

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 90 S

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til inngåelse av tilleggsavtale
mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid
av 16. april 2021

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 90 S

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til inngåelse av tilleggsavtale
mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid
av 16. april 2021

Innhold

1	Sammendrag	5	8.3.2	Artikkel VI – Sikkerhet	26
			8.3.3	Andre bestemmelser som innebærer at amerikanske myndigheter får begrenset jurisdiksjon	28
2	Bakgrunnen for avtalen	7			
2.1	Om norsk sikkerhetspolitikk og forsvarssamarbeid	7			
2.2	Avtalens tilblivelse	8	8.3.4	Regjeringens samlede vurdering av den myndighetsoverføringen som følger av avtalen	29
3	Generelt om avtalens innhold	10			
3.1	Generelt om innholdet i SDCA	10	9	Økonomiske og administrative konsekvenser	30
3.2	Forholdet til eldre avtaler	10	9.1	Overordnet	30
4	Nærmere om de enkelte bestemmelsene i avtalen	12	9.2	Økonomiske og administrative konsekvenser av gjennomføring av enkelte bestemmelser	30
5	Inkludering av omforente områder i vedlegg A til avtalen	19	9.2.1	Vedrørende artikkel XV	30
5.1	Prosess for listeføring	19	9.2.2	Vedrørende artikkel XVI, XVII, XVIII, XIX og XX	30
5.2	Kriterier for norsk samtykke til opprettelse av omforente områder under avtalen	19	9.2.3	Vedrørende artikkel XXI	30
5.3	Steder som inkluderes i avtalens vedlegg A ved avtaleinngåelsen	19	9.2.4	Vedrørende artikkel XXVI	31
6	Høringen	22	10	Vurdering	32
7	Gjennomføring av avtalen i norsk rett	24	10.1	Forhandlingsresultatet	32
8	Konstitusjonelle forhold	25	10.2	Avtalens forhold til basepolitikken	35
8.1	Traktatinngåelse etter Grunnloven § 26 annet ledd	25	10.3	Avtalens forhold til avskrekkings- og beroligelseslinjen	36
8.2	Generelt om traktatlutning som innebærer myndighetsoverføring	25	11	Konklusjon	38
8.3	Regjeringens begrunnelse for å anse myndighetsoverføringen som «lite inngripende»	26		Forslag til vedtak om samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021	39
8.3.1	Innledning	26		Vedlegg	
			1	Tilleggsavtale mellom Kongeriket Norges regjering og Amerikas forente staters regjering om forsvarssamarbeid	40

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 90 S

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 8. april 2022,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Sammendrag

Regjeringen legger med denne proposisjonen frem forslag om Stortingets samtykke til inngåelse av tilleggsavtale om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA av 16. april 2021 – «Supplementary Defense Cooperation Agreement» (SDCA). Avtalen ble undertegnet av Norge i Oslo 16. april 2021 i henhold til kongelig resolusjon av samme dato. USA undertegnet avtalen i Washington D.C. 31. mars 2021. Det overordnede formål med SDCA er å etablere et oppdatert rettslig rammeverk for amerikanske styrkers tilstedeværelse på norsk territorium. Avtalen bidrar til å tilrettelegge for støtte og forsterkning fra nære allierte til forsvaret av Norge. Slik forsterkning er én av tre hovedlinjer i vårt nasjonale forsvarskonsept og avgjørende for Norges totale forsvarsevne.

Det amerikanske forsvarets tilstedeværelse i Norge bygger på over 70 år med nært og tillitsfullt samarbeid. Denne tilstedeværelsen har hittil vært basert på NATOs Traktat for det nordatlantiske område om status for deres styrker av 19. juni

1951 (NATO SOFA), samt en rekke bilaterale samarbeidsavtaler. NATO SOFA og de bilaterale avtalene vil fortsatt gjelde for den amerikanske tilstedeværelsen i Norge, men vil suppleres og delvis erstattes av SDCA.

USAs initiativ til å oppdatere rammeverket for vårt bilaterale forsvarssamarbeid tar utgangspunkt i et amerikansk ønske om likeartede rammebetingelser for amerikansk tilstedeværelse i allierte land i Europa og Asia. Det vil gjøre det enklere å flytte personell og materiell mellom ulike land. USA har forhandlet frem lignende avtaler med flere europeiske land, herunder Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Romania og Ungarn.

Videreføring og videreutvikling av samarbeid med våre nære allierte handler først og fremst om å ivareta norske interesser og norsk sikkerhet. Vårt samarbeid med nære allierte bidrar også til å styrke vår evne til operativt samvirke samt til NATOs evne til å kunne forsvare Norge og Europa. Etter hendelsene i Ukraina i 2014 har

NATO lagt stor vekt på å styrke alliansens kollektive forsvarsevne, blant annet gjennom kapabilitetsutvikling, tilpasninger i kommandostrukturen og utvikling av planverk. Dette vil trolig bli enda viktigere i etterkant av Russlands militære angrep på Ukraina i 2022. I rammen av vårt felles NATO-medlemskap har Norge og USA samarbeidet godt om forsvaret av Norge i over 70 år. USA har i flere tiår forhåndslagret materiell i Norge, og USA øver og trener i Norge sammen med norske styrker og andre allierte. Dette er strategisk viktig og til nytte for både Norge, NATO og USA.

Et oppdatert rettslig rammeverk for forsvarssamarbeid er et ufravikelig amerikansk krav for å foreta infrastrukturinvesteringer i Norge. SDCA er derfor viktig i lys av Norges NATO-medlemskap, både i et regionalt og et transatlantisk perspektiv. Den setter USA i stand til raskere og bedre å yte militær forsterkning av Norge i krise og krig. Amerikansk aktivitet i Norge vil også i årene som kommer utvikles i dialog mellom USA og Norge. Avtalen legger opp til et nært samarbeid og løpende konsultasjoner mellom norske og amerikanske myndigheter om militære og sikkerhetsmessige spørsmål.

Tilleggsavtalen vil endre dagens rettslige rammeverk på en rekke sentrale punkter. Den går

lenger enn tidligere avtaler i å gi amerikanske styrker rettigheter i Norge. Samtidig understreker SDCA flere steder at den inngås med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser. Avtalen fastslår at den ikke endrer norsk base- og atompolitikk, anløpsregler eller norske begrensninger på lagring av visse våpentyper på norsk territorium (atomvåpen, landminer og klasevåpen mv.).

Tilleggsavtalen er å anse som en sak av særlig stor viktighet. I tillegg nødvendiggjør den ny lovgivning. Stortingets samtykke til inngåelse av avtalen er derfor nødvendig etter Grunnloven § 26 annet ledd, for at avtalen skal kunne inngås som folkerettslig bindende for Norge.

De lovendringer som er nødvendige for å gjennomføre avtalen i norsk rett, fremmes for Stortinget av Forsvarsdepartementet. Det vises her til Forsvarsdepartementets proposisjon til Stortinget med forslag til lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.

Avtalen vil ikke gjennomføres før lovendringene er vedtatt og trådt i kraft.

Avtalen i engelsk og norsk tekst følger som trykt vedlegg til proposisjonen.

2 Bakgrunnen for avtalen

2.1 Om norsk sikkerhetspolitikk og forsvarssamarbeid

Endringstakten i våre sikkerhetspolitiske omgivelser er høy. Det blir stadig mer krevende for Norge å verne om våre sikkerhets- og forsvarspolitiske mål og prioriteringer. Økt rivalisering mellom stormaktene og mer høyteknologiske våpen med større skadepotensial og lengre rekkevidde er en del av dette bildet. I tillegg blir de tradisjonelle skillene mellom fred, krise og krig mer uklare. Overgangen til ulike former for konfrontasjon og konflikt kan skje raskt.

Forsvaret av Norge skjer langs tre hovedlinjer: den nasjonale forsvarsevnen, det kollektive forsvaret gjennom NATO og ved bilaterale støtte og forsterkninger fra nære allierte. Dette forsvarskonseptet har Stortinget sluttet seg til. Siden den andre verdenskrig har forsvaret av Norge, og innretningen av norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk, vært basert på at sikkerhetsutfordringene Norge står overfor overgår det Norge er i stand til å håndtere alene. I krise og krig er Norge helt avhengig av forsterkninger. Mottak av forsterkninger forberedes i fredstid gjennom et nært samarbeid med allierte innen rammen av NATO, så vel som bilateralt. Dette er gjerne blitt omtalt som den norske forsterkningsmodellen. Under den kalde krigen ble det gjennomført betydelige militære investeringer i infrastruktur på norsk territorium, blant annet gjennom NATOs infrastrukturfond. Mesteparten av den allierte infrastrukturen i Norge ble ikke videreført etter den kalde krigen. I lys av den sikkerhetspolitiske utviklingen er det nå et stort behov for å styrke evnen til mottak av allierte forsterkninger.

Det sikkerhetspolitiske samarbeidet med USA er spesielt nært og har røtter tilbake til 1950-årene og Avtalen om gjensidig hjelp på forsvarets område av 1950. Norge har i etterkrigstiden jevnlig mottatt amerikanske styrker til trening og øving på norsk jord, og det amerikanske marinekorpset har hatt forhåndslagre i Trøndelag siden 1982.

Ved siden av den bilaterale avtalen om forhåndslagring og forsterkning ved marinekorpset fra 1950, har det i rammen av Collocated Operating

Bases-avtalen (COB-avtalen) fra 1974 også vært forhåndslagret utstyr for fly i Norge. Tidligere var det lagret COB-utstyr på ni norske flystasjoner i Nord-, Midt- og Sør-Norge, hvorav to er videreført, for henholdsvis kampfly og tankfly.

8. juni 2005 ble det undertegnet en ny rammeavtale mellom Norge og USA om forhåndslagring og forsterkning av Norge. Avtalen erstattet den tidligere avtalen fra 1981. Avtalen som åpner for utstrakt øving og trening av amerikanske styrker i Norge, fikk tilslutning fra en enstemmig utenrikskomité (Innst. S. nr. 18, 2006–2007) og Stortinget samtykket enstemmig til inngåelse 19. desember 2006.

Innholdet og intensiteten i samarbeidet med allierte har variert over tid i tråd med trusselbildet. Norge har på sin side satt enkelte klare betingelser for forsvarssamarbeidet med USA og andre nære allierte i form av basepolitikken, anløpspolitikken og begrensninger på utenlandsk militær aktivitet i Finnmark.

Mens NATO-medlemskapet og samarbeidet med allierte skal avskrekke mot angrep og legge til rette for forsvaret av Norge, skal basepolitikken, atompolitikken, anløpspolitikken og begrensningen på utenlandsk militær aktivitet i Finnmark virke beroligende overfor Russland.

Kjernen i basepolitikken er at Norge ikke vil tiltre «noen overenskomst med andre stater som innebærer forpliktelser for Norge til å åpne baser for fremmede makters stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep». Basepolitikken har ikke vært til hinder for omfattende alliert militær aktivitet i Norge i fredstid. Allerede 21. februar 1951 fastslo daværende forsvarsminister Jens Christian Hauge i Stortinget at norsk basepolitikk ikke var til hinder for å bygge ut militære anlegg «slik at de er skikket til umiddelbart å ta imot og underholde på effektiv vis allierte stridskrefter som overføres til Norge for å bistå med forsvaret av landet». Videre ble det slått fast at basepolitikken ikke var til hinder for «at Norge deltar i allierte fellesøvelser eller tar imot kortvarige besøk av allierte stridskrefter allerede i fred». Denne linjen ble gjentatt og ytterligere konsolidert i 1977

da den daværende regjering fastslo at Norges selvpålagte begrensninger ikke hindret etablering av «lagre av ammunisjon og utstyr, forsyninger o.l. for allierte styrker». Endelig fastslo regjeringen at basepolitikken «selvsagt ikke [må] forstås slik at tiltak som ikke uttrykkelig er nevnt, nødvendigvis vil ha basepolitikken som hinder. Regjeringen vil løpende måtte vurdere de praktiske tiltak i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk».

Ettersom Norge har valgt å ikke ha allierte styrker permanent på norsk jord, er det viktig å ha allierte som øver og trener i Norge i kortere eller lengre perioder. Evnen og viljen til å fortolke rammene for basepolitikken inn i sin samtid har gjort det mulig å bevare den i over 70 år, inkludert i perioder med betydelig spenning i våre nærområder. Det tette samarbeidet med nære allierte sikrer at allierte styrker faktisk kan komme Norge til unnsetning i krise eller krig. På dette hviler troverdigheten i forsterkningskonseptet og i ytterste konsekvens også basepolitikken.

Den forverrede sikkerhetspolitiske utviklingen etter Russlands folkerettsstridige annekasjon av Krim i 2014 og militære angrep på Ukraina i 2022, har ført til styrket alliert oppmerksomhet om europeisk sikkerhet og Europas egne nærområder. NATO har gjennomført omfattende reformer og styrket evnen til kollektivt forsvar og avskrekking, sammenlignet med situasjonen sent

på 1990-tallet og på 2000-tallet. Dette gjenspeiles også i vårt bilaterale forsvarssamarbeid med nære allierte, blant annet i form av mer omfattende trening og øving med allierte i Norge.

USA har sluttet opp om styrkingen av NATOs kollektive forsvar og styrket sitt arbeid for europeisk sikkerhet gjennom det europeiske avskrekkingssinitiativet, European Deterrence Initiative (EDI). For Norge og våre europeiske allierte har dette stor betydning. Europa er helt avhengig av den amerikanske sikkerhetsgarantien. I motsetning til andre NATO-land med grense til Russland har Norge ikke anmodet om fremskutt nærvær av NATO-styrker på norsk jord. Det krever til gjengjeld at forsterkningsmodellen er troverdig, og at man i fredstid legger til rette for øving, trening og forhåndslagring, herunder investeringer i relevant infrastruktur som kan understøtte den amerikanske sikkerhetsgarantien.

2.2 Avtalens tilblivelse

I takt med endringer i trusselbildet har kollektiv avskrekking og forsvarspolitikkk fått fornyet oppmerksomhet i NATO i senere år. Samtidig har USA trappet opp igjen sine investeringer i europeisk sikkerhet.

Boks 2.1 Det europeiske avskrekkingssinitiativet European Deterrence Initiative, EDI

Det europeiske avskrekkingssinitiativet (EDI) er et amerikansk program for å styrke USAs avskrekkinge nærvær i Europa, øke beredskaps- og responsevnen, bidra til kollektivt forsvar i NATO og styrke sikkerheten til USA og landets partnere.

EDI, frem til 2018 kjent som ERI (European Reassurance Initiative), ble etablert av Obama-administrasjonen i 2014, i kjølvannet av Russlands folkerettsstridige annektering av Krim og destabilisering av det østlige Ukraina. Hensikten var å forsikre europeiske allierte, især i øst, om USAs vedvarende forpliktelse til Europas sikkerhet.

Med et budsjett på 985 mill. USD var programmet innledningsvis begrenset. Det sentrale var å etablere et roterende militært nærvær i NATOs østlige medlemsstater. Etter hvert som det er blitt klart at den krevende sikkerhets-situasjonen vil vedvare, har EDI utviklet seg til et bredere program for styrking av kollektivt

forsvar og avskrekking. Programmet omfatter nå en rekke av NATOs medlemsstater.

Foruten USAs roterende nærvær finansierer EDI blant annet øvelser og trening, modernisering av forhåndslagre, infrastrukturinvesteringer og kapasitetsbygging. I budsjettåret 2020 ble det bevilget 5,9 mrd. USD til EDI hvorav de største midlene gikk til oppgradering av forhåndslagre i Belgia, Nederland, Polen og Tyskland.

I perioden 2018–2020 ble det avsatt EDI-midler til bruk i Norge, herunder oppføring av taksebane og flyoppstillingsområder på Rygge. Prosjektet er midlertidig satt på vent i påvente av inngåelse av SDCA.

Sammen med fornyelsen av NATOs planverk og økte forsvarsbevilgninger i medlemsstatene har EDI bidratt til en helt nødvendig styrking av kollektivt forsvar og avskrekking i Europa, etter mange år med kutt og nedbygging.

Bildet er likevel et annet enn under den kalde krigen. Foruten store endringer i teknologi og kapasiteter, har USAs allianseforpliktelser vokst betydelig siden NATO ble etablert. Fra de opprinnelige elleve medlemsstatene dekker den amerikanske sikkerhetsgarantien i NATO i dag 29 stater i Europa og Nord-Amerika. I tillegg har USA bilaterale sikkerhetsforpliktelser overfor en rekke stater i Asia og stillehavsområdet. Denne utviklingen er en del av USAs ønske om å oppdatere rammeverket for forsvarssamarbeidet med nære allierte, inkludert Norge.

Forhandlinger om SDCA ble innledet i 2018 etter initiativ fra USA. Bakgrunnen var et ønske om å etablere likeartede og oppdaterte rettslige rammebetingelser for USAs tilstedeværelse i allierte stater i Europa og Asia. USA har forhandlet frem lignende avtaler med flere europeiske stater,

herunder Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Romania og Ungarn. I tillegg inngikk USA i 2017 en oppdatert avtale med Island om forsvarssamarbeid, riktignok basert på en noe annen avtalemal enn avtalene som nå er fremforhandlet med Norge og øvrige nevnte stater.

Forsvarsdepartementet har ledet forhandlingene om SDCA på norsk side, i tett samarbeid med Utenriksdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Avtalen berører også en rekke andre departementers ansvarsområder, herunder Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Samferdselsdepartementet. Berørte departementer har blitt fortløpende konsultert og har tidvis også deltatt i forhandlingene.

3 Generelt om avtalens innhold

3.1 Generelt om innholdet i SDCA

SDCA fastsetter vilkår for amerikansk militær aktivitet i Norge i sin alminnelighet, også hva gjelder eksisterende amerikansk tilstedeværelse, trening og øving. Avtalen inneholder et bredt spekter av regler som er viktige for den praktiske gjennomføringen av amerikansk militær aktivitet i Norge, herunder inn- og utreise, jurisdiksjon, skatte- og avgiftsfritak, bruk av kontraktører og velferdstjenester og infrastrukturinvesteringer. Avtalen regulerer en rekke forhold som ikke er omfattet av tidligere avtaleverk, for eksempel USAs bruk av kontraktører, og den endrer og utfyller gjeldende regelverk på flere sentrale områder.

Avtalen gir USA uhindret tilgang til, og rett til bruk av, såkalte «omforente områder» (på engelsk betegnet «Agreed Facilities and Areas» (AFA)) på norsk territorium. Omforente områder sikter her til fasiliteter og områder på norsk territorium oppført i vedlegg A til avtalen, som kan benyttes av USA til nærmere angitte militære formål. Omforente områder er til felles bruk med norske og andre allierte styrker, med mindre det er særskilt avtalt at amerikanske styrker skal ha rett til eksklusiv tilgang til og bruk av deler av områdene.

Det er fastslått i avtalen at den ikke endrer norsk base- og atompolitikk, anløpsregler eller norske begrensninger på lagring av visse våpentyper på norsk territorium (så som atomvåpen, landminer og klasevåpen mv.).

Videre foreskriver avtalen at den inngås med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser. I dette ligger en forpliktelse til å følge norsk regelverk og Norges folkerettslige forpliktelser, likevel slik at USA anser at forpliktelsen kun gjelder så lenge det er forenelig med amerikanske tjenstlige behov. Dette er i hovedsak det amerikanske synet på forpliktelsen i NATO SOFA til å respektere andre lands interne rett og folkerettslige forpliktelser, og representerer således ikke noe nytt. Se for øvrig kapittel 10 for en grundigere vurdering av innholdet i USAs plikt til å etterleve norske regler og folkerettslige forpliktelser.

Avtalen legger opp til et nært samarbeid og løpende konsultasjoner mellom norske og amerikanske myndigheter om operasjonelle og sikkerhetsmessige spørsmål.

3.2 Forholdet til eldre avtaler

SDCA er en tilleggsavtale som supplerer og delvis erstatter det eksisterende avtaleverket Norge har med USA. Forsvarssamarbeidet med USA har hittil vært basert på NATO SOFA fra 1951, bilaterale avtaler fra 1950-tallet, samt flere nyere avtaler i NATO-rammen. Disse avtalene vil fortsette å gjelde.

Avtalen mellom Norge og Amerikas forente stater om gjensidig hjelp på forsvarets område (1950) ble inngått etter andre verdenskrig som et tiltak for å sikre amerikansk våpenhjelp til Norge. Angående skatte- og avgiftsfritak fremgår det i avtalen fra 1950 at innførsel eller utførsel av varer, eiendeler, materiell eller utstyr i forbindelse med avtalen skal være fritatt for beskatning og toll. Dette er siden presisert i en avtale fra 1952 om fritak for toll og andre avgifter. SDCA bygger videre på avtalene fra 1950 og 1952, særlig på skatte- og avgiftsområdet. Blant annet innebærer SDCA at amerikanske kontraktører, som først i moderne tid har blitt en viktig ressurs for det amerikanske forsvaret, blir omfattet av de samme fritakene fra skatt og toll.

NATO SOFA fra 1951 er en multilateral avtale som gjelder for all militær aktivitet utført av en NATO-stat i en annen NATO-stat. NATO SOFA er en omfattende avtale som omhandler en rekke spørsmål knyttet til alliert tilstedeværelse, slik som erstatning, strafferettslig jurisdiksjon, militær politimyndighet, disiplinærmyndighet, skatt og avgifter, inn- og utreise, bruk av uniform, førerkort, import og eksport. SDCA vil på enkelte områder utfylle og supplere bestemmelsene i NATO SOFA. SDCA vil også erstatte bestemmelser i NATO SOFA, blant annet hva gjelder spørsmål knyttet til strafferettslig jurisdiksjon og varetekt. Dette vil bli nærmere behandlet under omtalen av de enkelte bestemmelsene i SDCA.

Andre viktige avtaler er Avtalen om gjensidig hjelp på forsvarets område inngått mellom Norge og USA i 1950, Collocated Operating Bases-avtalen (COB-avtalen) fra 1974, samt rammeavtalen av 2005 mellom Norge og USA om forhåndslagring og forsterkning av Norge.

Trening, øving, utdanning og forhåndslagring er blant aktivitetene som skjer i Norge på grunnlag av avtaler som inngås i NATO-rammen.

Slike avtaler har ulike navn, og kalles både «Memorandum of Understanding» og «Technical Agreements». I tillegg brukes det en hel rekke såkalte «Standardization Agreements» (forkortet STANAG), som er avtaler som inngås mellom medlemsstatene i NATO om standardisering av prosedyrer. Slike standardiseringsavtaler omhandler alt fra brannvernutstyr, kurértjenester, kart og bekledning, til datasystemer.

4 Nærmere om de enkelte bestemmelsene i avtalen

Fortalen gir bakgrunnen, rammen og formålet med avtalen. Fortalen inneholder ikke bindende bestemmelser, men kan ha betydning for fortolkning av avtalens materielle bestemmelser. Fortalen understreker partenes felles innsats for å fremme fred og sikkerhet i områder av felles interesse, og anerkjenner betydningen av amerikansk militær tilstedeværelse i Norge for norsk sikkerhet og stabilitet. Det vises til partenes rettigheter og plikter etter NATO SOFA, og til de sentrale etterfølgende avtaler mellom partene knyttet til samarbeid på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området.

Artikkel I angir avtalens virkeområde og formål. Det vises til at avtalen fastsetter rammene for et styrket partnerskap og forsvars- og sikkerhets-samarbeid mellom USA og Norge, som baserer seg på mer enn 70 år med samarbeid. Det understrekes at avtalen utfyller vilkårene fastsatt i NATO SOFA, som regulerer tilstedeværelse av amerikanske styrker og deres medfølgende på norsk territorium. Videre understrekes det at all amerikansk aktivitet på norsk territorium i henhold til avtalen skal skje med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser, herunder når det gjelder lagring av visse våpentyper på norsk jord. Bestemmelsen fastslår videre at ingenting i avtalen endrer den norske basepolitikken eller norsk politikk med hensyn til lagring eller utplassering av kjernefysiske våpen på norsk territorium.

Artikkel II definerer sentrale begreper i avtalen. «Amerikanske styrker» skal forstås som enheten bestående både av det militære og det sivile elementet, samt all eiendom, alt utstyr og alt materiell som det amerikanske forsvaret har i Norge. Begrepet er videre enn begrepet «styrker», slik dette er definert i NATO SOFA. Begrepet «amerikanske kontraktører» brukes om rettssubjekter som verken er stiftet i eller er hjemmehørende i Norge, herunder deres arbeidstakere og enkeltpersoner i tilsvarende situasjon, når slike rettssubjekter eller enkeltpersoner er i Norge i henhold til en kontrakt eller underkontrakt med det amerikanske forsvarsdepartementet, for å levere varer og tjenester i forbindelse med aktivi-

teter i henhold til avtalen. Det følger av denne definisjonen at «amerikanske kontraktører» i avtalens forstand ikke nødvendigvis vil være amerikanske statsborgere eller rettsssubjekter, men også kan være borgere av eller rettsssubjekter i tredjeland. Definisjonen vil altså omfatte alle utenlandske kontraktører som er i Norge i henhold til en kontrakt eller underkontrakt med det amerikanske forsvarsdepartementet, for å levere varer og tjenester i forbindelse med aktiviteter i henhold til avtalen.

Begrepet «norske kontraktører» forstås som rettssubjekter stiftet eller til vanlig hjemmehørende i Norge i henhold til norsk lov, inklusive deres arbeidstakere, norske borgere eller personer til vanlig bosatt i Norge, som er arbeidstakere hos amerikanske kontraktører og enkeltpersoner som er norske statsborgere eller som er bosatt på norsk territorium, når slike rettssubjekter eller enkeltpersoner er i Norge i henhold til en kontrakt eller underkontrakt med det amerikanske forsvarsdepartementet, for å levere varer og tjenester i forbindelse med aktiviteter i henhold til avtalen. Begrepet «medfølgende» forstås slik det er definert i artikkel I nr. 1 bokstav c) i NATO SOFA. I tillegg omfattes familiemedlemmer av «styrken» eller det sivile element som (i) er avhengig og underholdt av vedkommende medlem, (ii) deler bolig med nevnte medlem og (iii) befinner seg i Norge etter samtykke fra amerikanske forsvarsmyndigheter.

Med «omforente områder» menes de fasiliteter og områder i Norge som er oppført i avtalens vedlegg A og som benyttes etter samtykke fra Norge av amerikanske styrker, medfølgende, amerikanske kontraktører, norske kontraktører og andre som partene er blitt enige om.

Artikkel III gjelder amerikansk tilgang til og bruk av omforente områder. Det fastslås at amerikanske styrker skal ha rett til uhindret tilgang til og bruk av omforente områder oppført i avtalens vedlegg A, for de formål som er nærmere bestemt i artikkel III nr. 1. Slike formål inkluderer blant annet besøk, trening, øving, manøvrer, gjennomreise, støtte og tilhørende aktiviteter, oppstilling og utplassering av styrker og materiell, forhånd-

slagring av utstyr, forsyninger og materiell, samt byggevirkosomhet i forbindelse med aktivitet partene har blitt enige om. Omforente områder vil som den alminnelige hovedregel være til felles bruk for norske, amerikanske og andre allierte styrker. Etter særskilt avtale kan deler av et omforent område likevel stilles til amerikanske styrkers eksklusive disposisjon. Amerikanske styrker gis tillatelse til å kontrollere tilgangen til de delene av omforente områder der det er avtalt eksklusiv amerikansk disposisjon. Tilgang til omforente områder som brukes av amerikanske og norske væpnede styrker i fellesskap, skal koordineres mellom amerikanske styrker og norske myndigheter. Det er understreket at all amerikansk aktivitet på omforente områder skal foretas med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser og etter konsultasjoner med norske myndigheter. Videre heter det i bestemmelsen at denne ikke på noen måte endrer den norske basepolitikken eller norsk politikk med hensyn til lagring eller utplassering av kjernefysiske våpen på norsk territorium.

Det er videre fastsatt i artikkel III at Norge plikter å stille til rådighet alle omforente områder uten leiekostnader eller lignende kostnader for amerikanske styrker. Amerikanske styrker er ansvarlig for bygge- og utviklingskostnader, samt tilhørende drift- og vedlikeholdskostnader, innen de områder som er satt til de amerikanske styrkers eksklusive bruk, med mindre annet avtales spesifikt. Byggetillatelser og andre nødvendige godkjenninger for byggevirkosomhet, endringer og utbedringer utført av eller på vegne av amerikanske styrker skal utstedes uten kostnad for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører. For de deler av omforente områder som er til felles bruk, er det fastsatt at partene står ansvarlig for bygge- og utviklingskostnader samt drift- og vedlikeholdskostnader, basert på proporsjonal bruk, med mindre annet avtales spesifikt. Det er fastsatt at finansiering av byggeprosjekter innen omforente områder som utføres av amerikanske styrker skjer i henhold til amerikanske lover og forskrifter.

Artikkel IV fastsetter nærmere regler for amerikanske styrkers forhåndslagring av forsvarsutstyr, forsyninger og materiell i Norge. Det fastlegges at amerikanske styrker gis adgang til å transportere, forhåndslagre og oppbevare forsvarsutstyr, forsyninger og materiell på omforente områder og andre steder partene er kommet til enighet om. Det er understreket at dette skal gjøres etter konsultasjoner mellom partene og

med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser. Det pålegges de amerikanske styrkene å varsle norske væpnede styrker på forhånd om type, mengde og leveringsplaner for nevnte materiell, som amerikanske styrker har til hensikt å transportere eller forhåndslagre innen norsk territorium. Det er fastsatt at forhåndslagret materiell skal være undergitt amerikanske styrkers eksklusive kontroll med hensyn til tilgang, bruk og råderett. Forhåndslagret materiell tilhørende amerikanske styrker og fasiliteter hvor dette er lagret, skal utelukkende brukes av amerikanske styrker. Amerikanske styrker skal også ha uhindret rett til å fjerne forhåndslagret materiell fra norsk territorium når de så måtte ønske.

Det følger også av artikkel IV at amerikanske styrker, samt amerikanske eller norske kontraktører som opererer på deres vegne, skal ha uhindret tilgang til og bruk av lagringsfasiliteter for alt som har med forhåndslagring å gjøre, herunder levering, forvaltning, kontroll, bruk, vedlikehold og fjerning. Dette gjelder uavhengig av om de aktuelle lagringsfasilitetene er lokalisert innen et omforent område eller ikke. Luftfartøy, kjøretøy og fartøy som brukes av amerikanske styrker eller på disses vegne skal ha tilgang til norske luft- og sjøhavner og andre avtalte steder for levering, oppbevaring, vedlikehold og fjerning av amerikanske styrkers forhåndslagrede materiell fra norsk territorium.

Artikkel V fastsetter regler om eiendomsrett til bygninger, konstruksjoner, byggelementer, løsøre med videre. Bestemmelsen slår fast at alle bygninger, ikke-flyttbare konstruksjoner og fastmonterte byggelementer på omforente områder er norsk eiendom. Alle slike bygninger, konstruksjoner og byggelementer som oppføres av amerikanske styrker, blir norsk eiendom, men med amerikansk bruksrett inntil amerikanske styrker ikke lenger har bruk for dem. Når omforente områder eller deler av disse ikke lenger brukes av amerikanske styrker, skal de overdras uten heftelser til Norge, så lenge overdragelsen ikke medfører kostnader for USA. Kostnader knyttet til eventuell fjerning av infrastruktur og tilbakeføring av områdene etter avsluttet bruk er Norges ansvar. Alt av varer, utstyr, materiell, forsyninger, flyttbare konstruksjoner og annet løsøre som amerikanske styrker har importert eller anskaffet i forbindelse med avtalen, forblir i deres eie med mindre annet spesifikt avtales.

Artikkel VI angir regler om sikkerhetstiltak. Utgangspunktet er at norske myndigheter under avtalen har ansvaret for å ivareta sikkerheten til

amerikansk personell, materiell og informasjon i Norge. Det følger av bestemmelsen at Norge for dette formål skal treffe nødvendige tiltak for å besørge beskyttelse av og sikkerhet for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, norske kontraktører, medfølgende og forhåndslagret materiell, så vel som beskyttelse av offisiell amerikansk informasjon. Innenfor de militære deler av omforente områder får USA en forsterket og mer eksplisitt rett til å forsvare sitt personell, materiell og oppdrag, sammenlignet med de sikkerhetsiltak som besøkende styrker generelt har rett til å gjennomføre basert på NATO SOFA. Innenfor nevnte områder skal amerikanske styrker ha rett til å utøve nødvendige rettigheter og myndighet til å treffe egnede og forholdsmessige tiltak, herunder tiltak som er nødvendig for å opprettholde eller gjenopprette orden og beskytte amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, norske kontraktører og medfølgende.

For sivile deler av omforente områder, som for eksempel flyoperative flater ved aktuelle flyplasser samt i nærområdet rundt omforente områder, er det norske myndigheter som skal treffe nødvendige tiltak for å sikre amerikanske styrkers bruk, drift, forsvar av og kontroll over omforente områder. Videre understrekes det at amerikanske styrker på nevnte områder bare kan treffe sikkerhetstiltak i ekstraordinære tilfeller og i overensstemmelse med sikkerhetsplaner godkjent av norske myndigheter. Det understrekes også at ethvert sikkerhetstiltak fra amerikanske styrker i nevnte områder må være nødvendig og forholdsmessig for opprettholdelse eller gjenopprettelse av sikkerhet, forsvar av og gjennomføring av amerikanske styrkers operasjoner. Artikkel VI innebærer behov for lovendring. Dette omtales nærmere i Forsvarsdepartementets proposisjon til Stortinget med forslag til lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.

Artikkel VII angir regler om inn- og utreise. I henhold til NATO SOFA krever ikke Norge pass eller visum ved innreise til og utreise fra norsk territorium for medlemmer av styrken som har det påkrevde personlige identitetskortet og en gyldig reiseordre. Artikkel VII fastsetter at Norge ikke skal kreve medunderskrift av reiseorder etter artikkel II nr. 2 bokstav b) i NATO SOFA. Videre er det også fastsatt at medlemmer av det sivile elementet, medfølgende, samt amerikanske kontraktører, skal kunne reise visumfritt inn og ut av Norge, såfremt vedkommende har gyldig pass og identitetskort utstedt av det amerikanske for-

svarsdepartementet, offisiell reiseordre eller autorisasjonsbevis utstedt av ansvarlig amerikansk myndighet. Amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører skal være unntatt fra lovgivning om registrering og kontroll av utlendinger. Det gis ikke unntak fra alminnelig grensekontroll. Artikkel VII innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel VIII fastslår at norske myndigheter, innenfor nasjonale krav og tilgjengelig kapasitet, skal gi USA logistikkstøtte til å gjennomføre aktiviteter under avtalen.

Artikkel IX pålegger norske myndigheter å respektere amerikansk registrering og godkjenning av motorvogner og tilhengere tilhørende amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og medfølgende. Etter anmodning skal norske myndigheter kostnadsfritt utstede kjennemerke for ikke-taktiske tjenestekjøretøyer tilhørende amerikanske styrker, i samsvar med prosedyrer fastsatt for norske væpnede styrker. Private motorvogner tilhørende medlemmer av den amerikanske styrken, amerikanske kontraktører og medfølgende, skal på anmodning kostnadsfritt utstedes med norske kjennemerker som ikke skiller seg fra dem som utstedes til norske motorvogner for øvrig. Artikkel IX innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel X pålegger norske myndigheter å anerkjenne førerkort eller annen tillatelse utstedt av amerikanske myndigheter som gir innehaveren rett til å bruke styrkens kjøretøyer, fartøyer eller luftfartøyer. Norske myndigheter skal også godta amerikanske førerkort utstedt til medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører for bruk av private motorvogner. Internasjonalt førerkort er ikke påkrevd. Norske myndigheter skal videre godta gyldig amerikansk kompetansebevis, kompetansebevis fra en EØS-stat eller andre egnede faglige kvalifikasjoner godkjent av amerikanske myndigheter, i forbindelse med levering av tjenester under avtalen. Eksempler på dette er kompetansebevis påkrevd for utføring av ulike håndverker-tjenester eller for å operere bestemte typer maskiner i anleggsvirksomhet, utført for eksempel av amerikanske kontraktører hjemmehørende i USA eller tredjeland. Artikkel X innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XI foreskriver at det tilligger norske myndigheter å godkjenne at luftfartøyer, fartøyer og kjøretøyer som brukes av eller utelukkende for amerikanske styrker, kan reise inn og ut av Norge og forflytte seg fritt på norsk territorium. Det skal utvikles omforente prosedyrer for anmodning om

slike klareringer. Klareringer til å reise gjentatte ganger for uspesifiserte formål inn og ut av og forflytte seg fritt på norsk territorium, skal gis med en varighet på maksimalt ett år av gangen, og skal ikke gjelde for Svalbard, Jan Mayen og Bouvetøya. Det er norske myndigheters prerogativ å beslutte om nevnte klareringer skal gis. Ombordstigning eller kontroll av luftfartøyer, fartøyer og kjøretøyer som brukes av eller for amerikanske styrker, skal ikke gjennomføres uten etter samtykke fra USA. Videre gir artikkelen unntak fra ulike fly- og havneavgifter. Artikkel XI innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XII fastsetter regler om strafferettslig primærjurisdiksjon. Artikkel XII i SDCA innebærer en overføring fra Norge til USA av første retten til å straffeforfølge ikke-tjenstlige handlinger foretatt av medlemmer av den amerikanske styrken. Dette er en utvidelse sammenlignet med det som gjelder etter NATO SOFA, der senderstatens primærjurisdiksjon kun gjelder tjenestehandlinger. Norge kan etter artikkel XII tilbakekalle frafallet i særlige tilfeller som norske myndigheter mener omfatter spesielle omstendigheter. Fristen for tilbakekallelse av frafallet er satt til tretti (30) dager etter at norske myndigheter har mottatt underretning fra amerikanske myndigheter om det aktuelle forholdet, i tråd med bestemmelsen i artikkel XII tredje ledd. Amerikanske myndigheter avgjør hva som har status som tjenestehandlinger og ikke-tjenestehandlinger, men norske myndigheter kan fremme innsigelser mot slike vurderinger og be om en nærmere vurdering fra overordnede amerikanske myndigheter. Norske myndigheter har rett til å gjennomføre nødvendige etterforskingsskritt ved påståtte lovbrudd, og partene skal samarbeide om gjennomføring av etterforskingsskritt. Artikkel XII innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XIII fastsetter regler om samarbeid mellom norske og amerikanske myndigheter i tilfeller hvor et medlem av de amerikanske styrkene eller en medfølgende er mistenkt for å ha begått en straffbar handling i Norge. Etterforskning og straffeforfølgning skal i slike tilfeller, med de begrensninger som følger av artikkel XII, i utgangspunktet gjennomføres basert på norske straffe- og straffeprosessregler. I motsetning til etter dagens regler, skal medlemmet av den amerikanske styrken eller en medfølgende forbli under amerikanske forsvarsmyndigheters kontroll, eller overleveres til disse, frem til rettergangen, inkludert ankebehandlingen, er avsluttet, dersom amerikanske myndigheter anmoder om dette.

USA forplikter seg til å sikre at vedkommende fremstilles for norske myndigheter underveis i prosessen, inklusive rettergang. USA plikter å vurdere enhver forespørsel fra Norge om overføring av personer med sikte på varetektsfengsling i Norge. Dersom den norske rettergangsprosessen ikke er ferdig innen ett år, opphører amerikanske myndigheters plikt til å sikre fremmøte. Fristen kan forlenges med seks måneder etter avtale mellom amerikanske forsvarsmyndigheter og norske myndigheter. Slik forlengelse skal gis, med mindre dette går utover retten til å få saken behandlet innen rimelig tid. Enhver ytterligere forlengelse krever enighet mellom partene.

Den tid som et medlem av amerikanske styrker eller medfølgende har tilbragt under frihetsberøvelse pålagt av norske eller amerikanske myndigheter, skal gå til fratrukk fra en eventuell fengselsdom idømt i samme sak. Med mindre noe annet er særskilt avtalt mellom partene, skal fengselsdom idømt av norsk domstol for medlem av de amerikanske styrker, eller en medfølgende, sones i norsk institusjon som partene har utpekt. Norge påtar seg å gi amerikanske forsvarsmyndigheter adgang til å yte ulike nærmere bestemte former for bistand under soning, og til å tillate besøk fra den dømtes familiemedlemmer i samsvar med vanlige besøkstider. Artikkel XIII innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XIV omhandler amerikansk utøvelse av disiplinærmyndighet overfor amerikanske styrker i Norge. USA har disiplinærmyndighet over egne styrker, og utøver politimyndighet over egne styrker innenfor omforente områder og andre steder særskilt avtalt mellom partene. Det understrekes at norske myndigheter har suveren rettshåndhevelsesmyndighet på norsk territorium. Utenfor omforente områder definert i avtalens vedlegg A, kan amerikanske disiplinærmyndigheter bare utøve myndighet i samsvar med avtalte prosedyrer og etter koordinering med norske myndigheter. For de deler av omforente områder og andre lokasjoner som norske og amerikanske styrker har til felles bruk, skal partene fastsette koordineringsprosedyrer for utøvelse av disiplinærmyndighet.

Artikkel XV regulerer rettskrav og bygger på NATO SOFA artikkel VIII nr. 5. Bestemmelsen slår fast at medlemmer av de amerikanske styrkene, herunder det sivile elementet, ikke skal være gjenstand for sivile rettskrav eller administrative sanksjoner som følge av handlinger eller unnlaterelser foretatt i forbindelse med utføring av tjenesteplikter. For å avgjøre om et mulig erstatningsansvar har oppstått i nevnte tilfeller,

skal en erklæring fra amerikanske forsvarsmyndigheter på norsk territorium om at handlingen eller unnlatelsen ble foretatt under utføring av tjenesteplikter, utgjøre et avgjørende bevis på dette faktum. Videre skal det heller ikke avsies uteblivelsesdom når tjenesteplikter eller behørig bemyndiget fravær midlertidig hindrer deltakelse i sivile rettsprosesser.

Med «sivilt element» menes i artikkel XV alle personer som er arbeidstakere hos amerikanske myndigheter og som i sin stilling utfører tjenesteplikter pålagt av amerikanske myndigheter. Dette omfatter imidlertid ikke amerikanske eller norske kontraktører, arbeidstakere hos disse, samt ikke-kommersielle organisasjoner. Artikkel XV innebærer behov for lovendring og omtales nærmere i Forsvarsdepartementets proposisjon til Stortinget med forslag til lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.

Artikkel XVI regulerer avgiftsfritak for offentlige anskaffelser, og fastsetter regler om avgiftsfritak for varer, materiell, forsyninger, tjenester, utstyr og annen eiendom som anskaffes til bruk for den amerikanske styrken, eller forbrukes for å oppfylle en kontrakt med eller på vegne av amerikanske styrker. Artikkel XVI innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XVII fastsetter regler om fritak fra skatt, avgifter, lisensgebyrer og andre lignende gebyrer for personlige anskaffelser av løsøre til bruk for medlemmer av den amerikanske styrken og deres medfølgende. Slikt fritak gjelder for kjøp, eierskap, besittelse, bruk, så vel som overføring styrken imellom, eller overføring i forbindelse med dødsfall, og skal få anvendelse i henhold til omforente prosedyrer. Tilsvarende fritak skal også gjelde for skatt, gebyrer og avgifter knyttet til eie og/eller bruk av radio-, fjernsyns- og internettenheter. Kjøretøy som eies av medlem av den amerikanske styrken eller medfølgende, skal unntas norsk veiavgift, registrerings- eller lisensavgift og lignende gebyrer. Dette fritaket omfatter ikke bompenger på det norske veinettet. Videre gis medlemmer av den amerikanske styrken, deres medfølgende og ansatte av amerikanske kontraktører, som ikke er norske statsborgere eller til vanlig bosatt i Norge, fritak for skatt på nærmere angitte inntekter. Artikkel XVII innebærer behov for lov- og forskriftsendring. Aktuelle lovendringer omtales nærmere i Forsvarsdepartementets proposisjon til Stortinget med forslag til lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.

Artikkel XVIII fastsetter regler om toll- og avgiftsfritak ved import og eksport av gjenstander til offisiell bruk for den amerikanske styrken. Dette fritaket omfatter varer, materiell, forsyninger, utstyr og annen eiendom som er til offisiell bruk. Videre er det gitt mulighet til å levere en forenklet deklarerings ved grensepassering, i tråd med NATO SOFA artikkel XI nr. 4. Slik forenklet deklarerings gir samtidig fritak fra kontroll knyttet til toll og avgifter. Det er understreket at partene i nødvendig grad skal samarbeide for å sørge for at det bare importeres en rimelig mengde varer, forsyninger, materiell, utstyr og annen eiendom. Artikkel XVIII innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XIX fastsetter regler om toll- og avgiftsfritak ved import og eksport av gjenstander til personlig bruk for medlemmer av den amerikanske styrken og deres medfølgende, samt amerikanske kontraktører. Det følger av bestemmelsen at de nevnte persongrupper toll- og avgiftsfritt kan importere personlige effekter, innbo, private kjøretøyer og andre varer beregnet for personlig bruk eller til bruk i husholdningen under oppdragets varighet på norsk territorium. Gods som er importert under dette toll- og avgiftsfritaket, kan også fritt selges eller på annen måte overdras til annen i Norge. Ved overdragelse til person som ikke selv er omfattet av avtalens toll- og avgiftsfritak, er det sluttmottaker som skal ha ansvaret for å betale eventuelle avgifter som påløper som en følge av at vedkommende ikke har rett til toll- og avgiftsfri import av den aktuelle varen. Avtalen sier ikke noe om at personlig forbrukerelektronikk må tilfredsstille felleseuropeiske krav og være CE-merket. Dette må reguleres i gjennomføringsordninger. Artikkel XIX innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XX omhandler prosedyrer for tollbehandling. Norge skal sikre rask og effektiv tollkontroll av varer som importeres og eksporteres i henhold til denne avtalen. Tollkontroll skal utføres i samsvar med omforente prosedyrer. Tollkontroll av personlige eiendeler tilhørende medlemmer av de amerikanske styrkene eller medfølgende, skal gjennomføres når eiendelene leveres til eller hentes fra personens bosted, eller i samsvar med omforente prosedyrer. Offisiell informasjon under offisielt segl skal ikke være gjenstand for undersøkelse. Artikkel XX innebærer behov for forskriftsendring.

Artikkel XXI fastslår at den amerikanske styrken kan tilby militære velferdstjenester til medlemmer av styrken og deres medfølgende. Aktivitetene, som blant annet kan omfatte mili-

tært vareutsalg, dagligvareforretninger, militære messer, sentre for sosialt samvær og fritidsaktiviteter, skal betjenes og drives utelukkende i henhold til amerikanske regler, men med full respekt for norske lover og forskrifter.

Den amerikanske styrken kan videre inngå avtaler med finansforetak om å tilby banktjenester og andre finansielle tjenester som ivaretar formålene med avtalen. Tjenestene omfattet av bestemmelsen kan kun benyttes av medlemmer av styrken, deres medfølgende og amerikanske kontraktører. Det er også fastsatt at de virksomheter og organisasjoner som tilbyr nevnte tjenester, skal innrømmes samme toll- og avgiftsfritak som innrømmes amerikanske styrker, og heller ikke være pålagt å innkreve skatt eller andre avgifter for aktiviteter tilknyttet driften. Artikkel XXI innebærer behov for lov- og forskriftsendring.

Artikkel XXII gir USA adgang til å etablere, betjene og drive militære postkontorer for den amerikanske styrken, deres medfølgende, amerikanske kontraktører og andre avtalte kategorier av autorisert personell. USA forplikter seg til å iverksette nødvendige tiltak for å hindre ulovlig import av varer inn til Norge.

Artikkel XXIII fastsetter regler om valuta og vekslings. Det er fastsatt at amerikanske styrker skal ha rett til å importere, eksportere og bruke amerikansk valuta eller finansielle instrumenter pålydende amerikansk valuta uansett beløp. Det er også fastsatt at amerikanske myndigheter skal treffe nødvendige tiltak for å unngå misbruk av denne adgangen, og for å verne norske valuta-regler, i den grad disse er gjeldende for personell som omfattes av avtalen. Det presiseres i bestemmelsen at medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende plikter å respektere norske valuta-lover.

Artikkel XXIV fastsetter regler om bruk av lokal arbeidskraft i forbindelse med drift av de militære velferdstjenestene og postkontorene som nevnt i artiklene XXI og XXII. Den amerikanske styrken og organisasjoner som utfører nevnte velferdstjenester, kan ansette medfølgende samt andre som har tillatelse til å arbeide på norsk territorium. Medfølgende trenger ikke gyldig norsk arbeidstillatelse for å ta slikt arbeid. Ansettelsesprosedyrer skal beskrives i en gjennomføringsordning.

Artikkel XXV regulerer kontraktsprosedyrer. Amerikanske styrker kan inngå kontrakter om alt av varer, utstyr og tjenester (herunder byggetjenester) for levering eller utføring på norsk territorium, uten begrensninger med hensyn til valg av kontraktør eller leverandør. Kontrakter skal

utlyses, tildeles og forvaltes i samsvar med amerikanske lover og forskrifter. Amerikanske styrker skal imidlertid tilstrebe å bruke norske leverandører av varer, materiell, forsyninger, utstyr og tjenester. Avtalene som ligger til grunn for forsyninger til amerikanske styrker ved tilstedeværelse i Norge, gir ikke USA større rettigheter innenfor forsyningssikkerheten i kriser eller væpnede konflikter enn det som allerede er gitt USA gjennom vertslandsstøtteordninger.

Artikkel XXVI fastsetter at arbeidsvilkårene for ansettelse av amerikanske kontraktører skal være regulert av amerikansk rett, men med respekt for norsk rett i den grad dette ikke er uforenlig med amerikanske militære behov.

Amerikanske kontraktører skal unntas fra norske krav om lisensiering og registrering av foretak og selskaper i Norge, men bare i den utstrekning de utfører oppdrag for amerikanske styrker. Videre følger det at kontraktørene skal være fritatt for krav om arbeidstillatelse og fritatt fra norsk beskatning, for så vidt gjelder arbeid og oppdrag utført for amerikanske styrker. For eventuell øvrig virksomhet som kontraktørene utøver i Norge, vil de være underlagt de alminnelige regler som følger av norsk rett. Amerikanske kontraktører og deres ansatte skal ha fritak fra rapporteringsplikt så langt de er fritatt for skatt i Norge. Artikkel XXVI innebærer behov for lovendring for skattefritaket og for det arbeidsrettslige samt fritaket for registreringsplikt. Dette omtales nærmere i Forsvarsdepartementets proposisjon til Stortinget med forslag til lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.

Artikkel XXVII regulerer helse, miljø- og sikkerhet, og pålegger USA en plikt til å respektere norske regler som ivaretar helse, herunder veterinære og plantesanitære forhold, miljø og sikkerhet under utøvelsen av de aktiviteter som omfattes av avtalen. Det er understreket at partene er enige om å innta en forebyggende tilnærming til miljøvern, folkehelse og sikkerhet, samt at partenes myndigheter skal konsultere hverandre i de saker som angår slike forhold. Det understrekes videre at amerikanske styrker til enhver tid plikter å fremlegge de opplysninger som er nødvendige for at Norge skal overholde sine plikter etter Baselkonvensjonen av 22. mars 1989 vedrørende kontroll med transport av farlig avfall.

Artikkel XXVIII omhandler forsynings-tjenester og kommunikasjon og den amerikanske styrken og kontraktørers adgang til å nyttiggjøre seg offentlige forsyningstjenester som vann og

elektrisitet. Det er fastsatt at den amerikanske styrken og dens kontraktører (herunder både amerikanske og norske) skal ha rett til å bruke vann, elektrisitet og andre offentlige forsynings-tjenester til aktiviteter som omfattes av avtalen på vilkår tilsvarende det som gjelder for det norske forsvaret, og uten å betale skatt og offentlige avgifter eller gebyrer. Bestemmelsen fastsetter også at amerikanske styrker skal ha adgang til kostnadsfri bruk av kommunikasjonsnettverk (radiospektrum) på norsk territorium, til aktiviteter som omfattes av avtalen. Bruk av frekvenser skal i alle tilfelle koordineres med norske myndigheter, med mindre situasjonen er av en slik preserende karakter at koordinering ikke er tillater slik koordinering. Forsvarsdepartementet vil videreformidle henvendelser vedrørende bruk av frekvenser til norsk frekvensmyndighet som beslutningstaker.

Artikkel XXIX omhandler gjennomføring av avtalen og mekanismer for tvisteløsning. Det er understreket at alle tvister om tolkningen og

gjennomføringen av avtalen skal løses på lavest mulig nivå, og ved konsultasjoner mellom partene eller deres administrative representanter. Ingen tvist eller annen sak om tolkning eller anvendelse av avtalen skal henvises til nasjonale domstoler, internasjonale domstoler, tribunaler eller lignende organer.

Artikkel XXX har bestemmelser om ikraft-tredelse, endring og varighet. Avtalen vil tre i kraft på datoen for den siste noten i utveksling av noter mellom partene om at deres interne prosedyrer for ikrafttredelse av avtalen er oppfylt. Avtalen har en innledende varighet på ti år, og kan deretter sies opp av hver av partene med ett års skriftlig varsel gjennom diplomatiske kanaler. Avtalen kan bare endres ved skriftlig avtale mellom partene. Det er videre fastsatt at vedlegg A til avtalen, som innehar beskrivelse av omforente områder, utgjør en integrert del av avtalen. Innhold i dette vedlegget kan bare endres ved skriftlig avtale mellom partene.

5 Inkludering av omforente områder i vedlegg A til avtalen

5.1 Prosess for listeføring

Avtalens *vedlegg A* er en integrert del av avtalen og angir hvilke geografiske områder på norsk territorium som i henhold til avtalen vil være å anse som omforente områder.

Norsk samtykke til opprettelse av de fire omforente områdene inntatt i avtalens vedlegg A er basert på fire kriterier redegjort for i pkt. 5.2. Det forutsettes at disse kriteriene også vil være styrende for norske myndigheters vurderinger knyttet til opprettelse av nye omforente områder. Inkludering i vedlegg A av nye områder vil utgjøre en avtaleendring som krever skriftlig enighet mellom Norge og USA.

Inkludering av nye omforente områder vil kun besluttes etter behandling i regjeringen. Opprettelse av nye omforente områder vil som den klare hovedregel være en sak av særlig stor viktighet og kreve samtykke fra Stortinget etter Grunnloven § 26 annet ledd.

5.2 Kriterier for norsk samtykke til opprettelse av omforente områder under avtalen

Regjeringen legger til grunn at norsk samtykke til opprettelse av et omforent område skal kunne gis basert på følgende fire kriterier:

- Avskrekking og beroligelse.* Opprettelse av omforente områder må støtte opp under balansen i norsk politikk for avskrekking og beroligelse. Plassering, størrelse og tenkt bruk av omforente områder, skal ikke hver for seg eller samlet med rimelig grunn kunne sies å bidra til økt spenning i våre nærområder.
- Forsvarsmessige behov.* Opprettelse av omforente områder må være begrunnet i behov knyttet til forsvaret av Norge, militær forsterkning eller gjennomføring av nasjonalt, bilateralt eller NATO-planverk relevant for forsvaret av Norge og NATO. Logistisk understøttelse, forhåndslagring, øving og trening inngår i dette.
- Base-, atom- og anløpspolitikk.* Opprettelse og bruk av omforente områder må være i tråd

med norsk base-, atom- og anløpspolitikk, samt med retningslinjene for utenlandsk militær aktivitet i Norge.

- Militært område.* Omforente områder skal i utgangspunktet kun opprettes innenfor militære områder, det vil si områder som er unntatt fra generell sivil ferdsel. Områdets geografiske utstrekning skal avgrenses tydelig før listeføring.

5.3 Steder som inkluderes i avtalens vedlegg A ved avtaleinngåelsen

Omforente områder er steder som vil være sentrale i utviklingen av forsvarssamarbeidet med USA der det kan være aktuelt med amerikanske investeringer i militær infrastruktur. Avtalens vedlegg A inneholder fire omforente områder: flystasjonene på Rygge, Sola og Evenes, der utgangspunktet er det militære området, med tillegg av sivile flyoperative flater. Det blir også et omforent område på Ramsund orlogsstasjon. For Evenes og Sola betyr dette at sivile områder, det vil si flyoperative flater som rullebaner, taksebaner og oppstillingsområder, vil være en del av de omforente områdene.

Utgangspunktet for avgrensningen av de omforente områdene er det militære området. Omforente områder på Sola og Evenes, som også inkluderer sivile flyoperative flater, vil bli avgrenset tydelig ved bruk av kart. Dette vil bli ivaretatt lokalt som en del av utarbeidelsen av sikkerhetsplanene, som både politiet, Forsvaret, Avinor og amerikanske styrker vil delta i utviklingen av. De konkrete sikkerhetsplanene med kartangivelser vil av skjermingshensyn bli graderte, for å redusere sannsynligheten for misbruk av informasjon.

For Rygge og Ramsund, hvor de omforente områdene utelukkende vil være på militært område, vil opprettelsen i liten grad påvirke lokalbefolkningen i det daglige. Sivile deler av omforente områder på Evenes og Sola ligger innenfor inngjerdet område på flysiden av en eksisterende flyplass. Opprettelsen vil således heller ikke her påvirke sivilbefolkningen i det daglige, da sivile er

avskåret fra å benytte flysiden og flyoperative flater til fri ferdsel. Sivil og militær bruk av de flyoperative flatene vil bli koordinert i samsvar med eksisterende mekanismer.

Dersom Norge og USA blir enige om amerikanske infrastrukturinvesteringer på omforente områder, vil det medføre anleggsvirksomhet i byggeperioder, og det vil periodevis være økt militær aktivitet og noe økt støybelastning.

De fire lokasjonene som inkluderes i avtalens vedlegg A, er blitt nøye vurdert til å ligge innenfor de fire kriteriene gjengitt i pkt. 5.2 over. Ingen av områdene er lokalisert slik at de utfordrer retningslinjene for utenlandsk militær aktivitet i Norge. Stedene vurderes heller ikke å utfordre base- eller atompolitikken. Det vil ikke bli aktuelt med permanent stasjonering av utenlandske stridskrefter på norsk territorium, og samtlige steder har betydning i nasjonalt, bilateralt og alliert planverk.

De omforente områdene på Rygge og Sola vil være sentrale i utviklingen av forsvarssamarbeidet med USA, spesielt knyttet til luftdomenet og luftmilitært samarbeid også med andre allierte.

Eventuelle amerikanske investeringer på *Rygge flystasjon* vil være knyttet til mottak av amerikanske kampfly. I dialogen med USA har det vært jobbet med planer for bygging av oppstillingsplasser for fly, lagerhaller, klargjøring av baseoppsettingsområde samt lagring av ammunisjon. Tiltakene vil være del av forberedelsene til mottak av allierte styrker i krise og krig. Dersom de blir realisert, vil det ha stor positiv effekt for NATOs operative evne til å bidra i forsvaret av Norge. Det planlegges ikke med permanent tilstedeværelse av kampfly på Rygge. Fremtidig amerikansk militær aktivitet vil ikke annet enn helt unntaksvis ha konsekvenser for fremtidig sivil lufttrafikk på Rygge. Det er allerede gode prosedyrer for koordinering og håndtering av periodevis økt militær luftaktivitet i norsk luftrom og på norske flyplasser.

Oppstart av prosjekter forutsetter tildeling av midler over USAs forsvarsbudsjett. I kommende år, også før eventuelle byggeprosjekter er gjennomført, kan det ventes økt amerikansk trening og øving ut fra Rygge, men det er så langt ikke etablert en fast øvingssyklus.

Opprettelsen av et omforent område på *Sola* ses i sammenheng med behovet for å utvikle lufttankekapasiteten til understøttelse av kampflyoperasjoner i Norge og våre nærområder. Muligheten for investeringer for utvikling av evnen til drivstoffhåndtering er en del av dette.

På Sola er det allerede lagret noe amerikansk materiell for å understøtte lufttankekapasitet

gjennom den eksisterende avtalen med det amerikanske luftforsvaret om Collocated Operating Bases (COB-avtalen), om enn i noe mindre skala.

Investeringer på Sola må ses i sammenheng med den planlagte amerikanske aktiviteten på Rygge, og vil ha stor operativ effekt for NATOs evne til å bidra i forsvaret av Norge.

Det planlegges ikke permanent tilstedeværelse av tankfly på Sola, og den amerikanske aktiviteten vil ikke være til hinder for fortsatt sivil bruk av flyplassen. Eventuelle amerikanske investeringer i infrastruktur på Sola forutsetter tildeling av midler over USAs forsvarsbudsjett.

For å ivareta både sikkerhetsmessige og operasjonelle hensyn vil den amerikanske aktiviteten både på Rygge og Sola, som all annen alliert militær aktivitet i Norge, bli tett koordinert med norske myndigheter og Forsvaret. Det amerikanske luftforsvaret ivaretar daglig denne type koordinering i samarbeid med sine NATO-allierte.

Evenes flystasjon og *Ramsund orlogsstasjon* vil sammen være nøkkelsteder for videreutviklingen av samarbeidet med USA i det maritime domenet. Koblingen Ramsund-Evenes er viktig for norsk forsvarsevne, og var et sentralt premiss i forrige langtidsplan for forsvarssektoren med tanke på blant annet investeringer og beskyttelse. Dette gjenspeiles ved at de to områdene også utpekes som omforente områder. Begge steder har stor betydning for norsk og alliert evne til å gjennomføre blant annet trening og øving med maritime styrker og patruljefly.

Norge og USA er enige om å videreutvikle samarbeidet på Evenes og Ramsund, spesielt innenfor logistikk og maritim overvåking. Norsk understøttelse av alliert maritim aktivitet i våre nærområder har lang tradisjon. Et logistikkstøttepunkt på Ramsund utfordrer ikke norsk base- eller anløpspolitikk. Samarbeid med allierte om maritim overvåking er heller ikke noe nytt. Etter at den maritime patruljeflyaktiviteten på Andøya avsluttes, vil dette allierte samarbeidet ivaretas fra Evenes.

Det planlegges ikke med permanent tilstedeværelse av amerikanske eller andre allierte styrker verken på Ramsund eller Evenes. Sivil luftfart på Evenes vil fortsette som i dag.

Utviklingen av samarbeidet med USA vil etter hvert medføre økt alliert aktivitet knyttet til logistikkstøtte og øvelser, men så langt er det ikke lagt konkrete planer for øvingssyklus eller omfang.

Fremtidige prosjekter på Ramsund og Evenes innen rammen av USAs European Deterrence

Initiative forutsetter tildeling av midler over USAs forsvarsbudsjett, og det vil derfor ta tid før slike eventuelt lar seg realisere.

Før samarbeidet på disse stedene kan finne sin form, må det lages oppdaterte sikkerhetsplaner som koordineres med USA og sivile aktører, blant annet politiet og Avinor. Dette er normal prosedyre for felles bruk av denne type steder, der alle parter må ta hensyn til ulike behov og aktiviteter.

Økt samvirke med USA og andre allierte både på Evenes og Ramsund vil gi stordriftsfordeler og økt operativt utbytte. I fremtiden vil vi ha sam-

virke mellom norske, britiske og amerikanske P8 maritime overvåkningsfly ut fra Evenes, i tråd med de investeringene som gjøres i Forsvarets langtidsplan. Dette vil styrke både norsk og alliert situasjonsforståelse og sikkerhet.

For å ivareta både sikkerhetsmessige og operasjonelle hensyn vil den amerikanske og annen alliert aktivitet på Evenes og Ramsund bli tett koordinert med norske myndigheter og Forsvaret. Det amerikanske forsvaret ivaretar daglig denne type koordinering i samarbeid med sine NATO-allierte.

6 Høringen

Avtalen ble 8. september 2021 sendt på høring med frist 8. desember 2021. Høringen gjaldt både spørsmålet om samtykke til inngåelse av avtalen og spørsmålet om gjennomføring av avtalen i norsk rett. Høringsdokumentet ble i tillegg lagt ut på Forsvarsdepartementets hjemmeside, med en generell invitasjon til å komme med uttalelser. Alle mottatte høringssvar er tilgjengeliggjort samme sted.

Høringsforslaget ble sendt til følgende institusjoner:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet
 Barne- og familiedepartementet
 Finansdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Justis- og beredskapsdepartementet
 Klima- og miljødepartementet
 Kommunal- og distriktsdepartementet
 Kultur- og likestillingsdepartementet
 Kunnskapsdepartementet
 Landbruks- og matdepartementet
 Nærings- og fiskeridepartementet
 Olje- og energidepartementet
 Samferdselsdepartementet

Høyesterett
 Lagmannsrettene
 Oslo tingrett

Avinor
 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)
 Etterretningstjenesten
 Finanstilsynet
 Forsvaret
 Forsvarsbygg
 Forsvarsmateriell
 Forsvarsstaben
 Forsvarets seniorforbund
 Forsvarets Sikkerhetsavdeling (FSA)
 Generaladvokaten
 Kystverket
 Landsrådet for Heimevernet
 Luftfartstilsynet
 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom)

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)
 Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM)
 Politidirektoratet
 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
 Regjeringsadvokaten
 Riksrevisjonen
 Sivilombudsmannen
 Skatteetaten
 Statens strålevern
 Statsadvokatembetene
 Toll- og avgiftsdirektoratet/ Tolletaten
 Utlendingsdirektoratet
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø
 Forsvarets forskningsinstitutt
 Institutt for fredsforskning (PRIO)
 Institutt for forsvarsstudier
 Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)
 Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)
 Politi høyskolen

Akademikerne
 Amnesty International Norge
 Arbeidsgiverforeningen Spekter
 Befalets fellesorganisasjon (BFO)
 Den Norske Advokatforening
 Den Norske Atlanterhavskomiteé (DNAK)
 Fellesforbundet
 Finans Norge
 Folk og Forsvar
 ICJ Norge
 Krigsskoleutdannede offiserers landsforening (KOL)
 Landsorganisasjonen i Norge
 Militært kvinnelig nettverk
 Norges forsvarsforening
 Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
 Norges ingeniør- og teknologiorganisasjon NITO
 Norges Juristforbund
 Norges lotteforbund
 Norsk militærjuridisk forening
 Norges offisers- og spesialistforbund
 Norges Rederiforbund

Norges Røde Kors
 Norsk tjenestemannslag
 Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner
 Næringslivets Sikkerhetsråd (NSR)
 Politijuristene
 Rettspolitisk forening
 Parat Forsvar
 Politiets Fellesforbund
 Statsadvokatenes forening
 Tekna
 Tillitsvalgtordningen i Forsvaret
 Unio
 Veteranforbundet SIOPS
 Virke
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

I tillegg til innspill fra høringsinstansene har departementet i den åpne høringsrunden mottatt innspill fra følgende private initiativer og organisasjoner:

Antikrigs-initiativet
 Bestemødre for Fred
 Besteforeldrenes klimaaksjon Arktis, Tromsø og omegn
 Fritt Norden Norge
 Hardangerakademiet, Nordisk senter for fred, utvikling og miljø
 Internasjonal kvinneliga for fred og frihet, WILPF Norway
 Kongsberg Fredslag
 Kvekersamfunnet
 Nei til Atomdrevne Militærfartøyer
 Nobel Peace Prize Watch
 Norske leger mot atomvåpen og Nei til Atomvåpen

Norges Forsvarsforening
 Norges Fredslag
 Norges Fredsråd
 Rødt Bergen
 Rødt Tromsø
 Rødt Troms og Finnmark
 Rødt Trøndelag
 Rødt Ørland
 Stopp militariseringa. Ingen utenlandske militærbasar på norsk jord
 Stopp NATO
 Vestre Aker Senterparti

Det er også mottatt innspill fra totalt 132 privatpersoner.

Departementenes merknader knyttet til innholdet i avtalen er besvart i proposisjonen, og det vises i den forbindelse særlig til kapittel 4, hvor det redegjøres for de enkelte bestemmelsene, samt til kapittel 10 hvor det gis en samlet vurdering av forhandlingsresultatet. Enkelte høringsinnspill reiser spørsmål om hvorvidt avtalen innebærer en myndighetsoverføring som går utover det Stortinget kan samtykke til etter Grunnloven § 26 annet ledd. Regjeringens vurdering er at avtalen kan inngås etter prosedyren i § 26 annet ledd. Det vises her til proposisjonens kapittel 8, hvor det er inntatt en lengre redegjørelse for regjeringens vurdering.

For momenter i høringsinnspillene som ikke direkte angår spørsmålet om inngåelse av avtalen, vises det til Forsvarsdepartementets proposisjon til Stortinget med forslag til lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv.

7 Gjennomføring av avtalen i norsk rett

Gjennomføring av avtalen nødvendiggjør både lovendringer og forskriftsendringer.

Forsvarsdepartementet fremmer forslag for Stortinget om gjennomføring av nødvendige lovendringer. Det vises her til Forsvarsdepartementets proposisjon til Stortinget med forslag til lov om gjennomføring av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (forsvarssamarbeidsloven) mv. (Supplementary Defense Cooperation Agreement – SDCA).

Lovforslaget vil gjennomføre forpliktelsene i SDCA artikkel XVII nr. 2 og 3, artikkel XXI nr. 3 og artikkel XXVI nr. 2 annet til fjerde punktum, som gjelder personlig skattefritak og skattefritak for kontraktører, og artikkel XXVI, som innebærer at amerikanske kontraktører skal kunne unntas fra arbeidsmiljø-, ferie- og allmenngjøringsloven i den grad bestemmelser i eller i medhold av disse lovene ikke er forenlige med de amerikanske styrkenes militære behov. Videre foreslås lovbestemmelse til gjennomføring av artikkel XV, som innebærer at amerikanske styrker, herunder det sivile elementet, ikke skal være gjenstand for sivile rettskrav eller administrative sanksjoner for handlinger eller unnlaterer foretatt i forbindelse

med utføring av tjenesteplikter, og artikkel VI nr. 3 som etter nærmere bestemte kriterier gir amerikanske styrker adgang til å treffe nødvendige og forholdsmessige sikkerhetstiltak innenfor militære deler av omforente områder.

I Forsvarsdepartementets lovproposisjon fremmes det også forslag om ny § 3-33 i merverdiavgiftsloven, for å gjennomføre artikkel XXVI nr. 1 andre punktum om fritak fra norske lover og forskrifter med hensyn til lisensiering og registrering av foretak og selskaper når det gjelder levering av varer og tjenester til amerikanske styrker på norsk territorium. Forslaget går ut på å gi Finansdepartementet myndighet til å treffe enkeltvedtak om unntak fra loven ved omsetning av varer og tjenester fra amerikanske kontraktører til den amerikanske styrken.

Det fremmes også forslag til ny § 4 c i straffeprosessloven som vil gi hjemmel for at Kongen ved forskrift kan gi nærmere bestemmelser om strafferettslig jurisdiksjon og varetekt i samsvar med SDCA artikkel XII og XIII.

Nødvendige forskriftsendringer vil fastsettes av de enkelte fagdepartementer.

8 Konstitusjonelle forhold

8.1 Traktatinngåelse etter Grunnloven § 26 annet ledd

Regjeringen foreslår i denne proposisjonen at Stortinget samtykker til inngåelse av SDCA etter regelen i Grunnloven § 26 annet ledd. Dette skyldes at avtalen er en sak «av særlig stor viktighet» og at den nødvendiggjør ny lovgivning.

På enkelte områder vil avtalen innebære elementer av myndighetsoverføring til USA. Etter regjeringens syn er den aktuelle myndighetsoverføringen av lite inngripende karakter, slik at Stortinget kan samtykke til inngåelse av avtalen etter prosedyren i Grunnloven § 26 annet ledd. Dette er nærmere redegjort for under.

8.2 Generelt om traktatlutning som innebærer myndighetsoverføring

Grunnloven bygger på en forutsetning om at lovgivende, utøvende og dømmende myndighet i Norge i utgangspunktet skal utøves av norske statsorganer. Dersom slik myndighet føres ut av Norge, i praksis til en annen stat eller en internasjonal sammenslutning, taler man om myndighetsoverføring. Slik myndighetsoverføring innebærer at vedkommende stat eller sammenslutning gis rett til å utøve myndighet med direkte virkning i Norge. Det vil si at myndighetsutøvelse av en fremmed stat eller internasjonal sammenslutning vil gjelde umiddelbart i Norge, uten krav til konkret gjennomføring eller aksept av norske statsorganer. Konsekvensen er at rettssubjekter i Norge, enten det er tale om fysiske eller juridiske personer, må innrette seg etter fremmed stats myndighetsutøvelse uten at denne er gjenstand for noen ytterligere godkjenning fra norske statsorganer i det konkrete tilfellet.

Ordlyden i Grunnloven § 26 sier lite om hva slags traktater Kongen kan inngå etter bestemmelsen, herunder i hvilken utstrekning det er adgang til å overføre myndighet som forutsettes utøvd av norske myndigheter. Første ledd slår generelt fast at Kongen kan «inngå og oppheve forbund». Andre ledd legger forutsetningsvis til

grunn at Kongen kan inngå traktater om «saker som er av særlig viktighet» og traktater som «nødvendiggjør ny lov eller Stortingsbeslutning», så lenge Stortinget samtykker.

Dette betyr ikke at traktatkompetansen i Grunnloven § 26 er uten materielle begrensninger. Slike begrensninger følger av øvrige enkeltbestemmelser i Grunnloven. Av særlig betydning er § 1, som fastsetter at Norge er et «fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike». Videre kan det også vises til Grunnlovens kompetansebestemmelser i §§ 3, 49, 75, 88, 89 og 90, samt bestemmelsene om individbeskyttelse som fremgår av Grunnloven kapittel E. Dette er bestemmelser som i alminnelighet båndlegger norske statsorganers myndighetsutøvelse, inkludert traktatkompetansen. Kongen kan ikke inngå traktater som kommer i strid med Grunnloven, ei heller med samtykke fra Stortinget ettersom Stortinget likesom Kongen er forpliktet til å følge Grunnloven.

Den myndigheten som Grunnlovens kompetansebestemmelser tillegger bestemte statsorganer, kan som utgangspunkt ikke føres ut av riket. Fra dette utgangspunktet gjelder det flere unntak som har vokst frem med tidens løp, i takt med forandringer i samfunnenes krav til og muligheter for økt samarbeid over nasjonalstatenes landegrenser.

Det er sikker rett at Stortinget etter Grunnloven § 26 annet ledd kan samtykke til inngåelse av traktater som innebærer myndighetsoverføring, så lenge myndighetsoverføringen er å anse som «lite inngripende». Det vises her til HR-2021-655-P hvor en enstemmig Høyesterett i plenum bekreftet denne forståelsen.

For traktater som innebærer myndighetsoverføring som er mer enn «lite inngripende», kan inngåelse bare skje ved bruk av prosedyren i Grunnloven § 115 (tidligere § 93) eller etter Grunnlovsendring i henhold til § 121. Siden § 115 kun gjelder for myndighetsoverføring til «en internasjonal sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter seg til», er denne bestemmelsen uaktuell som vedtaksprosedyre for SDCA, ettersom dette er en avtale som inngås med en annen stat. For

SDCA er derfor alternativet til inngåelse etter prosedyren fastsatt i § 26 annet ledd, grunnlovsendring etter § 121 (som tidligst kan tre i kraft etter neste stortingsvalg, i 2025).

Ordlyden i Grunnloven § 26 gir i seg selv ingen veiledning for vurderingen av hva som kan anses som en «lite inngripende» myndighetsoverføring. Dette er en vurdering som primært må ta sitt utgangspunkt i den (eller de) enkelte bestemmelse(r) i Grunnloven som berøres av traktat slutningen. Tidligere vurderinger, i første rekke Stortingets behandling av andre saker, tilsier at det må foretas en skjønsmessig helhetsvurdering, og at det ikke er mulig å gi en uttømmende oppregning av relevante hensyn. Se til eksempel St.prp. nr. 100 (1991–92) (EØS-avtalen) side 342 og HR-2021-655-P s. 22.

Visse kriterier anvendes likevel regelmessig i vurderingen av om en myndighetsoverføring skal anses som lite inngripende. I HR-2021-655-P beskriver Høyesterett de nevnte kriteriene slik:

«Etter praksis er relevante momenter bl.a. den nærmere arten av myndigheten som overføres, omfanget av myndighetsoverføringen og i den forbindelse om overføringen gjelder et bestemt og avgrenset saksområde. Det har videre betydning om overføringen er basert på gjensidighet og likeverdig deltakelse. I praksis er det også lagt vekt på i hvilken grad norske myndigheter har mulighet til å avbøte uheldige virkninger av myndighetsoverføringen. Det må også legges vekt på arten av de samfunnsmessige og politiske interessene som berøres gjennom myndighetsoverføringen. I grensetilfeller kan Stortingets standpunkt i det enkelte tilfellet bli avgjørende for spørsmålet om Grunnloven § 26 kan brukes.»

8.3 Regjeringens begrunnelse for å anse myndighetsoverføringen som «lite inngripende»

8.3.1 Innledning

SDCA artikkel VI om sikkerhetsforanstaltninger vil etter Regjeringens vurdering innebære en overføring av myndighet til amerikanske statsorganer. I det følgende redegjøres det for hvorfor myndighetsoverføringen må anses å være «lite inngripende».

I tillegg redegjøres det i denne sammenheng kort for artikkel XXI om adgang til drift av ulike militære velferdstjenester, og artikkel XXVI om rammevilkår for amerikanske kontraktører som

utfører tjenester for USA i tilknytning til aktiviteter under avtalen. Avtalen fastsetter at det er amerikanske myndigheter som har jurisdiksjon på disse bestemte og avgrensede områdene.

8.3.2 Artikkel VI – Sikkerhet

Utgangspunktet etter SDCA er at norske myndigheter er ansvarlige for sikkerheten til amerikanske styrker i Norge. Dette er eksplisitt fastsatt i artikkel VI nr. 1. Forøvrig følger dette også av SDCA artikkel I nr. 2, som understreker at avtalen er inngått med «full respekt for norsk suverenitet».

Etter artikkel VI nr. 3 vil amerikanske styrker ha en begrenset rett til å ivareta egen sikkerhet innenfor militære deler av omforente områder. Konkret følger det av artikkel VI nr. 3 at amerikanske styrker skal ha rett til å «utøve nødvendige rettigheter og myndighet», herunder treffe «egne og forholdsmessige tiltak» forbundet med «amerikanske styrkers bruk, drift, forsvar av eller kontroll» over militære deler av omforente områder. I dette ligger det et element av myndighetsoverføring.

Etter artikkel VI nr. 4 følger det at amerikanske styrker «i ekstraordinære tilfeller og i overensstemmelse med omforente sikkerhetsplaner» kan treffe «nødvendige og forholdsmessige tiltak for å opprettholde eller gjenopprette sikkerhet, forsvar av og gjennomføring av amerikanske styrkers operasjoner». Artikkel VI nr. 4 er ikke et selvstendig rettsgrunnlag for amerikanske sikkerhetstiltak. Dette fremgår forutsetningsvis av artikkel VI nr. 4, som fastsetter at den amerikanske styrkens rett til å treffe sikkerhetstiltak innenfor sivile deler av omforente områder og i nærområdet rundt omforente områder, er begrenset til å gjelde i ekstraordinære tilfeller og i overensstemmelse med sikkerhetsplaner som norske myndigheter godkjenner. Slike sikkerhetsplaner foreligger foreløpig ikke, og det anses heller ikke på nåværende tidspunkt aktuelt å inngå sikkerhetsplaner som går utover eksisterende hjemmelsgrunnlag. Om det i fremtiden skulle bli aktuelt med sikkerhetsplaner som gir rett til ytterligere beføyelser som nevnt i artikkel VI nr. 4, vil det måtte gjøres vurderinger av hva Grunnloven tillater, herunder behovet for å innhente Stortingets samtykke. Adgang til maktbruk som går utover allerede eksisterende hjemmelsgrunnlag, vil også kreve en selvstendig hjemmel i lov.

Følgelig er det derfor bare artikkel VI nr. 3 som nå må vurderes opp mot regelen i Grunn-

loven § 26 annet ledd. Regjeringen legger til grunn at artikkel VI nr. 3 vil gi USA en begrenset myndighet til å fastsette adgangs-, utstys- og atferdsbegrensninger for militære deler av omforente områder som er til amerikanske myndigheters eksklusive bruk. Dette fremgår forutsetningsvis av artikkel VI nr. 2, som fastsetter at amerikanske styrker plikter å «koordinere sikkerhetsplaner med norske myndigheter». Slik regulering vil gjelde, og begrense seg til, tiltak som av praktiske og sikkerhetsmessige grunner er nødvendige i den daglige aktiviteten på de militære delene av omforente områder. Dette kan eksempelvis gjelde rutiner for adgangskontroller inn og ut av bygninger eller områder, samt diverse begrensninger knyttet til utstyr og atferd innenfor bygninger eller områder. For å ivareta sensitivt materiell kan det også tenkes prosedyrer for gjennomsøking av vesker og klær for å sikre at ingen tar med seg sensitivt materiell. Det kan også tenkes at det kan være behov for å undersøke kjøretøy med det samme formålet. Av sikkerhets hensyn kan det også være nødvendig med begrensninger på utstyr med GPS-mottakere og -sendere. Dette kan særlig omfatte personlige mobiltelefoner, smartklokker, nettbrett, treningsklokker og lignende. Fotoforbud for ulike typer materiell eller skjermet personell vil også kunne omfattes av formuleringen i artikkel VI nr. 3.

Det legges videre til grunn at amerikanske styrker vil få myndighet til å håndheve nevnte regulativer ved selv å gjennomføre nødvendige og forholdsmessige kontroller. Dette vil kunne innebære bruk av fysisk makt.

Artikkel VI nr. 3 vil også gi amerikanske styrker adgang til å foreta nødvendige og forholdsmessige fysiske tiltak for å forsvare styrker, områder og materiell i tilfelle av et fysisk angrep mot disse. Bestemmelsen viser eksplisitt til at amerikanske styrker skal ha adgang til nødvendige og forholdsmessige tiltak blant annet for å «beskytte amerikanske styrker». Dette vil omfatte adgang til nødvendig og forholdsmessig fysisk maktbruk til avverging av et pågående angrep.

Fysisk myndighetsutøvelse angår kjernen i statssuvereniteten, og Grunnloven § 3 forutsetter at slik myndighet i Norge utøves av norske statsorganer, med Kongen som øverste myndighet. På dette området skal det lite til for å overskride grensen for «lite inngripende myndighetsoverføring». Regjeringen vurderer likevel myndighetsoverføringen etter artikkel VI nr. 3 som lite inngripende. Myndighetsoverføringen er både saklig og geografisk svært begrenset. Myndighetsoverføringen er begrenset til militære deler av de

omforente områdene som opprettes under avtalen, det vil si Rygge, Evenes og Sola militære flystasjoner og Ramsund orlogsstasjon. Det er altså bare for en helt begrenset del av norsk territorium at amerikanske styrker vil ha myndighet etter artikkel VI nr. 3. På disse områdene vil befolkningen i sin alminnelighet ikke ha adgang. Militære områder i tilknytning til militære anlegg (i motsetning til øvings- og skytefelt) er som oftest inngjerdet og bevoktet hele døgnet, både med vakt i port og streifvakt. Områdene er underlagt ferdselsrestriksjoner og de er avgrenset med skiltmerking. Vakter i port foretar sjekk av identitetspapirer og besørger etterlevelse av adgangsbestemmelser. Dette reduserer i betydelig grad potensialet for amerikansk kontakt med befolkningen i sin alminnelighet. Utover personer som har særlig tilknytning til de amerikanske styrkene, vil det i første rekke være spørsmål om kontakt med personer som har tilknytning til det norske forsvaret (både militært og sivilt personell), samt personer av andre nasjonaliteter som i militær sammenheng måtte befinne seg der. Det vises videre til at norske myndigheter selv vil foreta, eller ha mulighet til å egenhendig å etablere, de adgangskontroller og det vakthold som er ønskelig for å forhindre at privatpersoner kommer i befatning med militære deler av omforente områder.

Saklig sett er myndighetsoverføringen i hovedsak begrenset til en adgang til å etablere og utføre sikkerhetsrutiner av praktisk betydning for den daglige aktiviteten på militært område. Det legges til grunn at amerikanske styrkers generelle adgang til fysisk håndhevelse, begrenser seg til å treffe de tiltak som er nødvendige og forholdsmessige i påvente av norske militære eller norsk politi. Dette følger forutsetningsvis av artikkel VI nr. 1, som foreskriver at det er Norge som har hovedansvaret for sikkerheten til amerikanske styrker og materiell samt artikkel I nr. 2, som understreker at alle aktiviteter i henhold til denne avtalen skal utføres med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser. Disse forutsetningene legger klare begrensninger på hvilke sikkerhetstiltak som i henhold til artikkel VI nr. 3 kan anses nødvendige og forholdsmessige under avtalen.

Når det gjelder fysiske tiltak for å forsvare styrker, områder og materiell i tilfelle av et fysisk angrep, så er regjeringens vurdering at avtalen på dette punkt i hovedsak sammenfaller med det som følger av strafferettens alminnelige nødrett- og nødvergebestemmelser, som i begrenset utstrekning tillater ellers ulovlige handlinger for

enhver person til slike formål (Se lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) §§ 17 og 18). Det vises igjen til at artikkel VI nr. 3 kun gir grunnlag for tiltak som er nødvendige og forholdsmessige for det formål å forsvare styrken mot et fysisk angrep. Det legges til grunn at tiltak som er tillatt for enhver, ikke kan anses som utslag av myndighetsoverføring. Det kan ikke utelukkes at amerikanske styrker unntaksvis vil ha en viss rett til å utøve fysiske sikkerhetstiltak som går utover rammene for nødrett og nødverge slik disse konseptene er definert i straffeloven, men dette vil i så tilfelle gjelde helt spesielle situasjoner og uten at sivilbefolkningen rammes. Det vises i den forbindelse til forutsetningen i artikkel VI nr. 1 om at det er norske myndigheter som er ansvarlige for amerikanske styrkers sikkerhet i Norge, og artikkel 1 nr. 2 som fastsetter at alle aktiviteter i henhold til avtalen skal gjennomføres med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser.

Samlet sett vurderer regjeringen det slik at USAs rett til å utføre sikkerhetstiltak etter artikkel VI nr. 3 vil ha et svært begrenset omfang og bare helt unntaksvis ha konsekvenser som går utover de interne forhold i den amerikanske styrken.

Regjeringen legger også til grunn at myndighetsoverføringen etter artikkel VI nr. 3 har stor samfunnsmessig betydning for Norge. Kompetanse til å utføre sikkerhetstiltak etter artikkel VI nr. 3 var et amerikansk ufravikelig krav for å inngå SDCA, og er i så henseende en forutsetning for den utvikling av forsvarssamarbeidet med USA som SDCA innebærer. Det vises til at Stortinget har sluttet seg til behovet for en videreutvikling av det langsiktige sikkerhetspolitiske samarbeidet med USA, se Innst. 439 S (2016–2017) til Meld. St. 36 (2016–2017). Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Avtaleinngåelsen berører således grunnleggende samfunnsmessige interesser knyttet til norsk og alliert sikkerhet.

Regjeringen legger etter dette til grunn at den myndighetsoverføring som artikkel VI nr. 3 innebærer, ikke går utover det som er å anse som «lite inngripende».

8.3.3 Andre bestemmelser som innebærer at amerikanske myndigheter får begrenset jurisdiksjon

Avtalens artikkel XXI gjelder militære velferdstjenester, og innebærer en saklig begrenset tillatelse for amerikanske myndigheter til å fastsette regler med direkte virkning på norsk territorium. Konkret følger det av artikkel XXI nr. 1 at ameri-

kanske styrker på norsk territorium kan etablere vareutsalg, dagligvareforretninger, andre utsalgssteder, militære messer, sentre for sosialt samvær og opplæring samt områder for fritidsaktiviteter. Bruken av slike militære velferdstjenester er i utgangspunktet begrenset til medlemmer av den amerikanske styrken. Videre følger det av artikkel XXI nr. 2 at amerikanske styrker «kan inngå avtaler med finansforetak om å tilby banktjenester og andre finansielle tjenester på norsk territorium» for formål som knytter seg til avtalen og til bruk for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, medfølgende og andre persongrupper som partene enes om. Endelig følger det av artikkel XXI nr. 3 at de i nr. 1 og nr. 2 nevnte tjenester skal «betjenes og drives utelukkende i samsvar med amerikanske lover og forskrifter». Dette innebærer at Norge har en plikt etter avtalen til å tillate at nevnte virksomheter drives etter amerikanske regler.

Norge er kun pliktig til å tillate utøvelse av nevnte tjenester for medlemmer av den amerikanske styrken og medfølgende, og bestemmelsen er videre saklig begrenset til banktjenester og andre finansielle tjenester, vareutsalg, dagligvareforretninger, andre utsalgssteder, militære messer, sentre for sosialt samvær og opplæring samt områder for fritidsaktiviteter. Når det gjelder banktjenester og andre finansielle tjenester vil Norge være pliktig til å tillate at disse også gjøres tilgjengelig for amerikanske kontraktører, slik denne gruppen er definert i avtalens artikkel II nr. 4. Der fysisk tilstedeværelse er aktuelt, vil norske myndigheter ha anledning til å bestemme lokalisering. Norge vil altså ha rett til å begrense lokalisering av nevnte tjenester til omforente områder, og til å nekte betjening av andre enn medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende (samt amerikanske kontraktører hva gjelder bank og finansielle tjenester). Dette betyr at tjenester drevet i samsvar med amerikansk lovgivning kun vil ha virkning for medlemmer av den amerikanske styrken og tilhørende personellgrupper.

Videre fastslår avtalens artikkel XXVI at arbeidsvilkårene for amerikanske kontraktører skal fastsettes «i samsvar med amerikanske lover og forskrifter». Avtalen innebærer på dette punktet at norske myndigheter aksepterer at arbeidsvilkårene for amerikanske kontraktørers arbeid utført på norsk territorium reguleres av amerikansk rett.

Amerikansk arbeidslivsregulering kan etter artikkel XXVI bare gjøres gjeldende for annen stats subjekter (juridiske eller fysiske personer), som er tilstede i Norge etter avtale med ameri-

kanske myndigheter for utføring av arbeid i tilknytning til SDCA, og bestemmelsen vil ikke ha virkning for den norske befolkningen i sin alminnelighet, jf. definisjonen av amerikanske kontraktører i avtalens artikkel II nr. 4.

8.3.4 Regjeringens samlede vurdering av den myndighetsoverføringen som følger av avtalen

Hvorvidt et tilfelle av myndighetsoverføring kan anses for «lite inngripende» i henhold til den standard som anvendes i norsk konstitusjonell praksis, beror på en skjønnsmessig helhetsvurdering. Det vises her til de momentene fra stortings- og høyesterettspraksis som er nevnt under punkt 8.2. Dette fordrer blant annet at det er den samlede myndighetsoverføring innen samme avtalekompleks som må vurderes.

Den myndighetsoverføringen som SDCA forutsetter, er både saklig og geografisk svært

begrenset. Det er i all hovedsak tale om myndighet til å treffe tiltak med direkte virkning innenfor de omforente områdene inkludert i avtalens vedlegg A. For artikkel VI er myndigheten som overføres begrenset til kun å gjelde for de militære delene av omforente områder. Samlet sett vil myndighetsoverføringen ha en helt begrenset innvirkning på det norske samfunnet og den generelle befolkning i Norge. I tillegg kommer at den begrensede myndighetsoverføringen som avtalen forutsetter, er nødvendiggjort av grunnleggende norske sikkerhetspolitiske interesser.

Regjeringens vurdering er at den samlede myndighetsoverføring i SDCA ikke går utover det som er å forstå som «lite inngripende» i henhold til stortings- og høyesterettspraksis, og at avtalen derfor kan inngås med Stortingets samtykke etter prosedyren i Grunnloven § 26 annet ledd.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

9.1 Overordnet

Avtalen kan medføre økonomiske forpliktelser for Norge på flere områder:

1. utgifter til sikringstiltak iht. avtalens artikkel VI for å legge til rette for eller ivareta sikkerheten for amerikansk personell og amerikanske kontraktører;
2. utgifter til tilrettelegging for midlertidig tilgang til og bruk av offentlig og privat grunn og fasiliteter som ikke omfattes av de omforente områdene, i henhold til artikkel III nr. 3;
3. utgifter forbundet med byggetillatelse, etter slike tillatelse skal være uten kostnad for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører eller norske kontraktører, jf. artikkel III nr. 7;
4. Norges pro-rata andel av driftsutgifter der det er avtalt felles bruk av fasiliteter USA har bekostet, jf. artikkel III nr. 9.

Avtalen vil videre ha økonomiske konsekvenser gjennom en utvidelse av allerede eksisterende skatte-, avgifts- og tollfritak som følger av NATO SOFA og avtalen fra 1952 for amerikanske styrker. De eksisterende skatte-, avgifts- og tollfritak er utvidet til å også omfatte medfølgende personer og amerikanske kontraktører.

De konkrete økonomiske konsekvensene vil avhenge av omfanget av amerikansk tilstedeværelse og investeringer kommende år, som på nåværende tidspunkt ikke er avklart.

9.2 Økonomiske og administrative konsekvenser av gjennomføring av enkelte bestemmelser

9.2.1 Vedrørende artikkel XV

Erstatningsberettigede tredjeparters rettsstilling skal i utgangspunktet ikke svekkes som følge av SDCA. Etter dagens ordning er det slik at medlemmer av den amerikanske styrken ikke er ansvarlige for erstatningskrav som de pådrar seg når de utfører tjenestehandlinger. Både SDCA og NATO SOFA inneholder bestemmelser med ord-

ninger om fordeling av ansvaret for slike krav mellom partene. Etter NATO SOFA, og SDCA artikkel XV, må krav fra en skadelidende tredjepart som følger av en tjenestehandling utført av et amerikansk styrkemedlem, fremmes for norske myndigheter. For at tredjeparts rettsstilling ikke skal svekkes, må norske myndigheter ta ansvaret for dekning av slike krav, der disse er rettmessige. Erstatningskrav mot Norge etter NATO SOFA behandles i Forsvarsdepartementet eller av Forsvaret, slik det er i dag. Det er naturlig at krav fra tredjeperson eller krav som stammer fra administrative sanksjoner, som offentlige overtredelsesgebyrer, behandles tilsvarende som under NATO SOFA. Antallet krav som behandles i dag er beskjedent. Det legges til grunn at SDCA ikke vil medføre vesentlige endringer i dette.

9.2.2 Vedrørende artikkel XVI, XVII, XVIII, XIX og XX

Bestemmelsene i SDCA artikkel XVI, XVII, XVIII, XIX og XX har økonomiske konsekvenser ved at de innebærer en utvidelse av allerede eksisterende skatte- og avgiftsfritak for amerikanske styrker, til også å omfatte medfølgende personer og kontraktører.

De konkrete økonomiske konsekvensene vil avhenge av omfanget av amerikansk tilstedeværelse og investeringer kommende år, som på nåværende tidspunkt ikke er avklart.

9.2.3 Vedrørende artikkel XXI

Bestemmelsen i SDCA artikkel XXI fastsetter at ulike militære velferdstjenester samt bank og finanstjenester for amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører, skal driftes utelukkende med basis i amerikansk regelverk. Det er også fastsatt at nevnte virksomheter ikke skal pålegges å betale skatt eller andre avgifter for aktivitet tilknyttet driften. Aktørene som tilbyr de aktuelle tjenestene vil kunne få en enklere regulatorisk ramme å forholde seg til, noe som vil kunne innebære sparte utgifter for disse aktørene.

De konkrete økonomiske konsekvensene vil avhenge av omfanget av amerikansk tilstedeværelse og investeringer kommende år, som på nåværende tidspunkt ikke er avklart. Departementet legger til grunn at forslaget i alle tilfelle ikke vil medføre betydelige administrative eller økonomiske byrder for det offentlige, ettersom forpliktelsene i bestemmelsen kun gjelder for tjenester til amerikanske styrker, medfølgende og kontraktører i Norge.

9.2.4 Vedrørende artikkel XXVI

Det legges til grunn at unntakene som bestemmelsen krever fra arbeidslivslovgivningen vil ha

begrensede økonomiske og administrative konsekvenser. Nevnte unntak skal kun gjelde for de tilfeller at bestemmelser i arbeidslivslovgivningen ikke er forenlige med de amerikanske styrkenes militære behov.

De konkrete økonomiske konsekvensene vil avhenge av omfanget av amerikansk tilstedeværelse og investeringer kommende år, som på nåværende tidspunkt ikke er avklart. Departementet legger til grunn at forslaget ikke vil medføre nevneverdige økte administrative eller økonomiske byrder for det offentlige.

10 Vurdering

10.1 Forhandlingsresultatet

SDCA innebærer en konsolidering og videreutvikling av det norsk-amerikanske forsvarssamarbeidet. Avtalen er viktig for oppfølgingen av både den kollektive og den bilaterale dimensjonen i forsvaret av Norge. Overordnet viderefører avtalen de lange linjer i norsk sikkerhetspolitikk, basert på et oppdatert og moderne rammeverk som respekterer Norges grunnleggende behov og prioriteringer. Norges bilaterale forhold og tette forsvarssamarbeid med USA gjennom mer enn 70 år er av avgjørende betydning for Norges sikkerhet. SDCA legger til rette for et fortsatt tett samarbeid med Norges viktigste allierte i tiårene som kommer.

Avtalen ivaretar også norske og amerikanske felles sikkerhetspolitiske interesser. Den gir forutsigbare rammer for amerikansk trening og øving, forhåndslagring av materiell, daglig drift og infrastrukturinvesteringer i Norge samt mottak av allierte forsterkninger. I tillegg får den amerikanske styrken, deres medfølgende og amerikanske kontraktører, klare og forutsigbare rammer for opphold og aktivitet i Norge. Avtalen er også nødvendig for at amerikanske myndigheter skal godkjenne å bevilge penger til infrastrukturprosjekter i Norge. Slik infrastruktur er nødvendig for at Norge raskt og effektivt skal kunne motta hjelp fra allierte ved krise eller krig.

Forhandlingene om avtalen har vært langvarige og omfattende. USA forhandler likeartede avtaler med flere allierte land. En amerikansk målsetting er å sikre ensartede betingelser for å gjøre det enkelt å flytte personell og materiell mellom ulike land. Avtalen gir amerikanske styrker rett til å benytte såkalte omforente områder til en lang rekke nærmere definerte formål.

Enkelte punkter i avtalen har vært krevende, især spørsmål knyttet til amerikansk straffejurisdiksjon over egne styrkemedlemmer, muligheten for å utøve sikkerhetstiltak, regler for visumfri innreise, samt krav om at amerikanske kontraktører skal være ansatt på amerikanske vilkår og unntatt norske arbeidsrettslige regler. Også på disse områdene er det imidlertid oppnådd tilfreds-

stillende og balanserte løsninger basert på norske prioriteringer og partenes behov.

Avtalen understreker flere steder at den inngås med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser. Det er ulike meninger om nøyaktig hva dette innebærer. I vurderingen må det ses hen til NATO SOFA artikkel 2, som også fastslår en forpliktelse til å respektere vertsstatens regler. De fleste stater tolker dette slik at NATO SOFA ikke rokker ved det folkerettslige utgangspunktet om at vertsstatens lover og regler gjelder for alle på dens territorium, med begrensninger i muligheten til å håndheve nasjonalt regelverk som følge av utstrakt immunitet for sendestatens personell. Videre tolkes formuleringen i NATO SOFA slik at senderstaten har en selvstendig plikt til å sørge for at eget personell etterlever vertsstatens lover og regler. At det gjelder en plikt til å følge vertsstatens lover og regler, ble også lagt til grunn av Norge i forbindelse med ratifikasjon av NATO SOFA, se St.prp. nr. 117 (1952) s. 2 («artikkel 2 bestemmer at medlemmene av en styrke og dens sivile element er underkastet mottagerlandets lover»).

Det norske synet er at denne rettstilstanden videreføres med SDCA. I dette ligger at amerikansk personell har en generell plikt til å følge norske lover og regler, og at USA har plikt til å besørge etterlevelse av norske regler og folkerettslige forpliktelser. Det innebærer også at bestemmelsene i SDCA må tolkes i lys av, og innenfor rammene av, norske regler og folkerettslige forpliktelser. I utgangspunktet vil det bare kunne gjøres unntak fra denne hovedregelen der det eksplisitt følger av SDCA at amerikansk rett er gitt forrang, slik det for eksempel fremgår av artikkel XXVI, hvor det foreskrives at arbeidsvilkårene for ansettelse av amerikanske kontraktører skal være regulert av amerikansk rett. Slike unntak fra norske lover og regler er gitt der dette har vært vurdert som nødvendig i lys av avtalens viktighet, og er søkt avgrenset i størst mulig grad. Det må understrekes at norsk håndhevelse av nasjonalt regelverk regelmessig vil være underlagt skranker som følge av at amerikansk perso-

nell i mange tilfeller har immunitet mot norsk tvangsmyndighet.

USA har i forhandlingene understreket at forpliktelsen til å utvise full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser etter SDCA, ikke innebærer at USA er bundet av norsk rett og Norges folkerettslige forpliktelser. USA har i stedet tatt til orde for at det etter SDCA kun gjelder en plikt til å etterleve norsk rett og norske folkerettslige forpliktelser, der dette er forenelig med USAs operative militære behov. Det amerikanske synet på SDCA på dette punkt har under forhandlingene ikke blitt godtatt av Norge. Den amerikanske tolkningen av SDCA reflekterer imidlertid i hovedsak det amerikanske synet på forpliktelsen til å respektere vertslandets rett etter NATO SOFA, og innebærer derfor ikke noe prinsipielt nytt. Avtalen bør på dette punktet ses i sammenheng med over 70 års tillitsbasert samarbeid, hvor Norge og USA har tradisjon for å enes om adekvate rammer for amerikansk aktivitet i Norge. Samtidig må Norge være forberedt på rettslige og politiske innsigelser fra USA dersom spørsmålet om plikten til å følge norske lover og regler settes på spissen.

Avtalen introduserer konseptet omforente områder, og gir amerikanske styrker uhindret rett til tilgang og bruk av disse for en rekke formål som er nærmere beskrevet i avtalen. Dette er en endring sammenliknet med tidligere avtaler. USAs rett til tilgang til og bruk av omforente områder må ses i sammenheng med at avtalen foreskriver at bruken av områdene skal skje med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser, og på bakgrunn av konsultasjoner mellom partene. Videre er Norge sikret overordnet kontroll med all amerikansk aktivitet gjennom at det tilligger norske myndigheter å godkjenne at amerikanske luftfartøyer, fartøyer og kjøretøyer kan reise inn og ut av Norge og forflytte seg på norsk territorium. Omforente områder som oppføres i avtalens vedlegg A, vil være til felles bruk for norske, amerikanske og allierte styrker, med mindre noe annet er særskilt avtalt. Områdene vil være viktige for videreutviklingen av forsvarssamarbeidet med USA og bidra til å styrke NATO-samarbeidet.

Verken avtalen eller opprettelsen av omforente områder vil medføre brudd med basepolitikken. USA anerkjenner gjennom avtalen norsk basepolitikk. Avtalen fastslår eksplisitt i artikkel I nr. 2 at ingenting i avtalen endrer den norske basepolitikken eller begrensningene på lagring av visse våpentyper på norsk territorium (atomvåpen, landminer og klasevåpen mv). Basepoli-

tikken er ikke til hinder for forhåndslagring, øving og trening, eller etablering av nødvendig infrastruktur for mottak av allierte forsterkninger. Snarere er forsterkningsmodellen som SDCA konsoliderer og videreutvikler, en nødvendig forutsetning for basepolitikken. Derfor har norske regjeringer siden 1949 lagt til rette for alliert trening, øving, forhåndslagring og allierte investeringer. Skiftende stortingsflertall har slått fast at slike aktiviteter ligger trygt innenfor basepolitikken. Se den mer utdypende drøftelsen av dette i del 10.2.

Avtalens bestemmelser om at USA nyter skatte- og avgiftsfritak for utenlandske kontraktører som leverer varer og tjenester til det amerikanske forsvaret i Norge, må vurderes opp mot statsstøttereglene i EU/EØS-retten. Dette regelverket begrenser i utgangspunktet mulighetene til å gi skatte- og avgiftsfritak til enkelte næringsdrivende. Det er viktig å understreke at formålet med unntakene under SDCA ikke er å gi skatte- og avgiftsfritak til de enkelte selskapene, men å sikre at USA som stat ikke skal betale skatter og avgifter til Norge som vertsstat for utgifter forbundet med det amerikanske forsvarets investeringer og aktiviteter i Norge til vårt felles forsvar. Det er derfor en forutsetning at hele skatte- og avgiftsbeparelse kommer den amerikanske stat til gode, ikke den enkelte kontraktør eller leverandør. Så lenge den økonomiske fordel av et skatte- eller avgiftsfritak tilfaller det amerikanske forsvaret, og ikke et foretak som driver økonomisk aktivitet, gis det ingen statsstøtte i EØS-rettslig forstand.

Dersom kontraktøren likevel skulle nyte en utilsiktet fordel av skatte- og avgiftsfritakene, kan det uansett hevdes at tjenestene kontraktøren leverer «ikke anses å leveres i et marked», og dermed ikke utgjør økonomisk aktivitet. Dersom aktørene ikke driver økonomisk virksomhet i et marked, anses de ikke som et foretak, og vil da ikke bli omfattet av statsstøtteregelverket. En eventuell økonomisk fordel de måtte oppnå gjennom skattesystemet vil dermed heller ikke utgjøre statsstøtte i EØS-avtalens forstand. Dette vil etter departementets mening trolig være tilfellet for tjenester som er tett knyttet til militære operasjoner, for eksempel flyoperativt personell, håndtering av ammunisjon og våpen, vakthold og sikring, feltmessig forpleining, soldatvelferd og lignende. Videre er det en internasjonal praksis for denne typen skattefritak ved inngåelse av internasjonale samarbeidsavtaler på forsvarsområdet. USA har blant annet liknende samarbeidsavtaler med flere andre europeiske land

som inneholder liknende bestemmelser om skattefritak for utenlandske leverandører til det amerikanske forsvaret. I sum må det anses lite trolig at avtalen og praktiseringen av den vil kunne komme i strid med EUs statsstøttereguleringer.

Som nevnt innebærer avtalens artikkel XIII nr. 2 at et medlem av de amerikanske styrkene eller en medfølgende etter anmodning skal overleveres til amerikanske myndigheter, også i de tilfellene der Norge ønsker å tilbakekalle frafallet på førsteretten til å utøve jurisdiksjon etter artikkel XII. I praksis vil denne plikten innebære at muligheten for å fremstille vedkommende for varetektsfengsling begrenses også i tilfeller hvor det anses nødvendig for å hindre bevisforspillelse. Umiddelbare etterforskningskritt som eksempelvis blodprøvetaking og sporsikring vil kunne gjennomføres før overlevering. Selv om amerikanske myndigheter har plikt til å samarbeide under etterforskningen, kan det ikke utelukkes at denne ordningen kan svekke muligheten for en mest mulig effektiv etterforskning.

Departementet legger til grunn at den løsningen som her er valgt ikke vil komme i konflikt med forpliktelsen etter Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) til å sikre effektiv etterforskning av straffbare forhold. EMK artikkel 2 slår fast at «[r]etten for enhver til livet skal beskyttes ved lov». Bestemmelsen innebærer ikke bare en negativ forpliktelse for statene til selv å avstå fra å ta liv, men også en positiv forpliktelse til å sikre retten til liv gjennom effektive strafferettslige bestemmelser og et system for håndhevelse som inkluderer forebygging, avverging og straffeforfølgning av brudd på disse bestemmelsene.

Det følger av NATO SOFA at senderstaten har jurisdiksjon over tjenestehandlinger. Departementet er ikke kjent med at EMD uttrykkelig har gitt uttrykk for at en avtale som gir senderstaten førsterett til jurisdiksjon over medlemmer av egne styrker, er i strid med statenes positive forpliktelser. Uavhengig av NATO SOFA vil utenlandsk militært personell etter folkeretten ha immunitet mot at vertsstaten straffeforfølger slike tjenestehandlinger. Dette er ikke i strid med EMK. Etter departementets vurdering må det som et utgangspunkt legges til grunn at en avtale om å overføre førsteretten til jurisdiksjon for handlinger begått av utsendte soldater utenfor tjeneste, heller ikke strider med EMK.

Det er ikke noe nytt at visse personellgrupper etter folkeretten er unntatt fra vertsstatens jurisdiksjon, uten at dette strider mot EMK. For eksempel gir folkeretten diplomatisk personale

immunitet fra vertsstatens doms- og tvangsjurisdiksjon både for handlinger av privat og offentlig karakter. Det er ikke tvilsomt at dette er forenelig med EMK. Regelen i avtalens artikkel XIII om at personer pågrepet og arrestert av norske myndigheter umiddelbart skal overleveres til amerikanske myndigheter også der Norge benytter sin rett til å beholde jurisdiksjon i særlige tilfeller, gir neppe grunn til å vurdere spørsmålet annerledes. Det understrekes at avtalen pålegger amerikanske myndigheter en plikt til å sikre at mistenkte møter under rettssak for norske domstoler. SDCA foreskriver også en generell samarbeidsplikt mellom partene. Departementet bemerker for øvrig at Norge og USA har hatt et godt og konstruktivt samarbeid om jurisdiksjonsspørsmål under NATO SOFA. Det er ingen grunn til å tro at SDCA skal medføre endringer i dette.

SDCAs regler om visumfri innreise for andre enn medlemmer av den militære styrken, utfordrer Norges folkerettslige forpliktelser etter Schengen-regulverket. Det vises her til SDCA artikkel VII som gir rett til visumfri innreise til Norge for visse persongrupper tilknyttet det amerikanske forsvaret og dets aktiviteter i Norge. Norge er gjennom Schengen-samarbeidet bundet av en felles regulering av visumkrav ved innreise til Schengen-området. Etter gjeldende regelverk har amerikanske statsborgere rett til visumfri innreise til Schengen. EUs visumforordning åpner også for at medlemsstatene kan fastsette unntak fra hovedreglene om visumkrav for nærmere fastsatte grupper, herunder for «medlemmer av de væpnede styrker» som reiser på NATO- eller partnerskap-for-fred-oppdrag, jf. forordningens artikkel 6 nr. 2 bokstav c. SDCA artikkel VII gir imidlertid rett til visumfrihet også for andre enn medlemmer av den amerikanske militære styrken, ettersom visumfrihet også tilstås «medlemmer av det sivile elementet, medfølgende og amerikanske kontraktører». Det fremgår av definisjonene i SDCA artikkel II at nevnte persongrupper ikke er begrenset til amerikanske statsborgere, men også kan omfatte borgere av andre land som i utgangspunktet er visumpliktige etter Schengen-regulverket.

Når det aksepteres å gi de nevnte gruppene visumfrihet under avtalen, selv om dette kan utfordre forpliktelser under Schengen-regulverket, skyldes dette at SDCA har stor betydning for Norge og at medlemsstatene i praksis har et politisk handlingsrom for å gjøre unntak i tilfeller som dette. Det vises til at Norge og enkelte andre Schengen-stater allerede har gitt visumfrihet til grupper som ikke er omfattet av ordlyden i unntakene i visumforordningen på dette feltet. Det

vises videre til at flere andre Schengen-land har innrømmet USA tilsvarende unntak fra visumplikten i avtaler om forsvarssamarbeid som tilsvarende den tilleggsavtalen som nå fremlegges for Stortinget. Det er videre grunn til å anta at både det sivile elementet og kontraktører omfattet av avtalen i praksis stort sett vil komme fra visumfrie land, og dermed uansett vil være unntatt visumplikt på dette grunnlaget.

USAs rett etter SDCA artikkel XXVI til å ansette amerikanske kontraktører på amerikanske vilkår der dette er nødvendig av militære hensyn kan komme i konflikt med arbeidsrettslige krav etter EØS-retten. I slike tilfeller vil det kunne være nødvendig at Norge anvender sikkerhetsunntaket i EØS-avtalens artikkel 123 bokstav c, som blant annet åpner for at statene «for å oppfylle forpliktelser den har påtatt seg med sikte på å opprettholde fred og internasjonal sikkerhet» kan gjennomføre tiltak som ellers ville stride med forpliktelser etter EØS-avtalen. Det legges til grunn at SDCA kan anses som et vesentlig tiltak for å oppfylle forpliktelser Norge har påtatt seg under NATO-samarbeidet, med sikte på å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet, og at unntaket i artikkel 123 bokstav c således kan anvendes.

Å benytte EØS-avtalens artikkel 123 for å fastsette unntak fra arbeidslovgivning vil kunne medføre en viss prosessrisiko. Denne risikoen reduseres imidlertid av at vurderingene som skal foretas etter EØS-avtalens artikkel 123 i stor grad er sikkerhetspolitiske spørsmål som ligger innenfor statenes skjønnsmargin å vurdere og som det antas at EFTA-domstolen eller ESA vil være tilbakeholdne med å overprøve eller utfordre.

Estland, Latvia, Litauen, Romania og Ungarn har innvilget likartede unntak i nylig inngåtte forsvarssamarbeidsavtaler med USA. Tyskland og Nederland har eldre avtaler med USA uten slike unntak, men de virker i praksis å tillate de unntakene USA ønsker. Også for Norges del er praksis i dag at kontraktører som det amerikanske forsvaret benytter i Norge er engasjert etter amerikanske arbeidsrettslige regler. Som et generelt synspunkt legger departementet til grunn at etterlevelse av det norske lovverket normalt ikke vil være i konflikt med styrkenes militære behov.

10.2 Avtalens forhold til basepolitikken

Basepolitikken setter uformelle rammer for alliert aktivitet i Norge og skal virke beroligende overfor Russland. Den henger nøye sammen med tilrettelegging i fredstid for innsetting av allierte for-

sterkningsstyrker i krise eller krig – linjen som Norge har praktisert siden 1949, og som har medført at det ikke har vært behov for stående allierte kampstyrker i Norge i fredstid. Uten en slik god tilrettelegging ville det trolig også for Norge ha vært vanskelig å unngå en form for permanent alliert nærvær i fredstid.

Endringer i trusselbildet har medført skiftende krav til forberedelser i fredstid. I perioder har det vært vesentlig mer alliert aktivitet i Norge enn i dag. På samme måte har omfang og innretning av forhåndslagre og allierte investeringer endret seg over tid.

Samtidig har enkelte grunnleggende rammer ligget fast. Det har ikke vært aktuelt å tillate permanent stasjonering av allierte stridskrefter i Norge i fredstid. I tillegg har alliert virksomhet i Norge i hovedsak vært begrenset til aktiviteter som forbereder forsvaret av Norge og NATO i krise eller krig.

SDCA skriver seg inn i denne forsterkningstradisjonen og må forstås på bakgrunn av en gradvis og omfattende avvikling av alliert infrastruktur i Norge i 1990-årene, i tillegg til et forverret sikkerhetsklima siden 2014. Avtalen er en nødvendig forutsetning for amerikanske infrastrukturinvesteringer i Norge, noe som er avgjørende for at Norge skal kunne motta hjelp i krise eller krig. Historisk har det ligget trygt innenfor rammene av basepolitikken å styrke forberedelsene i fredstid basert på slike betingelser.

Amerikanske rettigheter etter avtalen på omforente områder er ikke i seg selv et brudd på basepolitikken. Det sentrale er at avtalen eksplisitt sier at den ikke endrer basepolitikken, og at ingen aktivitet på omforente områder skal finne sted uten etter konsultasjon med Norge. Norge vil i slike konsultasjoner ikke samtykke til aktiviteter som utfordrer basepolitikken eller som for øvrig ikke anses å være i norsk interesse. I rettslig forstand er det rett nok ikke vesentlige forskjeller mellom bestemmelsene om omforente områder og bestemmelser i avtaler som regulerer amerikanske baserettigheter i andre land. Forskjellen ligger i hvordan disse områdene vil bli benyttet. Norge har et langt og tillitsbasert samarbeid med USA, og gjennom å ta inn tydelige formuleringer i avtalen om at den ikke skal endre norsk basepolitikk, har USA akseptert at de omforente områdene som innlemmes i avtalens vedlegg A, ikke skal benyttes som regulære baser for amerikanske styrker.

Foruten de direkte referansene til basepolitikken i avtalen følger dette også av at avtalen understreker både generelt og særskilt for de

omforente områdene, at all amerikansk aktivitet skal foretas med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser og basert på konsultasjoner med norske myndigheter. Norsk overordnet kontroll med amerikansk aktivitet er enn videre ivaretatt ved at amerikanske luftfartøy og fartøy må ha norsk tillatelse for å kunne lande på og anløpe norsk territorium.

Dette plasserer SDCA i den sikkerhetspolitiske tradisjon Norge har stått i siden 1949.

Respekt for basepolitikken har videre vært et sentralt kriterium i regjeringens vurdering av de fire omforente områdene i vedlegg A og et viktig tema i samtalene med USA. Det er nær kontakt på myndighetsnivå om utviklingen av samarbeidet og planene for de fire områdene, og det er per i dag intet i disse som innebærer fremtidig permanent stasjonering av stridskrefter i Norge. Dialogen bygger i stor grad videre på det eksisterende samarbeidet med USA, der fokus er tilrettelegging i fredstid for forsterkning av Norge og NATO i krise eller krig.

Det legges opp til utstrakt dialog med USA om bruken av de omforente områdene og aktiviteten som skal gjennomføres der. Investeringene i infrastruktur vil være rettet mot å forbedre evnen til mottak av allierte styrker i krise eller krig. Vi vil ha periodevis trening og øving av amerikanske styrker, som en videreføring av slik tilstedeværelse gjennom flere tiår.

Samlet må SDCA sees som en videreføring av norsk sikkerhetspolitisk tradisjon, i det avtalen legger til rette for troverdig forsterkning av Norge i krise eller krig. Uten en troverdig tilrettelegging for mottak og øving av allierte forsterkninger i krise og krig, vil det over tid være vanskelig å opprettholde basepolitikken.

10.3 Avtalens forhold til avskrekking- og beroligelseslinjen

Norsk sikkerhetspolitikk har siden 1949 vært preget av en balansert tilnærming som legger vekt på både å avskrekke fiendtlige aktører gjennom egen militær evne og vårt medlemskap i NATO, og berolige ikke-allierte gjennom dialog, diplomati og åpenhet.

Politikken har vært utformet i skjæringspunktet mellom behovet for alliert støtte, lavspenning mot øst og innenrikspolitiske hensyn. Beroligelseslinjen bygger på fire sentrale elementer: Base-, atom- og anløpspolitikken, og retningslinjene for utenlandsk militær aktivitet i Norge. Hertil kommer bilateralt samarbeid med Russland om

felles interesser i nord, og åpenhetstiltak rundt militær aktivitet. Norge har vært pådriver for å verne om og styrke avtaler som skal bidra til åpenhet og transparens om militær aktivitet, samt mekanismer egnet til å bygge tillit og redusere usikkerhet.

Denne linjen endres ikke av SDCA. Snarere bekrefter og viderefører avtalen beroligelsespolitikken ved å fastslå at det ikke er noe i avtalen som endrer norsk base-, atom- eller anløpspolitikk. Respekten for beroligelseslinjen gjenspeiles også i de norske kriteriene for opprettelse av omforente områder, som beskrevet i kapittel 5. Disse går lenger enn avtaleteksten ved også å oppstille regulering av utenlandsk militær aktivitet i Norge som kriterium for å kunne etablere omforente områder. I tillegg heter det at plassering, størrelse og tenkt bruk av omforente områder ikke med rimelig grunn skal kunne sies å bidra til økt spenning i våre nærområder, verken hver for seg eller samlet. Koblingen til forsterkningslinjen understreker ytterligere at det her ikke dreier seg om et linjeskifte, men at avtalen skriver seg inn i den norske sikkerhetspolitiske tradisjonen.

Regjeringen åpner i denne omgang kun for et meget begrenset antall omforente områder, som alle har direkte relevans for forsvaret av Norge i krise eller krig. Sett fra et historisk ståsted kunne man under rådende sikkerhetsbetingelser inkludert flere områder, og fortsatt befunnet seg innenfor rammene av norsk beroligelsespolitikk. SDCA omfatter eksempelvis et begrenset antall lokaliteter sammenlignet med hva COB-avtalen har gjort i perioder med vesentlig lavere spenningsnivå enn i dag.

Regjeringens moderate tilnærming reflekteres også i det geografiske fotavtrykket ved at de største investeringene i denne omgang kommer i Sør-Norge. Avtalen legger videre opp til et tett til-litsbasert samarbeid med USA med nære konsultasjoner om fremtidig amerikansk militær aktivitet i Norge. Avtaleteksten med vedlegg ble offentliggjort så snart som mulig etter undertegning av avtalen, og det har vært åpenhet om kriteriene som vil inngå i vurderingen av eventuelle fremtidige omforente områder. Dette bidrar til fortsatt forutsigbarhet og åpenhet rundt rammene for norsk sikkerhetspolitikk.

Samtidig som avtalen viderefører beroligelseslinjen, har den stor betydning for forsvaret av Norge i krise eller krig, som beskrevet i detalj i kapittel 5. Som det fremgår av Prop. 14 S (2020–2021), vil NATO i en krise kunne måtte prioritere reaksjonsstyrker til andre områder før Norge, samtidig som Norge trolig vil måtte fortsette å

bidra med reaksjonsstyrker samt i forsterkede nærvær og operasjoner ute. Derfor er det avgjørende at Forsvaret har evne til å motta og samvirke bilateralt og flernasjonalt, også utenfor rammen av NATOs reaksjonsstyrker og NATOs kommandostruktur, med allierte styrker som vil kunne være i Norge tidligere enn NATOs reaksjonsstyrker,

eller erstatte disse i et samtidighetsscenario. Dette er det også åpnet for i NATOs forsterkningsplanverk. Avtalen gir derfor økt troverdighet til premisset om alliert, og særlig amerikansk militær støtte til Norge i krise og krig, og således til Norges langvarige avskrekkingspolitikk.

11 Konklusjon

SDCA innebærer en konsolidering og videreutvikling av det norsk-amerikanske forsvarssamarbeidet. Avtalen er viktig for oppfølgingen av både den kollektive og den bilaterale dimensjonen i forsvaret av Norge.

Overordnet viderefører avtalen de lange linjene i norsk sikkerhetspolitikk, basert på et oppdatert og moderne rammeverk som respekterer Norges grunnleggende behov og prioriteringer. Norges bilaterale forhold og tette forsvarssamarbeid med USA gjennom mer enn 70 år, er av avgjørende betydning for Norges sikkerhet. SDCA legger til rette for et fortsatt tett samarbeid med Norges viktigste allierte i tiårene som kommer.

Forsvarsdepartementet tilrår at tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid inngås. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021, i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

**til vedtak om samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom
Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021**

I

Stortinget samtykker i inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021.

Vedlegg 1

Supplementary Defense Cooperation Agreement between the Government of the Kingdom of Norway and the Government of the United States of America

The Government of the Kingdom of Norway (“Norway”) and the Government of the United States of America (the “United States”), hereinafter referred to collectively as “the Parties” and individually as a “Party”,

Cognizant of the rights and obligations deriving from the North Atlantic Treaty, signed at Washington on April 4, 1949, which entered into force August 24, 1949;

Considering that United States (“U.S.”) forces, their dependents, and U.S. contractors may be present in the territory of Norway and that the purpose of such presence of U.S. forces is to further the efforts of the Parties to promote peace and security in the areas of mutual interest and benefit and to take part in common defense efforts;

Acknowledging that the presence of U.S. forces contributes to strengthening the security and stability of Norway and the region;

Desiring to share in the responsibility of supporting those U.S. forces that may be present in the territory of Norway in an equitable and sustainable manner;

Recognizing the Mutual Defense Assistance Agreement Between Norway and the United States of America, with annexes, signed at Washington January 27, 1950 (the “1950 Agreement”), which entered into force February 24, 1950, and recalling the more than seventy years of defense cooperation thereunder;

Recognizing the Agreement Between the Government of Norway and the Government of the United States of America Concerning Relief From Taxation of the United States Government Expenditures in Norway for the Common Defense, effected by exchange of notes at Oslo June 27, 1952 (the “1952 Agreement”), which entered into force June 27, 1952, with related exchange of notes at Oslo June 27, 1952;

Tilleggsavtale mellom Kongeriket Norges regjering og Amerikas forente staters regjering om forsvarssamarbeid

Kongeriket Norges regjering («Norge») og Amerikas forente staters regjering («USA»), heretter samlet kalt «partene» og hver for seg «part»,

som erkjenner de rettigheter og forpliktelser som følger av traktaten for det nordatlantiske område, undertegnet i Washington 4. april 1949, som trådte i kraft 24. august 1949,

som tar i betraktning at amerikanske styrker og medfølgende samt amerikanske kontraktører kan være til stede på norsk territorium, og at formålet med en slik tilstedeværelse av amerikanske styrker er å støtte innsatsen for å fremme fred og sikkerhet i områder av felles interesse og delta i en felles forsvarsinnsats,

som anerkjenner at amerikanske styrkers tilstedeværelse bidrar til å styrke sikkerheten og stabiliteten i Norge og regionen,

som ønsker å dele ansvaret om å støtte de amerikanske styrkene som kan være til stede på norsk territorium, på en rettferdig og bærekraftig måte,

som verdsetter avtalen mellom Norge og USA om gjensidig hjelp på forsvarets område, med vedlegg, undertegnet i Washington 27. januar 1950 («1950-avtalen»), som trådte i kraft 24. februar 1950, og som minner om det påfølgende forsvarssamarbeidet de siste sytti år,

som verdsetter avtalen mellom Norge og USA om fritakelse for toll og andre avgifter i forbindelse med gjennomføringen av de felles forsvarsplaner, inngått i form av noteveksling i Oslo 27. juni 1952 («1952-avtalen»), som trådte i kraft 27. juni 1952, med tilhørende utveksling av noter i Oslo 27. juni 1952,

Recognizing the Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces, signed at London June 19, 1951 (the “NATO SOFA”), which entered into force August 23, 1953, including its provision regarding separate arrangements supplementary to the NATO SOFA;

Recognizing the Acquisition and Cross Servicing Agreement Between the Government of the Kingdom of Norway Represented by the Ministry of Defense and the Government of the United States of America Represented by the Department of Defense, with annexes, signed at Oslo and Stuttgart July 8 and August 5, 2009 (the “ACSA”), which entered into force August 5, 2009;

Recognizing the Agreement Between the Government of Norway and the Government of the United States of America Relating to the Safeguarding of Classified Information, with annex, effected by exchange of notes at Oslo February 26, 1970, which entered into force February 26, 1970, as amended by exchange of notes at Oslo September 27, 1984;

Recognizing the need to enhance their common security, to contribute to international peace and stability, and to deepen cooperation in the areas of defense and security; and

Desiring to conclude an agreement on the enhanced cooperation between the United States and Norway;

Have agreed as follows:

Article I

Scope and Purpose

1. This Agreement sets forth the framework for enhanced partnership and defense and security cooperation between the United States and Norway, builds upon more than seventy years of defense cooperation exemplified by the 1950 Agreement, and supplements the terms and conditions set forth in the NATO SOFA that govern the presence of U.S. forces and their dependents in the territory of Norway and, in specific situations indicated herein, the presence and activities of U.S. contractors in the territory of Norway.
2. All activities under this Agreement shall be conducted with full respect for the sovereignty, laws, and international legal obligations of Norway, including with regard to the stockpiling of certain types of weapons on Norwegian territory. Nothing in this Agreement alters Norwegian policies with regard to the

som verdsetter avtalen mellom partene i traktaten for det nordatlantiske område om status for deres styrker, undertegnet i London 19. juni 1951 («NATO SOFA»), som trådte i kraft 23. august 1953, herunder avtalens bestemmelser om særskilte tilleggsordninger til NATO SOFA,

som verdsetter avtalen om anskaffelser og logistikksamarbeid mellom Kongeriket Norges regjering, representert ved det norske forsvarsdepartementet, og Amerikas forente staters regjering, representert ved det amerikanske forsvarsdepartementet, med vedlegg, undertegnet i Oslo og Stuttgart henholdsvis 8. juli og 5. august 2009 («ACSA»), som trådte i kraft 5. august 2009,

som verdsetter avtalen mellom Norge og USA om beskyttelse av graderte opplysninger, med vedlegg, inngått i form av noteveksling i Oslo 26. februar 1970, som trådte i kraft 26. februar 1970, endret ved noteveksling i Oslo 27. september 1984,

som anerkjenner behovet for å styrke felles sikkerhet, bidra til internasjonal fred og stabilitet og utvikle samarbeidet på områdene forsvar og sikkerhet, og

som ønsker å inngå en avtale om styrket samarbeid mellom USA og Norge,

er blitt enige om følgende:

Artikkel I

Virkeområde og formål

1. Denne avtalen fastsetter rammene for styrket partnerskap og forsvars- og sikkerhetssamarbeid mellom USA og Norge, er basert på mer enn sytti år med forsvarssamarbeid, eksempelvis med 1950-avtalen, og utfyller vilkårene fastsatt i NATO SOFA som regulerer amerikanske styrkers og medfølgendes tilstedeværelse på norsk territorium og, i særskilte situasjoner nevnt i avtalen, amerikanske kontraktørers tilstedeværelse og aktiviteter på norsk territorium.
2. Alle aktiviteter i henhold til denne avtalen skal utføres med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser, herunder når det gjelder lagring av visse våpentyper på norsk territorium. Det er ingenting i denne avtalen som endrer den norske basepolitikken eller norsk politikk med hen-

stationing of foreign forces on Norwegian territory, and the stockpiling or deployment of nuclear weapons on Norwegian territory.

syn til lagring eller utplassering av kjernefysiske våpen på norsk territorium.

Article II

Definitions

For purposes of this Agreement, the following terms are hereunder defined:

1. "U.S. forces" means the entity comprising the force and the civilian component, and all property, equipment, and materiel (including vehicles, vessels, and aircraft operated by or for the United States) of the U.S. Armed Forces present in the territory of Norway.
2. "Force" has the meaning set forth in Article I, Paragraph 1(a), of the NATO SOFA.
3. Except as otherwise provided in Article XV of this Agreement, "civilian component" has the meaning set forth in Article I, Paragraph 1(b), of the NATO SOFA, and also includes: a) employees of non-Norwegian, non-commercial organizations who are nationals of the United States or ordinarily resident in the territory of the United States and who are not ordinarily resident in the territory of Norway, and who, solely for the purpose of contributing to the welfare, morale, or education of U.S. forces, are accompanying those forces in the territory of Norway; and b) dependents employed by U.S. forces, including for the purposes of the military service activities contemplated in Articles XXI and XXII of this Agreement, and by the non-commercial organizations referred to in this Paragraph.
4. "U.S. contractors" means legal entities that are not incorporated nor ordinarily domiciled in the territory of Norway under Norwegian law, including their employees who are not nationals of Norway nor ordinarily resident in the territory of Norway, and individuals who are not nationals of Norway nor ordinarily resident in the territory of Norway, when those entities or individuals are present in the territory of Norway under a contract or subcontract with the U.S. Department of Defense to supply goods and services in connection with activities under this Agreement.
5. "Norwegian contractors" means legal entities that are incorporated or ordinarily domiciled in the territory of Norway under Norwegian law, including their employees, employees of U.S. contractors who are nationals of Norway

Artikkel II

Definisjoner

For denne avtales formål er følgende termer definert under:

1. «Amerikanske styrker» forstås som enheten som omfatter styrken og det sivile elementet, og all eiendom, alt utstyr og materiell (herunder kjøretøyer, fartøyer og luftfartøyer som brukes av eller for USA) som tilhører de amerikanske væpnede styrker som er til stede på norsk territorium.
2. «Styrke» forstås slik det er fastsatt i artikkel I nr. 1 bokstav a) i NATO SOFA.
3. Med unntak av det som er fastsatt i artikkel XV i denne avtalen, forstås «sivilt element» slik det er fastsatt i artikkel I nr. 1 bokstav b) i NATO SOFA, og omfatter også a) arbeidstakere hos ikke-norske, ikke-kommersielle organisasjoner som er amerikanske statsborgere eller til vanlig bosatt på amerikansk territorium, og som til vanlig ikke er bosatt på norsk territorium, og som, utelukkende for å bidra til de amerikanske styrkenes velferd, moral eller opplæring, ledsager nevnte styrker på norsk territorium, og b) medfølgende som er arbeidstakere hos amerikanske styrker, herunder for de militære tjenesteaktivitetene beskrevet i denne avtalens artikkel XXI og XXII, og hos de ikke-kommersielle organisasjonene nevnt i dette nummer.
4. «Amerikanske kontraktører» forstås som rettssubjekter som verken er stiftet eller til vanlig hjemmehørende i Norge i henhold til norsk lov, herunder deres arbeidstakere som verken er norske statsborgere eller til vanlig bosatt i Norge, og enkeltpersoner som verken er norske statsborgere eller til vanlig bosatt på norsk territorium, når disse rettssubjektene eller enkeltpersonene er til stede på norsk territorium i henhold til en kontrakt eller underkontrakt med det amerikanske forsvarsdepartementet for å levere varer og tjenester i forbindelse med aktiviteter i henhold til denne avtalen.
5. «Norske kontraktører» forstås som rettssubjekter som er stiftet eller til vanlig hjemmehørende på norsk territorium i henhold til norsk lov, herunder deres arbeidstakere, arbeidstakere hos amerikanske kontraktører

or ordinarily resident in the territory of Norway, and individuals who are nationals of Norway or ordinarily resident in the territory of Norway, when those entities or individuals are present in the territory of Norway under a contract or subcontract with the U.S. Department of Defense to supply goods and services in connection with activities under this Agreement.

6. “Dependent” has the meaning set forth in Article I, Paragraph 1(c), of the NATO SOFA, and also includes a family member of a member of the force or the civilian component who (a) is financially, legally, or for reasons of health dependent upon and supported by such member; (b) shares the quarters occupied by such member; and (c) is present in the territory of Norway with the consent of U.S. forces authorities.
 7. “Agreed Facilities and Areas” means the facilities and areas in the territory of Norway listed in Annex A to this Agreement that are used with the consent of Norway by U.S. forces, U.S. contractors, Norwegian contractors, dependents, and others as mutually agreed.
 8. “Executive Agent” means the U.S. Department of Defense for the United States and the Royal Ministry of Defence of the Kingdom of Norway for Norway, or their respective designees.
 9. “Official U.S. Information” means information that is owned by, produced for or by, or is subject to the control of the United States.
6. «Medfølgende» forstås slik det er fastsatt i artikkel I nr. 1 bokstav c) i NATO SOFA, og omfatter også et familiemedlem til et medlem av styrken eller det sivile elementet som a) av økonomiske, juridiske eller helsemessige årsaker er avhengig og underholdt av nevnte medlem, b) deler bolig med nevnte medlem, og c) befinner seg på norsk territorium etter samtykke fra de amerikanske forsvarsmyndighetene.
 7. «Omforente områder» forstås som fasiliteter og områder på norsk territorium oppført i vedlegg A til denne avtalen, og som brukes etter samtykke fra Norge av amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, norske kontraktører, medfølgende og andre som partene er blitt enige om.
 8. «Administrativ representant» forstås for USA som det amerikanske forsvarsdepartementet og for Norge som Det kongelige norske forsvarsdepartement, eller deres respektive utpekte representanter.
 9. «Offisiell amerikansk informasjon» forstås som informasjon som eies av eller er produsert for eller av USA, eller som er underlagt amerikansk kontroll.

Article III

Access to and use of Agreed Facilities and Areas

1. With full respect for the sovereignty, laws, and international legal obligations of Norway, including with regard to the stockpiling of certain types of weapons on Norwegian territory, and with consultation and consideration of the views of both Parties, U.S. forces, U.S. contractors, Norwegian contractors, dependents, and others as mutually agreed are authorized unimpeded access to and use of Agreed Facilities and Areas for visits; training; exercises; maneuvers; transit; support and related activities; refueling of aircraft; bunkering of vessels; landing and recovery of aircraft; temporary maintenance of vehicles, vessels, and aircraft; accommodation of personnel; communica-

Artikkel III

Tilgang til og bruk av omforente områder

1. Med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser, herunder når det gjelder lagring av visse våpentyper på norsk territorium, etter konsultasjoner og idet det tas hensyn til begge parters syn, gis amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, norske kontraktører, medfølgende og andre som partene er blitt enige om, rett til uhindret tilgang til og bruk av omforente områder for besøk, trening, øving, manøvrer, gjennomreise, støtte og tilhørende aktiviteter, drivstoffylling av luftfartøyer, bunkring av fartøyer, landing og hjemføring av luftfartøyer, midlertidig vedlikehold av kjøretøyer, fartøyer og luftfartøyer, innkvartering av personell, kom-

tions; staging and deploying of forces and materiel; pre-positioning of equipment, supplies, and materiel; security assistance and cooperation activities; joint and combined training activities; humanitarian and disaster relief activities; contingency operations; construction in support of mutually agreed activities; and such other purposes as the Parties or their Executive Agents may agree, including those undertaken in the framework of the North Atlantic Treaty. The Parties shall have joint access to and use of Agreed Facilities and Areas, except for any portions thereof specifically designated by the Parties or their Executive Agents for the exclusive access and use of U.S. forces.

2. In furtherance of such activities and purposes, Norway authorizes U.S. forces to control entry to Agreed Facilities and Areas, or portions thereof, that have been provided for exclusive use by U.S. forces, and to coordinate entry with Norwegian authorities at Agreed Facilities and Areas jointly used by U.S. forces and Norwegian Armed Forces, for purposes of safety and security. The Parties intend that the Executive Agents will establish procedures, including through implementing arrangements as appropriate, to cooperate regarding operational and security concerns for access to Agreed Facilities and Areas.
 3. When requested, the Norwegian Executive Agent shall make reasonable efforts to facilitate temporary access and use by U.S. forces, U.S. contractors, and Norwegian contractors to public land and facilities (including roads, ports, and airfields) that are not a part of an Agreed Facility and Area, including those owned or controlled by Norway or by local authorities, and to private land and facilities (including roads, ports, and airfields) for use in support of U.S. forces. Such facilitation shall be without cost to U.S. forces, U.S. contractors, or Norwegian contractors.
 4. In making Agreed Facilities and Areas available and in the use of such Agreed Facilities and Areas, the Parties shall give due regard to operational and security concerns. The Parties intend that the Executive Agents will establish procedures, including through implementing arrangements as appropriate, to cooperate regarding operational and security concerns at
- munikasjon, oppstilling og utplassering av styrker og materiell, forhåndslagring av utstyr, forsyninger og materiell, sikkerhetsbistand og samarbeidsaktiviteter, felles og kombinerte treningsaktiviteter, humanitære og nødhjelpsaktiviteter, beredskapsoperasjoner, byggevirksomhet i forbindelse med aktiviteter partene er blitt enige om samt andre formål som partene eller deres administrative representanter er blitt enige om, herunder de som utføres innenfor rammen av traktaten for det nordatlantiske område. Partene skal ha felles tilgang til og rett til bruk av omforente områder, med mindre partene eller deres administrative representanter har fastslått at amerikanske styrker skal ha rett til eksklusiv tilgang til og bruk av deler av områdene.
2. Til støtte for slike aktiviteter og formål gir Norge amerikanske styrker tillatelse til å kontrollere tilgangen til de omforente områdene, eller deler av områdene, som amerikanske styrker har eksklusiv rett til å bruke, og til å koordinere med norske myndigheter tilgangen til omforente områder som brukes av amerikanske og norske væpnede styrker i fellesskap, for sikkerhetsmessige formål. Partene vil be de administrative representantene fastsette samarbeidsprosedyrer, også ved egnede gjennomføringsordninger, med hensyn til operasjonelle og sikkerhetsmessige spørsmål for tilgangen til de omforente områdene.
 3. Etter anmodning skal den norske administrative representanten gjøre rimelige anstrengelser for å legge til rette for midlertidig tilgang til og bruk for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører til offentlig eiendom og offentlige fasiliteter (herunder veier, havner og landingsplasser) som ikke er en del av et omforent område, herunder de som er eid eller kontrollert av statlige eller lokale myndigheter, og til private eiendommer og fasiliteter (herunder veier, havner og landingsplasser) til bruk til støtte for amerikanske styrker. Slik tilrettelegging skal være uten kostnader for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører.
 4. Når partene gjør omforente områder tilgjengelige, og ved bruk av nevnte omforente områder, skal partene ta behørig hensyn til operasjonelle og sikkerhetsmessige spørsmål. Partene vil be de administrative representantene fastsette samarbeidsprosedyrer, også ved egnede gjennomføringsordninger, med hensyn til operasjonelle og sikkerhetsmessige spørsmål for de omforente områdene.

5. Norway shall furnish, without rental or similar costs to U.S. forces, all Agreed Facilities and Areas, including those jointly used by U.S. forces and Norwegian Armed Forces.
6. U.S. forces, U.S. contractors, and Norwegian contractors may undertake construction activities on, and make alterations and improvements to, Agreed Facilities and Areas in furtherance of the activities and purposes set forth in Article III, Paragraph 1, of this Agreement. U.S. forces shall consult with the Norwegian Executive Agent on issues regarding such construction, alterations, and improvements, including in regards to obtaining the authorizations and permits as described in Paragraph 7 of this Article, based on the Parties' shared intent that the technical requirements and construction standards of any such projects undertaken by or on behalf of U.S. forces should be consistent with the requirements and standards of both Parties. Towards this end, the Parties intend that the Executive Agents will implement this Paragraph in accordance with mutually determined procedures, including through implementing arrangements as appropriate. U.S. forces may carry out such construction, alterations, and improvements with members of the force.
7. The Norwegian Executive Agent shall facilitate the efforts of U.S. forces in these undertakings by obtaining the necessary Norwegian authorizations and permits for such construction, alterations, and improvements, performed by or on behalf of U.S. forces. Such authorizations and permits shall be issued without cost to U.S. forces, U.S. contractors, or Norwegian contractors.
8. U.S. forces shall be responsible for the construction and development costs for Agreed Facilities and Areas provided for the exclusive use of U.S. forces, and for the operations and maintenance costs thereof, unless otherwise provided for in a previous or subsequent arrangement or agreement between the Parties.
9. The Parties shall be responsible on the basis of proportionate use for the construction and development costs and operations and maintenance costs of Agreed Facilities and Areas provided for joint use, or otherwise used jointly by U.S. forces and Norwegian Armed Forces, unless otherwise provided for in a previous or subsequent arrangement or agreement between the Parties.
5. Norge skal stille til rådighet, uten leiekostnader eller lignende kostnader for amerikanske styrker, alle omforente områder, herunder de som brukes i fellesskap av amerikanske styrker og norske væpnede styrker.
6. Amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører kan utføre byggevirksomhet på, og gjøre endringer og utbedringer i, de omforente områdene til støtte for aktivitetene og formålene fastsatt i artikkel III nr. 1 i denne avtalen. Amerikanske styrker skal konsultere den norske administrative representanten i spørsmål som gjelder nevnte byggevirksomhet, endringer og utbedringer, herunder med hensyn til å innhente godkjenninger og tillatelser nevnt i nr. 7 i denne artikkelen, basert på partenes felles intensjon om at tekniske krav og byggestandarder i prosjekter som gjennomføres av eller på vegne av amerikanske styrker, skal være i samsvar med kravene og standardene til begge parter. I så henseende vil partene be de administrative representantene om å gjennomføre dette punktet i samsvar med omforente prosedyrer, også ved egnede gjennomføringsordninger. Amerikanske styrker kan utføre nevnte byggevirksomhet, endringer og utbedringer med medlemmer av styrken.
7. Den norske administrative representanten skal legge til rette for amerikanske styrkers virksomhet ved å innhente nødvendige norske godkjenninger og tillatelser for nevnte byggevirksomhet, endringer og utbedringer utført av eller på vegne av amerikanske styrker. Nevnte godkjenninger og tillatelser skal utstedes uten kostnader for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører eller norske kontraktører.
8. Amerikanske styrker skal være ansvarlig for bygge- og utviklingskostnadene for de omforente områdene som utelukkende skal brukes av amerikanske styrker, og for tilhørende drifts- og vedlikeholdskostnader, med mindre annet fremgår av en tidligere eller senere ordning eller avtale mellom partene.
9. Basert på proporsjonal bruk skal partene stå ansvarlig for bygge- og utviklingskostnadene og drifts- og vedlikeholdskostnadene for de omforente områdene som er til felles bruk eller på annen måte brukes i fellesskap av amerikanske styrker og norske væpnede styrker, med mindre annet fremgår av en tidligere eller senere ordning eller avtale mellom partene.

10. Funding of construction projects undertaken by U.S. forces shall be in accordance with U.S. laws and regulations. 11. The Parties shall cooperate on planning regarding the use and development at, around, and adjacent to Agreed Facilities and Areas to ensure the implementation of this Agreement over the long term. 12. Nothing in this Article alters Norwegian policies with regard to the stationing of foreign forces on Norwegian territory, and the stockpiling or deployment of nuclear weapons on Norwegian territory.	10. Finansiering av byggeprosjekter som utføres av amerikanske styrker, skal skje i henhold til amerikanske lover og forskrifter. 11. Partene skal samarbeide om planleggingen av bruk og utvikling av omforente områder og nærliggende og tilstøtende områder for å sikre en langsiktig gjennomføring av denne avtalen. 12. Det er ingenting i denne artikkelen som endrer den norske basepolitikken eller norsk politikk med hensyn til lagring eller utplassering av kjernefysiske våpen på norsk territorium.

Article IV

Positioning of Defense Equipment, Supplies, and Materiel

1. With full respect for the sovereignty, laws, and international legal obligations of Norway, including with regard to the stockpiling of certain types of weapons on Norwegian territory, and with consultation and consideration of the views of both Parties, U.S. forces may transport, preposition, and store defense equipment, supplies, and materiel (“prepositioned materiel”) at Agreed Facilities and Areas, and at other locations as mutually agreed. U.S. forces shall notify, in advance, the Norwegian Armed Forces regarding the types, quantities, and delivery schedules of such prepositioned materiel that U.S. forces intend to transport or preposition in the territory of Norway, as well as regarding U.S. contractors and Norwegian contractors who make such deliveries.
2. The prepositioned materiel of U.S. forces and the facilities or portions thereof designated for storage of such prepositioned materiel shall be for the exclusive use of U.S. forces. U.S. forces shall have exclusive control over the access to, use of, and disposition of such prepositioned materiel and shall have the unencumbered right to remove such prepositioned materiel at any time from the territory of Norway.
3. U.S. forces, U.S. contractors, and Norwegian contractors shall have unimpeded access to and use of storage facilities for all matters related to the prepositioning and storage of prepositioned materiel, including delivery, management, inspection, use, maintenance, and removal of such prepositioned materiel,

Artikkel IV

Forhåndslagring av forsvarsutstyr, forsyninger og materiell

1. Med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og folkerettslige forpliktelser, herunder når det gjelder lagring av visse våpentyper på norsk territorium, etter konsultasjoner og idet det tas hensyn til begge parters syn, gis amerikanske styrker adgang til å transportere, forhåndslagre og oppbevare forsvarsutstyr, forsyninger og materiell («forhåndslagret materiell») på omforente områder og på andre steder som partene er blitt enige om. Amerikanske styrker skal varsle norske væpnede styrker på forhånd med hensyn til type, mengde og leveringsplaner for nevnte forhåndslagrede materiell som amerikanske styrker har til hensikt å transportere eller forhåndslagre på norsk territorium, samt med hensyn til amerikanske kontraktører og norske kontraktører som utfører disse leveransene.
2. Det forhåndslagrede materiellet tilhørende de amerikanske styrkene og fasilitetene eller deler av fasilitetene som er utpekt til oppbevaring av slikt forhåndslagret materiell, skal utelukkende brukes av amerikanske styrker. Amerikanske styrker skal ha eksklusiv kontroll over tilgangen til, bruken av og råderetten over nevnte forhåndslagrede materiell, og skal ha uhindret rett til å fjerne nevnte forhåndslagrede materiell fra norsk territorium når de måtte ønske.
3. Amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører skal ha rett til uhindret tilgang til og bruk av lagringsfasiliteter for alt som har med forhåndslagring og oppbevaring av forhåndslagret materiell å gjøre, herunder levering, forvaltning, kontroll, bruk, vedlikehold og fjerning av slikt forhånd-

regardless of whether these storage facilities are Agreed Facilities and Areas. Aircraft, vehicles, and vessels operated by or for U.S. forces shall have access to aerial ports and seaports of Norway and other locations, as agreed, for the delivery to, storage and maintenance in, and removal from the territory of Norway of U.S. forces' prepositioned materiel.

4. The Parties shall consult as necessary on activities pursuant to this Article.
5. Nothing in this Article alters Norwegian policies with regard to the stationing of foreign forces on Norwegian territory, and the stockpiling or deployment of nuclear weapons on Norwegian territory.

Article V

Property Ownership

1. All buildings, non-relocatable structures, and assemblies affixed to the land in Agreed Facilities and Areas, including those altered or improved by U.S. forces, shall remain the property of Norway. All such buildings, structures, and assemblies constructed by U.S. forces shall become the property of Norway, once constructed, but shall be used by U.S. forces until no longer needed by U.S. forces.
2. U.S. forces shall return as the sole and unencumbered property of Norway any Agreed Facility or Area, or any portion thereof, including buildings, non-relocatable structures, and assemblies constructed by U.S. forces once no longer used by U.S. forces, provided that the United States shall incur no expense to do so. The Parties or their Executive Agents shall consult regarding the terms of return of any Agreed Facility or Area, including potential compensation for the mutually determined residual value, if any, of improvements or construction made by the United States.
3. U.S. forces, U.S. contractors, and Norwegian contractors shall retain title to all goods, equipment, materiel, supplies, relocatable structures, and other movable property they have imported into or acquired within the territory of Norway in connection with this Agreement unless and until such time as they surrender title.
4. The Parties or their Executive Agents may consult regarding the possible transfer or purchase of U.S. forces' equipment determined to

slagret materiell, uavhengig av om disse lagringsfasilitetene er omforente områder eller ikke. Luftfartøyer, kjøretøyer og fartøyer som brukes av eller for amerikanske styrker, skal ha tilgang til norske lufthavner og sjøhavner og andre avtalte steder for levering, oppbevaring, vedlikehold og fjerning av amerikanske styrkers forhåndslagrede materiell fra norsk territorium.

4. Partene skal ved behov konsultere hverandre om aktiviteter i henhold til denne artikkelen.
5. Det er ingenting i denne artikkelen som endrer den norske basepolitikken eller norsk politikk med hensyn til lagring eller utplassering av kjernefysiske våpen på norsk territorium.

Artikkel V

Eiendomsrett

1. Alle bygninger, ikke-flyttbare konstruksjoner og fastmonterte byggelementer i omforente områder, herunder de som er endret eller utbedret av amerikanske styrker, skal forbli norsk eiendom. Alle slike bygninger, konstruksjoner og byggelementer som oppføres av amerikanske styrker, skal bli norsk eiendom når de er oppført, men skal brukes av amerikanske styrker inntil amerikanske styrker ikke lenger har behov for dem.
2. Omforente områder, eller deler av slike områder, herunder bygninger, ikke-flyttbare konstruksjoner og byggelementer oppført av amerikanske styrker som ikke lenger brukes av amerikanske styrker, skal overdras uten heftelser til Norge, under forutsetning av at overdragelsen ikke medfører kostnader for USA. Partene eller de administrative representantene skal konsultere hverandre med hensyn til vilkår for overdragelse av omforente områder, herunder med hensyn til mulig erstatning for en eventuell restverdi partene er blitt enige om for utbedringer eller byggevirk-somhet utført av USA.
3. Amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører skal beholde rett til alt av varer, utstyr, materiell, forsyninger, flyttbare konstruksjoner og annet løstøre de har importert til eller skaffet seg på norsk territorium i forbindelse med denne avtalen, med mindre og inntil de oppgir denne retten.
4. Partene eller deres administrative representanter kan konsultere hverandre med hensyn til mulig overdragelse eller kjøp av de ameri-

be excess to the needs of the United States, as may be authorized by U.S. laws and regulations.

Article VI

Security

1. Norway shall take such measures as are necessary to ensure the protection, safety, and security of U.S. forces, U.S. contractors, Norwegian contractors, dependents, and prepositioned materiel, and the protection and security of Official U.S. Information. In furtherance of this responsibility, Norwegian and U.S. forces authorities shall cooperate closely to ensure that security and protection is provided.
2. The U.S. forces shall coordinate security plans with Norwegian authorities.
3. Consistent with Article VII, Paragraph 10 of the NATO SOFA and subject to Paragraph 4 of this Article for civilian-operated portions of Agreed Facilities and Areas, U.S. forces are authorized to exercise the rights and authorities necessary within Agreed Facilities and Areas for U.S. forces' use, operation, defense, or control of Agreed Facilities and Areas by taking appropriate and proportionate measures, including such measures necessary to maintain or restore order and to protect U.S. forces, U.S. contractors, Norwegian contractors, and dependents.
4. Within the immediate vicinity of Agreed Facilities and Areas and within civilian-operated portions of Agreed Facilities and Areas, Norwegian authorities shall take necessary measures to ensure U.S. forces' use, operation, defense, and control of Agreed Facilities and Areas. In extraordinary circumstances, and in accordance with mutually approved security plans, U.S. forces may take necessary and proportionate measures to maintain or restore the security, defense, and continuity of operations of U.S. forces.

Article VII

Entry and Exit

1. Norway shall not require countersignature of movement orders under Article III, Paragraph 2(b), of the NATO SOFA.
2. In accordance with the NATO SOFA, Norway shall not require passports or visas for entry into and departures from the territory of Norway for members of the force holding the

kanske styrkenes utstyr som anses som overskuddsutstyr av USA i henhold til amerikanske lover og forskrifter.

Artikkel VI

Sikkerhet

1. Norge skal treffe nødvendige tiltak for å sørge for beskyttelse av og sikkerheten til amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, norske kontraktører, medfølgende og forhåndslagret materiell samt beskyttelse av og sikkerheten til offisiell amerikansk informasjon. For å ivareta dette ansvaret skal norske og amerikanske forsvarsmyndigheter samarbeide tett for å sørge for at sikkerhet og beskyttelse er ivaretatt.
2. Amerikanske styrker skal koordinere sikkerhetsplaner med norske myndigheter.
3. I samsvar med artikkel VII nr. 10 i NATO SOFA og i henhold til nr. 4 i denne artikkelen for sivile deler av omforente områder, har amerikanske styrker rett til å utøve nødvendige rettigheter og myndighet innenfor omforente områder for amerikanske styrkers bruk, drift, forsvar av eller kontroll over omforente områder ved å treffe egnede og forholdsmessige tiltak, herunder tiltak som er nødvendige for å opprettholde eller gjenopprette orden og beskytte amerikanske styrker, amerikanske kontraktører, norske kontraktører og medfølgende.
4. I umiddelbar nærhet av omforente områder og innenfor sivile deler av omforente områder, skal norske myndigheter treffe nødvendige tiltak for å sikre amerikanske styrkers bruk, drift, forsvar av og kontroll over omforente områder. I ekstraordinære tilfeller og i overensstemmelse med omforente sikkerhetsplaner kan amerikanske styrker treffe nødvendige og forholdsmessige tiltak for å opprettholde eller gjenopprette sikkerhet, forsvar av og gjennomføring av amerikanske styrkers operasjoner.

Artikkel VII

Inn- og utreise

1. Norge skal ikke kreve medunderskrift av reiseordrer etter artikkel III nr. 2 bokstav b) i NATO SOFA.
2. I samsvar med NATO SOFA skal Norge ikke kreve pass eller visum ved innreise til og utreise fra norsk territorium for medlemmer av styrken som har det påkrevde personlige

required personal identity card and a valid movement order. Further, Norway shall not require visas for entry into and departure from the territory of Norway for members of the civilian component, dependents, and U.S. contractors holding a valid passport and a U.S. Department of Defense identification card, an official movement order, or letter of authorization issued by the competent authority of the United States. Norwegian authorities shall make any annotations required by Norwegian law in the passports of members of the civilian component, U.S. contractors, and dependents.

3. U.S. forces, dependents, and U.S. contractors shall be exempt from regulations governing the registration and control of aliens.
4. Should a member of the U.S. forces die or leave the territory of Norway on transfer, the dependents of such member shall continue to be accorded the status of dependents under this Agreement for a period of ninety (90) days after such death or transfer. In cases where dependent children are enrolled in education facilities in the territory of Norway prior to the member's death or transfer, the dependents shall continue to be accorded the status of dependents for a period of not less than thirty (30) calendar days after the end of the school year or termination of enrollment.

Article VIII

Logistics Support

1. Norway shall use best efforts, considering its internal national requirements and available capabilities, to provide to U.S. forces, upon request, logistics support to conduct activities under this Agreement.
2. As appropriate, such logistics support shall be provided, and reimbursement made, in accordance with existing agreements or arrangements, including the ACSA, unless otherwise mutually determined.
3. For any logistics support not addressed by Paragraph 2 of this Article, U.S. forces, U.S. contractors, and Norwegian contractors shall pay reasonable costs for logistics support requested and received in connection with activities under this Agreement. In this regard, Norway shall accord to U.S. forces treatment no less favorable than is accorded to the Norwegian Armed Forces, including charging U.S. forces, U.S. contractors, and Norwegian

identitetskortet og en gyldig reiseordre. Videre skal Norge ikke kreve visum for innreise til og utreise fra norsk territorium for medlemmer av det sivile elementet, medfølgende og amerikanske kontraktører som har gyldig pass og identitetskort utstedt av det amerikanske forsvarsdepartementet, en offisiell reiseordre eller et autorisasjonsbevis utstedt av ansvarlig myndighet i USA. Norske myndigheter skal gjøre de antegnelser som er nødvendige i henhold til norsk lov, i passet til medlemmer av det sivile elementet, amerikanske kontraktører og medfølgende.

3. Amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører skal være unntatt fra lovgivning om registrering og kontroll av utlendinger.
4. Dersom et medlem av de amerikanske styrkene dør eller overføres fra norsk territorium, skal medfølgende til det nevnte medlemmet fortsatt ha status som medfølgende i henhold til denne avtalen i nitti (90) dager etter dødsfallet eller overføringen. Dersom medfølgende barn er registrert ved en utdanningsinstitusjon på norsk territorium før medlemmets dødsfall eller overføring, skal de medfølgende fortsatt ha status som medfølgende i minst tretti (30) kalenderdager etter at skoleåret er avsluttet eller etter at de medfølgende er utskrevet fra utdanningsinstitusjonen.

Artikkel VIII

Logistikkstøtte

1. Norge skal bestrebe seg på, idet det tas hensyn til interne nasjonale krav og tilgjengelig kapasitet, etter anmodning å levere logistikkstøtte til amerikanske styrker for gjennomføringen av aktiviteter i henhold til denne avtalen.
2. Hvis mulig skal slik logistikkstøtte ytes og kostnaden for støtten tilbakebetales, i samsvar med eksisterende avtaler eller ordninger, herunder ACSA, med mindre partene har blitt enige om noe annet.
3. For logistikkstøtte som ikke omfattes av nr. 2 i denne artikkelen, skal amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører betale en rimelig pris for logistikkstøtte som er bestilt og mottatt i forbindelse med aktiviteter i henhold til denne avtalen. Norge skal i den forbindelse behandle amerikanske styrker på en måte som ikke er mindre gunstig enn den behandlingen som gis norske væpnede styrker, herunder ved å ikke kreve en

contractors rates no less favorable than those paid by the Norwegian Armed Forces for similar logistics support, less taxes, fees, and similar charges.

Article IX

Motor Vehicles

1. Norwegian authorities shall honor the registration and licensing by U.S. military and civilian authorities of motor vehicles and trailers of U.S. forces, U.S. contractors, and dependents. Upon the request of U.S. forces authorities, Norwegian authorities shall issue without charge license plates for U.S. forces' official, non-tactical vehicles in accordance with procedures established for the Norwegian Armed Forces, and license plates that are indistinguishable from those issued to the Norwegian population at large for private motor vehicles of the members of the U.S. forces, U.S. contractors, and dependents. This Paragraph shall be implemented in accordance with mutually determined procedures.
2. U.S. forces authorities shall take adequate safety measures with regard to motor vehicles and trailers registered and licensed by them or used by U.S. forces in the territory of Norway.

Article X

Licenses

1. A license or other permit issued by U.S. authorities to a member of the U.S. forces or a U.S. contractor, empowering the holder to operate vehicles, vessels, or aircraft of the force shall be valid for such operation within the territory of Norway.
2. Norwegian authorities shall accept as valid, without a driving test or fee, driving licenses issued by the United States, its States, or political subdivisions for the operation of private motor vehicles by members of the U.S. forces and their dependents, and U.S. contractors. International drivers' licenses shall not be required.
3. Norway shall not require members of the U.S. forces or U.S. contractors to obtain professional licenses issued by Norway in relation to the provision of services in connection with

høyere pris fra amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører enn den som kreves fra norske væpnede styrker for logistikkstøtte, med fratrekk for skatter, avgifter og lignende gebyrer.

Artikkel IX

Kjøretøyer

1. Norske myndigheter skal akseptere amerikanske militære og sivile myndigheters registrering og lisensiering av motorvogner og tilhengere tilhørende amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og medfølgende. Etter anmodning fra amerikanske forsvarsmyndigheter skal norske myndigheter kostnadsfritt utstede kjennemerke for ikke-taktiske tjenestekjøretøyer tilhørende amerikanske styrker i samsvar med prosedyrer fastsatt for norske væpnede styrker, og norske kjennemerker som ikke skiller seg fra de som utstedes til den norske befolkning for øvrig, for private motorvogner tilhørende medlemmer av amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og medfølgende. Denne bestemmelsen skal gjennomføres i samsvar med omforente prosedyrer.
2. Amerikanske forsvarsmyndigheter skal treffe passende sikkerhetstiltak med hensyn til motorvogner og tilhengere registrert og lisensiert av dem eller brukt av amerikanske styrker på norsk territorium.

Artikkel X

Lisenser og førerrettigheter

1. Førerkort eller annen tillatelse som er utstedt av amerikanske myndigheter til et medlem av de amerikanske styrkene eller en amerikansk kontraktør, og som gir innehaveren rett til å bruke styrkens kjøretøyer, fartøyer eller luftfartøyer, skal være gyldig for slik bruk på norsk territorium.
2. Norske myndigheter skal godta som gyldig, uten førerprøve eller gebyr, førerkort utstedt av USA, amerikanske delstater eller politiske underavdelinger av disse, for bruk av private motorvogner av medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende og amerikanske kontraktører. Det skal ikke være påkrevd med internasjonalt førerkort.
3. Norge skal ikke kreve at medlemmer av amerikanske styrker eller amerikanske kontraktører skaffer seg kompetansebevis utstedt av Norge i forbindelse med levering av tjenester i

this Agreement to U.S. forces, dependents, U.S. contractors, and other persons as mutually agreed provided they hold a valid U.S. professional license, professional license from a Member State of the European Economic Area, or other adequate professional qualifications accepted by U.S. authorities.

tilknytning til denne avtalen til amerikanske styrker, medfølgende, amerikanske kontraktører og andre personer som partene er blitt enige om, under forutsetning av at de innehar gyldig amerikansk kompetansebevis, kompetansebevis fra en medlemsstat i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde eller andre egnede faglige kvalifikasjoner godkjent av amerikanske myndigheter.

Article XI

Movement of Aircraft, Vessels, and Vehicles

1. In accordance with applicable clearances issued by Norwegian authorities in response to requests made pursuant to mutually determined procedures, aircraft, vessels, and vehicles operated by or exclusively for U.S. forces may enter, exit, move freely, and conduct specified activities, including but not limited to aerial refueling, within the territory of Norway. Such aircraft, vessels, and vehicles shall respect the relevant rules of air, maritime, and land safety and movement.
2. Clearances granted for multiple unspecified entries, exits, and movements within the territory of Norway shall be limited to a maximum of one year and shall not include Svalbard, Jan Mayen, and Bouvetøya.
3. Aircraft, vessels, and vehicles operated by or exclusively for U.S. forces shall be free from boarding and inspection without the consent of the United States.
4. Aircraft operated by or exclusively for U.S. forces shall not be subject to air navigation fees, dues, or other charges, such as overflight, en route, or terminal navigation fees, and shall not be subject to landing or parking fees at government-owned and operated airfields in the territory of Norway.
5. Vessels operated by or exclusively for U.S. forces shall not be subject to payment of pilotage or port fees, lighterage charges, harbor dues, or similar charges at government-owned and operated ports in the territory of Norway.
6. U.S. forces, and U.S. contractors and Norwegian contractors that are operating on behalf of U.S. forces, shall pay reasonable charges for services requested and received, at rates no less favorable than those paid by the Norwegian Armed Forces, less taxes, fees, and similar charges.

Artikkel XI

Forflytning av luftfartøyer, fartøyer og kjøretøyer

1. I samsvar med gjeldende klareringer gitt av norske myndigheter etter anmodninger gjort i henhold til omforente prosedyrer, kan luftfartøyer, fartøyer og kjøretøyer som brukes av eller utelukkende for amerikanske styrker, reise inn og ut av og forflytte seg fritt på norsk territorium, samt utføre særskilte aktiviteter, herunder, men ikke begrenset til, lufttanking. Nevnte luftfartøyer, fartøyer og kjøretøyer skal overholde gjeldende regler for sikkerhet og ferdsel i lufta, til sjøs og på land.
2. Klarering til å reise gjentatte ganger for uspesifiserte formål inn og ut av og forflytte seg fritt på norsk territorium skal gis med en varighet på høyst ett år av gangen, og skal ikke gjelde for Svalbard, Jan Mayen og Bouvetøya.
3. Det skal ikke gjennomføres ombordstigning eller kontroll av luftfartøyer, fartøyer og kjøretøyer som brukes av eller utelukkende for amerikanske styrker, uten etter samtykke fra USA.
4. Luftfartøyer som brukes av eller utelukkende for amerikanske styrker, skal ikke være pålagt luftfartsavgift, andre avgifter eller gebyrer, som overflygingsavgift, underveisavgift eller terminalavgift, og skal ikke være pålagt landings- og parkeringsavgift ved statseide og -drevne landingsplasser på norsk territorium.
5. Fartøyer som brukes av eller utelukkende for amerikanske styrker, skal ikke være pålagt losavgift, omlastingsavgift, havneavgift eller lignende avgifter ved statseide og -drevne havner på norsk territorium.
6. Amerikanske styrker, og amerikanske kontraktører og norske kontraktører som handler på vegne av amerikanske styrker, skal betale en rimelig pris for tjenester som er bestilt og mottatt, til satser som ikke er mindre gunstige enn de som kreves fra norske væpnede styrker, minus skatter, avgifter og lignende gebyrer.

*Article XII***Criminal Jurisdiction**

1. For purposes of determining whether an alleged criminal offense has arisen out of any act or omission done in the performance of official duty by a member of the U.S. forces under Article VII, Paragraph 3(a)(ii), of the NATO SOFA, determination by the appropriate U.S. forces authority in the territory of Norway that such act or omission was done in the performance of official duty shall constitute conclusive proof of the fact. Norwegian authorities may present any information bearing on the official duty determination and U.S. authorities shall take full account of such information and the Parties shall consult as soon as practicable. In those instances where Norwegian authorities believe the circumstances require review of the duty determination, Norwegian authorities retain the option of requesting confirmation from higher U.S. authorities.
2. Norway waives its primary right to exercise criminal jurisdiction over members of the U.S. forces as provided by Article VII, Paragraph 3(c), of the NATO SOFA. In specific cases that Norwegian authorities determine involve special circumstances, Norwegian authorities may withdraw the waiver by providing a statement in writing to the competent U.S. forces authorities not later than thirty (30) days after receipt of the notification described in Paragraph 3 of this Article.
3. Subject to any particular arrangements that may be made for minor offenses, U.S. forces authorities shall notify Norwegian authorities as soon as practicable of each case falling under the provisions of Paragraph 2 of this Article.
4. Whenever a member of the U.S. forces, or a dependent, is prosecuted by Norwegian authorities, jurisdiction shall be exercised by Norwegian civilian courts of ordinary jurisdiction.
5. Members of the U.S. forces and dependents shall not be tried *in absentia* without their consent.
6. Recognizing that Norway has the right to take appropriate investigatory measures regarding alleged offenses, the competent authorities of the Parties shall cooperate in the carrying out of all necessary investigations into alleged

*Artikkel XII***Strafferettslig jurisdiksjon**

1. For å avgjøre om en påstått lovovertrødelse følger av en handling eller unnløtelse foretatt under utførelse av tjenesteplikter av et medlem av de amerikanske styrkene, i henhold til artikkel VII nr. 3 bokstav a) ii) i NATO SOFA, skal en avgjørelse fra de rette amerikanske forsvarsmyndighetene på norsk territorium om at nevnte handling eller unnløtelse ble foretatt under utførelse av tjenesteplikter, utgjøre et avgjørende bevis på dette faktum. Norske myndigheter kan framlegge opplysninger som har betydning for avgjørelsen om tjenesteplikt, og amerikanske myndigheter skal fullt ut ta hensyn til de nevnte opplysningene, og partene skal konsultere hverandre så snart det er praktisk mulig. Dersom norske myndigheter mener omstendighetene krever en gjennomgang av avgjørelsen om tjenesteplikt, beholder norske myndigheter muligheten til å be om bekreftelse fra overordnede amerikanske myndigheter.
2. Norge frafaller førsteretten til å utøve strafferettslig jurisdiksjon over medlemmer av amerikanske styrker som fastsatt ved artikkel VII nr. 3 bokstav c) i NATO SOFA. I særlige tilfeller som norske myndigheter mener omfatter spesielle omstendigheter, kan norske myndigheter trekke tilbake frafallet ved å legge fram en skriftlig erkløring til ansvarlige amerikanske forsvarsmyndigheter ikke senere enn tretti (30) dager etter at underretningen beskrevet i nr. 3 i denne artikkelen er mottatt.
3. Med forbehold for særskilte ordninger som kan gjelde for mindre lovovertrødelse, skal amerikanske forsvarsmyndigheter underrette norske myndigheter så snart det er praktisk mulig om ethvert tilfelle som faller inn under bestemmelsene i nr. 2 i denne artikkelen.
4. Når et medlem av de amerikanske styrkene, eller en medfølgende, blir gjenstand for straffefølgning av norske myndigheter, skal jurisdiksjonen utøves av norske ordinære domstoler.
5. Medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende skal ikke rettsfølges *in absentia* uten etter samtykke.
6. Idet det anerkjennes at Norge har rett til å gjennomføre nødvendige etterforskingsskritt ved påståtte lovovertrødelse, skal partenes ansvarlige myndigheter samarbeide om gjennomføringen av alle nødvendige undersøkel-

offenses, as referred to in Article VII, Paragraph 6(a) of the NATO SOFA.

ser av de påståtte lovovertredsene, som nevnt i artikkel VII nr. 6 bokstav a) i NATO SOFA.

Article XIII

Custody and Access

1. Norwegian authorities shall notify U.S. forces authorities immediately when a member of the U.S. forces, or a dependent, is arrested or detained by Norwegian authorities. U.S. forces authorities shall have prompt access, in coordination with Norwegian authorities, to any such individual whenever requested. U.S. forces shall be permitted to be present during all proceedings, including interrogations of such member or dependent by Norwegian authorities.
2. A member of the U.S. forces or a dependent under investigation or pending trial by Norwegian authorities shall remain under the control of, or be handed over to, U.S. forces authorities, if such authorities so request, until the conclusion of all related judicial proceedings, including appellate proceedings. In such cases, U.S. forces authorities shall ensure the appearance at such proceedings of the member of the force. U.S. forces authorities shall only request that a member of the civilian component or a dependent remain under the control of or be handed over to U.S. forces authorities if such authorities are able to ensure the appearance of such persons at such proceedings. In cases that Norwegian authorities determine involve special circumstances pursuant to Article XII of this Agreement, U.S. forces authorities shall give sympathetic consideration to a request by Norwegian authorities for control of a member of the U.S. forces or a dependent until the conclusion of all judicial proceedings. In the event Norwegian judicial proceedings are not completed within one (1) year of their commencement, U.S. forces authorities shall be relieved of any obligations under this Paragraph. This period of time may be extended by six (6) months as agreed to by U.S. forces authorities and Norwegian authorities. Such an extension shall be agreed to unless this jeopardizes the defendant's right to a speedy trial. Any further extensions shall be by mutual agreement.

Artikkel XIII

Varetekt og tilgang

1. Norske myndigheter skal underrette amerikanske forsvarsmyndigheter umiddelbart når et medlem av de amerikanske styrkene, eller en medfølgende, blir anholdt eller holdt i varetekt av norske myndigheter. Amerikanske forsvarsmyndigheter skal etter anmodning, og koordinert med norske myndigheter, straks få tilgang til det nevnte medlemmet eller medfølgende. Amerikanske styrker skal gis tillatelse til å være til stede under rettsprosessen, herunder i avhør av det nevnte medlemmet eller dets medfølgende av norske myndigheter.
2. Et medlem av de amerikanske styrkene eller en medfølgende som er under etterforskning eller venter på å bli stilt for retten av norske myndigheter, skal forbli under amerikanske forsvarsmyndigheters kontroll, eller overleveres til disse, dersom de nevnte myndighetene anmoder om det, til rettergangen, inkludert ankebehandling, er endelig avsluttet. I slike tilfeller skal amerikanske forsvarsmyndigheter sørge for at medlemmet av styrken er til stede under den nevnte rettergangen. Amerikanske forsvarsmyndigheter skal bare be om at et medlem av det sivile elementet eller en medfølgende forblir under amerikanske myndigheters kontroll eller overleveres til disse, dersom nevnte myndigheter er i stand til å sørge for at nevnte personer er til stede under den nevnte rettergangen. I saker som norske myndigheter mener omfatter spesielle omstendigheter i henhold til artikkel XII i denne avtalen, skal amerikanske forsvarsmyndigheter ta tilbørlig hensyn til norske myndigheters anmodning om kontroll av et medlem av de amerikanske styrkene eller en medfølgende fram til rettergangen er endelig avsluttet. Dersom den norske rettergangen ikke er avsluttet innen ett (1) år, opphører de amerikanske forsvarsmyndighetenes plikter i henhold til dette punktet. Denne fristen kan forlenges med seks (6) måneder etter avtale mellom amerikanske forsvarsmyndigheter og norske myndigheter. Forlengelsen skal gis, med mindre dette går utover den anklagedes rett til å få behandlet saken innen rimelig tid. Enhver ytterligere forlengelse krever enighet mellom partene.

3. Any period of time spent in restraint exercised by Norwegian authorities or U.S. forces authorities shall be credited against any sentence to confinement eventually adjudged in the same case.
4. Except as otherwise agreed by the Parties, confinement imposed by a Norwegian court upon a member of the U.S. forces, or a dependent, shall be served in one or more Norwegian penal institutions designated for such purposes by the Parties. Norwegian authorities shall permit U.S. forces authorities to visit such persons outside of regular visiting hours and to provide such persons with assistance, including for their health, welfare, and morale, such as clothing, food, bedding, medical and dental care, and religious counseling upon coordination with the appropriate Norwegian officials. Norwegian authorities shall permit family members to visit such persons in accordance with regular visiting hours and as also may be agreed by special arrangement, and to provide such persons with appropriate assistance, including for their health, welfare, and morale upon coordination with the appropriate Norwegian officials.
3. Tid som er tilbragt under frihetsberøvelse pålagt av norske myndigheter eller amerikanske forsvarsmyndigheter, skal trekkes fra en fengselsdom som eventuelt blir idømt i samme sak.
4. Med mindre partene er blitt enige om noe annet, skal fengselsstraff idømt av en norsk domstol for et medlem av de amerikanske styrkene, eller en medfølgende, sones i en eller flere norske straffeinstitusjoner som partene har utpekt for dette formålet. Norske myndigheter skal tillate at amerikanske forsvarsmyndigheter besøker de nevnte personene utenfor vanlige besøkstider og gir vedkommende bistand med hensyn til helse, velferd og moral, slik som klær, mat, sengetøy, lege- og tannlegetjenester og religiøs rådgivning etter koordinering med rette norske offentlige instanser. Norske myndigheter skal tillate at familiemedlemmer besøker de nevnte personene i samsvar med vanlige besøkstider, og eventuelt også etter egen avtale, og gir vedkommende nødvendig bistand med hensyn til helse, velferd og moral etter koordinering med rette norske offentlige instanser.

Article XIV

Discipline

1. U.S. forces authorities shall be responsible for the maintenance of discipline over U.S. forces and, for this purpose, may police the Agreed Facilities and Areas or other camps, establishments, or premises where they may be located as the result of this Agreement or any other agreement or arrangement.
2. Where the Agreed Facilities and Areas or other camps, establishments, or premises, or parts thereof, are jointly used with the Norwegian Armed Forces, the appropriate authorities of the Parties shall establish coordination procedures concerning the policing of such jointly used locations.
3. Recognizing that Norway has sovereign law enforcement authorities within the territory of Norway, U.S. forces authorities may authorize the use of military police units for the maintenance of discipline over U.S. forces in communities near military facilities and areas where U.S. forces are located, in accordance with mutually determined procedures and in coordination with Norwegian officials.

Artikkel XIV

Disiplinærmyndighet

1. Amerikanske forsvarsmyndigheter skal være ansvarlig for å opprettholde disiplinen blant amerikanske styrker og kan for dette formål utøve politimyndighet over omforente områder og andre leirer, etablissementer eller lokaler der styrkene befinner seg som et resultat av denne avtalen, eller enhver annen avtale eller ordning.
2. Dersom omforente områder eller andre leirer, etablissementer eller lokaler, eller deler av disse, brukes i fellesskap med norske væpnede styrker, skal partenes ansvarlige myndigheter fastsette koordineringsprosedyrer for utøvelse av politimyndighet over de nevnte områdene som brukes i fellesskap.
3. Idet det anerkjennes at Norge har suveren rettshåndhevelsesmyndighet innenfor norsk territorium, kan amerikanske forsvarsmyndigheter tillate bruk av militærpolitienheter for å opprettholde disiplinen blant amerikanske styrker i miljøer nær militærfasiliteter og områder der amerikanske styrker befinner seg, i samsvar med omforente prosedyrer og koordinert med norske offentlige instanser.

*Article XV***Claims**

1. Members of the U.S. forces, including the civilian component, shall not be subject to any proceedings for civil claims or administrative penalties arising out of acts or omissions attributable to such persons done in the performance of their official duties. Such claims may be presented to Norwegian authorities and processed according to the provisions contained in Article VIII of the NATO SOFA.
2. For purposes of this Article, the term “civilian component” shall include all persons, regardless of their nationality or place of residence, who are U.S. Government employees acting in the performance of official duty as assigned by U.S. forces, but shall not include U.S. contractors, Norwegian contractors, or employees of those contractors, or non-commercial organizations, regardless of their nationality or place of residence.
3. For purposes of determining whether potential civil liability has arisen out of any act or omission done in the performance of official duty by a member of the U.S. forces, including the civilian component, certification by the appropriate U.S. forces authority in the territory of Norway that such act or omission was done in the performance of official duty shall constitute conclusive proof of the fact. Norwegian authorities retain the option of requesting confirmation from the next higher U.S. military echelon.
4. Members of the U.S. forces, including the civilian component, shall not suffer default judgments or actions prejudicial to their interests when official duties or duly authorized absences temporarily prevent their attendance at non-criminal proceedings. If this provision results in an undue delay to non-criminal proceedings, U.S. forces authorities shall promptly inform Norwegian authorities, upon their request, of the expected date of return of the individual.

*Article XVI***Official Tax Exemptions**

1. Confirming the spirit of the 1950 Agreement and consistent with the 1952 Agreement, along with specific exemptions found therein, with regard to value added taxes (“VAT”), sales

*Artikkel XV***Rettskrav**

1. Medlemmer av de amerikanske styrkene, herunder det sivile elementet, skal ikke være gjenstand for sivile rettskrav eller administrative sanksjoner som følge av de nevnte medlemmenes handlinger eller unnlatelser foretatt i forbindelse med utføring av tjenesteplikter. De nevnte kravene kan framlegges for norske myndigheter og behandles i samsvar med bestemmelsene i artikkel VIII i NATO SOFA.
2. I denne artikkelen menes med «sivilt element» alle personer, uavhengig av nasjonalitet eller bosted, som er arbeidstakere hos amerikanske myndigheter og i sin stilling utfører tjenesteplikter pålagt av amerikanske styrker, men skal ikke omfatte amerikanske kontraktører, norske kontraktører, eller arbeidstakere hos slike kontraktører, eller ikke-kommersielle organisasjoner, uavhengig av deres nasjonalitet eller bosted.
3. For å avgjøre om et mulig erstatningsansvar har oppstått som følge av en handling eller unnlattelse foretatt under utføring av tjenesteplikter av et medlem av de amerikanske styrkene, herunder det sivile elementet, skal en erklæring fra de rette amerikanske forsvarsmyndighetene på norsk territorium om at nevnte handling eller unnlattelse ble foretatt under utføring av tjenesteplikter, utgjøre et avgjørende bevis på dette faktum. Norske myndigheter har muligheten til å anmode om bekreftelse fra en overordnet amerikansk forsvarsenhet.
4. Det skal ikke avsies uteblivelsesdom mot eller treffes tiltak som er i strid med interessene til medlemmer av amerikanske styrker, herunder det sivile elementet, når deres tjenesteplikter eller behørig bemyndiget fravær midlertidig hindrer deres deltakelse i sivile rettsprosesser. Dersom disse bestemmelsene fører til en utilbørlig forsinkelse i sivile rettsprosesser, skal amerikanske forsvarsmyndigheter etter anmodning fra norske myndigheter umiddelbart informere om forventet returdato for medlemmet.

*Artikkel XVI***Avgiftsfritak for offisielle anskaffelser**

1. I tråd med prinsippene i 1950-avtalen og i samsvar med 1952-avtalen, sammenholdt med de spesifikke fritakene nedfelt i avtalene med hensyn til merverdiavgift («mva.»), omset-

taxes, use taxes, excise taxes, and similar or successor taxes, an exemption shall apply to acquisitions by or for U.S. forces of goods, materiel, supplies, services, equipment, and other property (a) acquired for the ultimate use by U.S. forces; (b) to be consumed in the performance of a contract with or on behalf of U.S. forces; or (c) to be incorporated into articles or facilities used by U.S. forces. U.S. forces shall provide to Norwegian authorities an appropriate certification that such goods, materiel, supplies, services, equipment, and other property are for U.S. forces.

2. An exemption shall be applied to acquisitions referred to in Paragraph 1 in accordance with mutually determined procedures. Such an exemption shall be applied at the point of purchase, if the transaction is accompanied by the appropriate certification referred to in Paragraph 1 above. For all other purchases, or in the event a vendor is unable to provide such point of purchase exemption, the exemption shall be granted by reimbursement within thirty (30) days of receipt of a request.

Article XVII

Personal Tax Exemptions

1. Confirming the spirit of the 1950 and 1952 Agreements, members of the U.S. forces and dependents shall not be liable to pay any tax, fee, license charge, or similar charges, including VAT, in the territory of Norway on the purchase, ownership, possession, use, transfer between themselves, or transfer in connection with death of their tangible movable property imported into the territory of Norway or acquired there for their own personal use. An exemption shall be applied in accordance with procedures mutually determined. Members of the U.S. forces and dependents who possess or use sound and television broadcast receiving apparatus and Internet-capable devices in the territory of Norway shall be exempt from taxes, fees, license charges, or similar charges related to such use or possession. Motor vehicles owned by members of the U.S. forces and dependents shall be exempt from Norwegian road taxes, registration or license fees, and similar charges, but not from the payment of tolls for the use of roads, bridges, and tunnels paid by members of the general public.

ningsavgift, forbruksavgift, særavgifter, og lignende og etterfølgende avgifter, skal anskaffelser av eller for amerikanske styrker av varer, materiell, forsyninger, tjenester, utstyr og annen eiendom som a) er anskaffet for i siste instans å brukes av amerikanske styrker, b) skal forbrukes for å oppfylle en kontrakt med eller på vegne av amerikanske styrker, eller c) skal innlemmes i gjenstander eller fasiliteter som brukes av amerikanske styrker, være fritatt for avgift. Amerikanske myndigheter skal framlegge for norske myndigheter behørig erklæring på at nevnte varer, materiell, forsyninger, tjenester, utstyr og andre eiendeler er til amerikanske styrker.

2. Fritaket skal få anvendelse for anskaffelser nevnt i nr. 1 i samsvar med omforente prosedyrer. Fritaket skal få anvendelse på kjøpstidspunktet, dersom transaksjonen er ledsaget av den behørige erklæringen nevnt i nr. 1 over. For alle andre kjøp, eller dersom selger ikke er i stand til å gi et slikt fritak på kjøpstidspunktet, skal fritaket innvilges ved refusjon innen tretti (30) dager etter at anmodningen er mottatt.

Artikkel XVII

Personlige skatte- og avgiftsfritak

1. I tråd med prinsippene i 1950-avtalen og 1952-avtalen skal medlemmer av amerikanske styrker og deres medfølgende ikke være pålagt å betale skatt, avgifter, lisensgebyrer eller andre lignende gebyrer, herunder mva., på norsk territorium på kjøp, eierskap, besittelse, bruk, overføring dem imellom eller overføring i forbindelse med dødsfall, av løsøre importert til norsk territorium eller anskaffet der for personlig bruk. Fritaket skal få anvendelse i samsvar med omforente prosedyrer. Medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende som eier eller bruker mottakerapparater for radio-, fjernsyns- og internettenheter på norsk territorium, skal være fritatt for skatt, gebyrer, lisensavgifter eller lignende avgifter tilknyttet nevnte eierskap eller bruk. Kjøretøyer som eies av medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende, skal være unntatt norsk veiavgift, registrerings- eller lisensavgift og lignende gebyrer. Fritaket gjelder ikke betaling av bompenger som betales av privatpersoner for bruk av veier, broer og tunneler.

2. The exemption from taxes on income provided by Article X of the NATO SOFA shall also apply to:
 - a) income received by members of the U.S. forces, dependents, and employees of U.S. contractors who are not nationals of Norway nor ordinarily resident in the territory of Norway from employment with the organizations referred to in Article II, Paragraph 3, of this Agreement; and activities addressed in Articles XXI and XXII of this Agreement;
 - b) income received by members of the U.S. forces and dependents from any individual, corporation, or entity other than Norwegian individuals, corporations, or entities residing within the territory of Norway for tax purposes; and
 - c) salaries, wages, and other similar remuneration received by employees of U.S. contractors who are present in the territory of Norway solely to perform a contract or subcontract for U.S. forces from employment under such contract or subcontract, as well as income received by such employees of U.S. contractors from any individual, corporation, or entity other than Norwegian individuals, corporations, or entities residing within the territory of Norway for tax purposes. The Parties intend to consult as necessary to effect the shared goal of preventing abuse by U.S. contractors of the rights granted under this provision.

3. The provisions of Norwegian laws and regulations pertaining to the obligation of an employer or self-employed individual to withhold or prepay income taxes and social security contributions shall not be applicable to income exempt from taxation in the territory of Norway.

Article XVIII

Official Importation and Exportation

1. Confirming the spirit of the 1950 and 1952 Agreements, along with the specific exemptions found therein, and with reference to Article XI of the NATO SOFA, goods, materiel, supplies, equipment, and other property (a) imported by U.S. forces; (b) which are for the ultimate use by or for U.S. forces, including to support military service activities provided for in Articles XXI and XXII of this Agreement; (c)

2. Fritaket for skatt på inntekt fastsatt i artikkel X i NATO SOFA får også anvendelse for
 - a) inntekt mottatt av medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og arbeidstakere hos amerikanske kontraktører som ikke er norske statsborgere eller til vanlig bosatt på norsk territorium, mottatt gjennom ansettelse hos organisasjonene nevnt i artikkel II nr. 3 i denne avtalen og virksomhet behandlet i artikkel XXI og XXII i denne avtalen,
 - b) inntekt mottatt av medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende fra privatpersoner, foretak eller enheter, unntatt fra norske privatpersoner, foretak eller enheter som har skattemessig tilhold i Norge.
 - c) lønn og andre lignende godtgjørelser mottatt av arbeidstakere hos amerikanske kontraktører som befinner seg på norsk territorium utelukkende for å oppfylle en kontrakt eller en underkontrakt for amerikanske styrker for arbeid i henhold til nevnte kontrakt eller underkontrakt, samt inntekt mottatt av nevnte arbeidstakere hos amerikanske kontraktører fra privatpersoner, foretak eller enheter, unntatt fra norske privatpersoner, foretak eller enheter som har skattemessig tilhold i Norge. Partene har til hensikt å konsultere hverandre i den grad det er nødvendig for å arbeide for det felles mål å forebygge at amerikanske kontraktører misbruker rettighetene de er innvilget i henhold til dette punktet.

3. Bestemmelsene i norske lover og forskrifter som gjelder en arbeidsgivers eller selvstendig næringsdrivendes plikt til å holde tilbake eller forhåndsbetale inntektsskatt og trygde- og pensjonspremier, skal ikke få anvendelse på inntekt som er fritatt fra skatt i Norge.

Artikkel XVIII

Import og eksport til offisiell bruk

1. I tråd med prinsippene i 1950-avtalen og 1952-avtalen, sammenholdt med de spesifikke unntakene nedfelt i avtalene, og med henvisning til artikkel XI i NATO SOFA, skal varer, materiell, forsyninger, utstyr og annen eiendom som a) er importert av amerikanske styrker, b) i siste instans skal brukes av eller for amerikanske styrker, herunder for å støtte militære velferdstjenester fastsatt i artikkel XXI og XXII

which are to be used or consumed in the performance of a contract with or on behalf of U.S. forces; or (d) which are to be incorporated into articles or facilities used by U.S. forces, shall be permitted entry into the territory of Norway free from duties, import or registration fees, and other similar charges, including but not limited to use taxes, excise taxes, and VAT.

2. The goods, materiel, supplies, equipment, and other property referred to in Paragraph 1 of this Article shall be free from any tax or other charge that would otherwise be assessed upon such property after its importation or acquisition, and shall be free from Norwegian export duties upon exportation.
3. The Parties shall cooperate as necessary to ensure that the quantities of goods, materiel, supplies, equipment, and other property imported are reasonable. U.S. forces shall provide Norwegian authorities an appropriate certificate, as provided for in Article XI, Paragraph 4 of the NATO SOFA, that such goods, materiel, supplies, equipment, and other property qualify for the exemption under the terms of this Article. Deposit of the certificate shall be accepted in lieu of a customs inspection by Norwegian authorities of the items imported and exported by or for U.S. forces under this Article. When goods, materiel, supplies, equipment, and other property are imported by U.S. contractors or Norwegian contractors under the terms of this Article, U.S. forces shall require such contractors to use the items exclusively for the execution of U.S. forces' contracts.

Article XIX

Personal Importation and Exportation

1. Members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors may import their personal effects, furniture, private motor vehicles and other goods intended for their personal or domestic use or consumption free of customs duty and taxes during their assignment in the territory of Norway. This privilege shall apply not only to goods that are the property of such persons but also to goods sent to them by way of gift or delivered to them in fulfillment of contracts concluded with persons not domiciled in the territory of Norway. This Paragraph shall be implemented in accordance with mutually determined procedures.

i denne avtalen, c) skal brukes eller forbrukes for å oppfylle en kontrakt med eller på vegne av amerikanske styrker eller d) skal innlemmes i gjenstander eller fasiliteter som brukes av amerikanske styrker, kunne importeres til norsk territorium tollfritt, uten import- eller registreringsavgift og andre lignende gebyrer og avgifter, herunder, men ikke begrenset til, forbruksavgift, særavgifter og mva.

2. Varene, materiellet, forsyningene, utstyret og annen eiendom nevnt i nr. 1 i denne artikkelen skal være fritatt enhver skatt eller andre gebyrer og avgifter som vanligvis ville vært ilagt ved import eller anskaffelse, og skal være fritatt norsk eksportavgift ved eksport.
3. Partene skal i nødvendig grad samarbeide for å sørge for at det bare importeres en rimelig mengde varer, materiell, forsyninger, utstyr og annen eiendom. Amerikanske styrker skal framlegge for norske myndigheter en behørig erklæring som fastsatt i artikkel XI nr. 4 i NATO SOFA som bekreftelse på at nevnte varer, materiell, forsyninger, utstyr og annen eiendom omfattes av fritakene fastsatt i denne artikkelen. Deponering av erklæringen skal godkjennes i stedet for tollkontroll av norske myndigheter av gjenstandene importert og eksportert av eller for amerikanske styrker i henhold til denne artikkelen. Når varer, materiell, forsyninger, utstyr og annen eiendom importeres av amerikanske kontraktører eller norske kontraktører i henhold til bestemmelsene i denne artikkelen, skal amerikanske styrker kreve at de nevnte kontraktørene bruker disse gjenstandene utelukkende for å oppfylle kontrakter med amerikanske styrker.

Artikkel XIX

Import og eksport til personlig bruk

1. Medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører kan toll- og avgiftsfritt importere personlige effekter, innbo, private kjøretøyer og andre varer beregnet for personlig bruk eller til bruk i husholdningen under oppdragets varighet på norsk territorium. Dette privilegium skal ikke bare gjelde for varer som eies av de nevnte personene, men også for varer som sendes dem som gave, eller som leveres til dem for å oppfylle kontrakter inngått med personer som ikke er bosatt på norsk territorium. Dette punktet skal gjennomføres i samsvar med omforente prosedyrer.

2. The goods referred to in Paragraph 1 of this Article and other goods acquired free of taxes and/or duties may be sold or otherwise transferred to persons in the territory of Norway. Payment of any taxes due as the result of transactions with persons not entitled to import such goods shall be the responsibility of the ultimate recipient of such goods. Members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors may freely transfer property referred to in Paragraph 1 of this Article between themselves and such transfers shall be free of tax and/or duty. U.S. forces shall maintain records of these transfers of tax or duty free merchandise. Norwegian authorities shall accept duly filed police reports as conclusive proof that duty and tax free goods of members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors have been stolen, which shall relieve the individuals of any liability for payment of the tax or duty.
 3. Members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors may re-export (or export) free of export duties or charges, any goods imported (or acquired) by them into the territory of Norway during their period of duty.
2. Varene nevnt i nr. 1 i denne artikkelen og andre varer som er anskaffet toll- og/eller avgiftsfritt, kan selges eller på annen måte overdras til personer på norsk territorium. Slutmottakeren skal være ansvarlig for å betale eventuelle skyldige avgifter som et resultat av overdragelse til en person som ikke har rett til å importere slike varer. Medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører kan fritt overdra eendom nevnt i nr. 1 i denne artikkelen seg i mellom, og slike overdragelser skal være toll- og/eller avgiftsfrie. Amerikanske styrker skal føre oversikt over de nevnte overdragelsene av toll- eller avgiftsfrie handelsvarer. Norske myndigheter skal godkjenne behørig innsendte politirapporter som avgjørende bevis på at toll- og avgiftsfrie varer tilhørende medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører er blitt stjålet, og dermed frita enkeltpersoner fra ethvert krav om betaling av toll eller avgifter.
 3. Medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører kan toll- og avgiftsfritt re-eksportere (eller eksportere) enhver vare de har importert til (eller anskaffet på) norsk territorium i løpet av tjenestetiden.

*Article XX***Customs Procedures**

1. Norway shall take all appropriate measures to ensure the smooth and rapid clearance of imports and exports contemplated under this Agreement. Any customs inspection shall take place expeditiously.
2. Customs inspections under this Agreement shall be carried out in accordance with procedures mutually agreed between Norwegian authorities and U.S. forces. Any customs inspection by Norwegian customs authorities of incoming or outgoing personal property of members of the U.S. forces or dependents shall be conducted when the property is delivered to or picked up from the individual's residence or in accordance with mutually determined procedures.
3. Official U.S. Information may be imported into and exported from the territory of Norway without being subjected to a customs inspection. Official U.S. Information shall be appropriately marked and shall be certified as such by the appropriate U.S. forces authorities.

*Artikkel XX***Prosedyrer for Tollbehandling**

1. Norge skal treffe alle hensiktsmessige tiltak for å sikre en enkel og rask tollbehandling av importerte og eksporterte varer beskrevet i denne avtalen. Enhver tollkontroll skal gjennomføres så raskt som mulig.
2. Tollkontroll i henhold til denne avtalen skal gjennomføres i samsvar med prosedyrer som norske myndigheter og amerikanske styrker er blitt enige om. Enhver tollkontroll norske tollmyndigheter utfører på innkommende eller utgående personlige eiendeler tilhørende medlemmer av de amerikanske styrkene eller medfølgende, skal gjennomføres når eiendelene leveres til eller hentes fra personens bosted eller i samsvar med omforente prosedyrer.
3. Offisiell amerikansk informasjon kan importeres til og eksporteres fra norsk territorium uten tollkontroll. Offisiell amerikansk informasjon skal være behørig merket og godkjent som informasjon av ansvarlige amerikanske forsvarsmyndigheter.

4. U.S. forces authorities shall establish the necessary measures at facilities where U.S. forces are located to prevent abuses of the rights granted under the customs provisions of the NATO SOFA and this Agreement. U.S. forces authorities and Norwegian authorities shall cooperate in the investigation of any alleged customs violations.

Article XXI

Military Service Activities

1. U.S. forces may establish military service exchanges, commissaries, other sales outlets, open messes, social and educational centers, and recreational service areas in the territory of Norway at mutually agreed locations for use by members of the U.S. forces, dependents, and other categories of authorized personnel as mutually agreed. U.S. forces authorities may operate and maintain the foregoing military service activities directly or through contract with other organizations.
2. U.S. forces may enter into contracts with financial institutions to operate banking and other financial activities in the territory of Norway for purposes under this Agreement for the exclusive use of U.S. forces, U.S. contractors, and dependents, under the current DoD Overseas Military Banking Program or future similar framework, including, but not limited to, enabling cash withdrawals from and deposits to accounts, enabling bill payments, transfer of funds, and online services.
3. The activities and organizations referred to in this Article shall be accorded the same fiscal and customs exemptions granted to U.S. forces. With full respect for Norwegian laws and regulations, such activities and organizations shall be maintained and operated solely in accordance with applicable U.S. laws and regulations. Such activities and organizations shall not be required to collect or pay taxes or other fees for activities related to their operations.
4. U.S. forces shall adopt appropriate measures to prevent the sale of goods and property imported into or acquired in the territory of Norway by the activities and organizations referred to in Paragraphs 1 and 2 of this Arti-

4. For å forebygge misbruk av rettighetene som er innvilget i henhold til tollbestemmelsene i NATO SOFA og denne avtalen, skal amerikanske forsvarsmyndigheter treffe nødvendige tiltak ved fasiliteter der amerikanske styrker befinner seg. Amerikanske forsvarsmyndigheter og norske myndigheter skal samarbeide om å etterforske ethvert påstått brudd på tollreglene.

Artikkel XXI

Militære velferdstjenester

1. Amerikanske styrker kan etablere militære vareutsalg, dagligvareforretninger, andre utsalgssteder, militære messer, sentre for sosialt samvær og opplæring samt områder for fritidsaktiviteter på norsk territorium på steder partene er blitt enige om kan brukes av medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og andre kategorier av autorisert personell som partene er blitt enige om. Amerikanske forsvarsmyndigheter kan selv drive og opprettholde de ovennevnte militære velferdstjenestene eller inngå avtale med andre organisasjoner om driften.
2. Amerikanske styrker kan inngå avtaler med finansforetak om å tilby banktjenester og andre finansielle tjenester på norsk territorium for formål under denne avtalen utelukkende til bruk for amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og medfølgende, i henhold til det amerikanske forsvarsdepartementets gjeldende bankprogram for militære oversjøiske styrker eller lignende rammeverk i framtiden, herunder, men ikke begrenset til, å legge til rette for kontantuttak og innskudd, fakturabetaling, pengeoverføringer og nettbaserte tjenester.
3. Virksomhet og organisasjoner som er nevnt i denne artikkelen, skal innrømmes de samme toll- og avgiftsfritakene som innrømmes amerikanske styrker. Med full respekt for norske lover og forskrifter skal nevnte virksomhet, og organisasjoner, betjenes og drives utelukkende i samsvar med amerikanske lover og forskrifter. Nevnte virksomhet og organisasjoner skal ikke være pålagt å innkreve eller betale skatt eller andre avgifter for aktiviteter som er tilknyttet driften.
4. Amerikanske styrker skal treffe nødvendige tiltak for å hindre at varer og eiendeler som er importert til eller anskaffet på norsk territorium av virksomhetene eller organisasjonene nevnt i nr. 1 og 2 i denne artikkelen, selges til

cle to persons who are not authorized to patronize such activities or organizations.

Article XXII

Military Post Offices

1. U.S. forces may establish, maintain, and operate military post offices for use by U.S. forces, dependents, U.S. contractors, and other categories of authorized personnel as mutually agreed.
2. Mail posted at such post offices may bear U.S. stamps.
3. Recognizing the customary rights of territorial sovereigns, U.S. forces' official mail shall be exempt from inspection, search, or seizure.
4. U.S. forces authorities shall establish appropriate and necessary measures at military post offices to prevent the improper importation of goods into the territory of Norway by members of the U.S. forces, dependents, and U.S. contractors.

Article XXIII

Currency and Exchange

1. U.S. forces shall have the right to import, export, and use U.S. currency or financial instruments expressed in the currency of the United States in any amount.
2. U.S. forces authorities may distribute to or exchange for members of the U.S. forces and dependents currency of, and instruments denominated in, the currency valid in:
 - (a) the United States;
 - (b) Norway;
 - (c) the Euro zone; and
 - (d) any other country, to the extent required for the purpose of authorized travel, including travel on leave.
3. Members of the U.S. forces and dependents may:
 - (a) Import and export U.S. currency and instruments denominated in currency of the United States; and
 - (b) Export from the territory of Norway any currency, and instruments denominated in any such currency, provided that such U.S. forces or dependents have either imported such currency or instruments into the territory of Norway, or received such currency or instruments from U.S. forces.

personer som ikke har tillatelse til å handle med de nevnte virksomhetene eller organisasjonene.

Artikkel XXII

Militære postkontorer

1. Amerikanske styrker kan etablere, betjene og drive militære postkontorer til bruk for amerikanske styrker, medfølgende, amerikanske kontraktører og andre kategorier av autorisert personell som partene er blitt enige om.
2. Post som er postlagt på de nevnte kontorene, kan være stemplet med amerikanske stempler.
3. Idet det sedvanerettslige prinsipp om territorial suverenitet anerkjennes skal offisiell post til amerikanske styrker være unntatt fra kontroll, gjennom søking eller beslag.
4. Amerikanske forsvarsmyndigheter skal treffe egnede og nødvendige tiltak ved de militære postkontorene for å unngå at medlemmer av amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører urettmessig importerer varer til norsk territorium.

Artikkel XXIII

Valuta og veksling

1. Amerikanske styrker skal ha rett til å importere, eksportere og bruke amerikansk valuta eller finansielle instrumenter pålydende amerikansk valuta uansett beløp.
2. Amerikanske forsvarsmyndigheter kan gi ut til eller veksle for medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende, valuta eller finansielle instrumenter pålydende valuta, gyldig i
 - a) USA,
 - b) Norge,
 - c) euro-sonen og
 - d) ethvert annet land, i den grad det er nødvendig for autoriserte reiser, herunder reiser ved tjenestefri.
3. Medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende kan
 - (a) importere og eksportere amerikansk valuta og finansielle instrumenter pålydende amerikansk valuta, og
 - (b) eksportere fra norsk territorium enhver valuta og ethvert finansielt instrument pålydende enhver slik valuta, forutsatt at de nevnte amerikanske styrkene eller medfølgende enten har importert nevnte valuta eller finansielle instrumenter til norsk territorium eller mottatt nevnte valuta eller finansielle instrumenter fra amerikanske styrker.

4. U.S. forces authorities shall, in consultation with Norwegian authorities, take appropriate measures in order to prevent any abuse of the rights granted under this Article and to safeguard the system of foreign exchange regulations of Norway insofar as they apply to personnel covered by this Agreement. It is the duty of members of the U.S. forces and dependents to respect the foreign exchange laws of each of the Parties.

Article XXIV

Labor

U.S. forces and organizations conducting those military service activities described in Articles XXI and XXII of this Agreement may recruit and employ dependents, as well as persons authorized to be employed in the territory of Norway. Such dependents shall not be required to possess a work permit for the employment referenced in this Article. The United States does not waive its sovereign immunity regarding the employment of such personnel under this Agreement, and procedures for their employment shall be described in an implementing arrangement.

Article XXV

Contracting Procedures

1. U.S. forces may contract for any goods, materiel, supplies, equipment, and services (including construction) to be furnished or undertaken in the territory of Norway without restriction as to choice of contractor, supplier, or person who provides such goods, materiel, supplies, equipment, or services. U.S. forces shall strive to utilize Norwegian suppliers of goods, materiel, supplies, equipment, and services to the greatest extent practicable, in accordance with U.S. laws and regulations. Such contracts shall be solicited, awarded, and administered in accordance with U.S. laws and regulations. Offerors and contractors shall be clearly informed of the applicable laws and regulations in the solicitation and contract documents.
2. Norway shall accord to U.S. forces treatment in the matter of procurement of goods, services, and utilities no less favorable than is accorded to the Norwegian Armed Forces.

4. Amerikanske forsvarsmyndigheter skal, etter konsultasjon med norske myndigheter, treffe nødvendige tiltak for å hindre misbruk av de rettighetene som følger av denne artikkelen og verne de norske valutareglene i den grad de gjelder for personell som omfattes av denne avtalen. Medlemmer av amerikanske styrker og medfølgende er forpliktet til å respektere valutalovene til hver av partene.

Artikkel XXIV

Arbeidskraft

Amerikanske styrker og organisasjoner som utfører de militære velferdstjenestene beskrevet i artikkel XXI og XXII i denne avtalen, kan rekruttere og ansette medfølgende og personer som har tillatelse til å arbeide på norsk territorium. Nevnte medfølgende trenger ikke arbeidstillatelse for ansettelse etter denne artikkel. USA gir ikke avkall på sin suverene immunitet med hensyn til ansettelse av slikt personell i henhold til denne avtalen, og ansettelsesprosedyrer skal beskrives i en gjennomføringsordning.

Artikkel XXV

Kontraktsprosedyrer

1. Amerikanske styrker kan inngå kontrakter om alt av varer, materiell, forsyninger, utstyr og tjenester (herunder byggevirkosomhet) som skal leveres til eller utføres på norsk territorium uten begrensninger med hensyn til valg av kontraktør, leverandør eller person som leverer nevnte varer, materiell, forsyninger, utstyr eller tjenester. Amerikanske styrker skal fortrinnsvis bruke norske leverandører av varer, materiell, forsyninger, utstyr og tjenester i den grad det er praktisk mulig, i samsvar med amerikanske lover og forskrifter. Nevnte kontrakter skal utlyses, tildeles og forvaltes i samsvar med amerikanske lover og forskrifter. Tilbydere og kontraktører skal gis tydelig informasjon om gjeldende lover og forskrifter i utlysings- og kontraktsdokumentene.
2. Med hensyn til anskaffelse av varer, tjenester og forsyningstjenester skal Norge behandle amerikanske styrker på en måte som ikke er mindre gunstig enn den behandlingen som gis norske væpnede styrker.

*Article XXVI***U.S. Contractors**

1. Terms and conditions of employment for U.S. contractors shall be set by U.S. forces in accordance with applicable U.S. laws and regulations, and with respect for Norwegian law, to the degree not inconsistent with the military requirements of U.S. forces. U.S. contractors shall be exempt from Norwegian laws and regulations with regard to the licensing and registration of businesses and corporations solely with regard to the provision of goods and services to U.S. forces in the territory of Norway.
2. Employees of U.S. contractors shall be exempt from any requirement to possess a work permit in Norway for work exclusively under contract with or for U.S. forces. U.S. contractors shall be exempt from all corporate tax arising solely from the delivery to U.S. forces of goods or services, or from construction of facilities for U.S. forces. Such contractors shall not be subject to any form of income or profits tax by Norway or local authorities on that portion of its income or profits derived from a contract or subcontract with U.S. forces. U.S. contractors and employees of U.S. contractors shall be exempt from tax reporting obligations to the extent they are exempt from taxation in the territory of Norway.

*Article XXVII***Environment, Public Health, and Safety**

1. The United States confirms that it shall respect relevant Norwegian environmental, public health, including sanitary and phytosanitary matters, and safety laws in the execution of U.S. policies. Norway confirms its policy to implement environmental, public health, and safety laws, regulations, and standards with due regard for the health and safety of U.S. forces, dependents, and U.S. contractors. The Parties agree to pursue a preventative rather than a reactive approach to environmental protection, public health, and safety. The competent authorities of the Parties intend to consult in matters relating to the environment, public health, and safety.
2. To assist in the environmentally sound management of hazardous wastes, Norway shall designate an entity as the competent

*Artikkel XXVI***Amerikanske kontraktører**

1. Arbeidsvilkårene for ansettelse av amerikanske kontraktører skal fastsettes av amerikanske styrker i samsvar med gjeldende amerikanske lover og forskrifter og med respekt for norsk lov, i den grad dette ikke er uforenlig med de amerikanske styrkenes militære behov. Amerikanske kontraktører skal være unntatt norske lover og forskrifter med hensyn til lisensiering og registrering av foretak og selskaper utelukkende når det gjelder levering av varer og tjenester til amerikanske styrker på norsk territorium.
2. Arbeidstakere hos amerikanske kontraktører skal være fritatt fra kravet om norsk arbeidstillatelse for arbeid som utelukkende utføres i henhold til kontrakt med eller for amerikanske styrker. Amerikanske kontraktører skal være fritatt fra all selskapsskatt som utelukkende følger av levering av varer og tjenester til amerikanske styrker eller fra oppføring av fasiliteter for amerikanske styrker. Nevnte kontraktører skal ikke være pålagt å betale noen form for skatt på inntekt eller fortjeneste til stat eller kommune på den delen av inntekten eller fortjenesten som knytter seg til en kontrakt eller underkontrakt med amerikanske styrker. I den grad de er fritatt fra beskatning i Norge, skal amerikanske kontraktører og arbeidstakere hos amerikanske kontraktører ha fritak fra rapporteringsplikt.

*Artikkel XXVII***Helse, miljø og sikkerhet**

1. USA bekrefter at de vil respektere relevante norske lover om miljø, folkehelse, herunder veterinære og plantesanitære forhold, og sikkerhetsregler ved gjennomføring av amerikansk politikk. Norge bekrefter sin praksis om å gjennomføre lover, regler og standarder om miljø, folkehelse og sikkerhet idet det tas behørig hensyn til helsen og sikkerheten til amerikanske styrker, medfølgende og amerikanske kontraktører. Partene er enige om å ha en forebyggende heller enn en reaktiv tilnærming til miljøvern, folkehelse og sikkerhet. Partenes ansvarlige myndigheter vil konsultere hverandre i saker om miljø, folkehelse og sikkerhet.
2. For å bistå med miljømessig forsvarlig håndtering av farlig avfall skal Norge utpeke en enhet som ansvarlig myndighet for de underret-

authority for the purpose of its required notifications under the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal, adopted at Basel on March 22, 1989, and any implementing legislation. U.S. forces shall provide the information required for Norway to comply with such obligations.

Article XXVIII

Utilities and Communications

1. U.S. forces, U.S. contractors, and Norwegian contractors shall be allowed to use water, electricity, and other public utilities in connection with activities under this Agreement on terms and conditions, including rates or charges, no less favorable than those available to the Norwegian Armed Forces or Norway in like circumstances, free from taxes or other government fees or charges. U.S. forces' costs shall be equal to their pro rata share of the use of such utilities.
2. The Parties recognize that it may be necessary for U.S. forces to use the radio spectrum in connection with activities under this Agreement. The United States shall be allowed to operate its own telecommunication systems (as "telecommunication" is defined in the 1992 Constitution and Convention of the International Telecommunication Union). This shall include the right to utilize such means and services as required to ensure full ability to operate telecommunication systems, and the right to use, all necessary radio spectrum for this purpose. Use of the radio spectrum shall be free of cost to the United States. U.S. forces shall coordinate the use of frequencies with the Norwegian Executive Agent unless urgent operational requirements do not permit such coordination.

Article XXIX

Implementation and Disputes

1. All obligations under this Agreement shall be subject to the availability of appropriated funds authorized for these purposes.
2. As appropriate, the Parties or their Executive Agents may enter into implementing agreements or arrangements to carry out the provisions of this Agreement.

ningene som kreves i henhold til Basel-konvensjonen vedrørende kontroll med transport av farlig avfall, vedtatt i Basel 22. mars 1989, med gjennomføringslovgivning. Amerikanske styrker skal framlegge opplysninger som er nødvendige for at Norge skal kunne overholde nevnte forpliktelser.

Artikkel XXVIII

Forsyningstjenester og kommunikasjon

1. Amerikanske styrker, amerikanske kontraktører og norske kontraktører skal ha adgang til å bruke vann, elektrisitet og andre offentlige forsyningstjenester i forbindelse med aktiviteter i henhold til denne avtalen, til vilkår, herunder priser og gebyrer, som ikke er mindre gunstige enn de som tilbys norske væpnede styrker eller Norge under tilsvarende omstendigheter, uten skatter eller andre offentlige avgifter eller gebyrer. Amerikanske styrkers kostnader skal være lik deres pro rata-andel av bruken av slike forsyningstjenester.
2. Partene anerkjenner at det kan være nødvendig for amerikanske styrker å bruke radiospektrumet i forbindelse med aktiviteter i henhold til denne avtalen. USA skal ha adgang til å bruke sitt eget telekommunikasjonssystem (slik «telekommunikasjon» er definert i Den internasjonale teleunions konstitusjon og konvensjon fra 1992). Dette skal inkludere retten til å anvende de midler og tjenester som er nødvendige for å sørge for full evne til å bruke telekommunikasjonssystemer, og retten til å benytte alle nødvendige radiospektra for dette formål. Bruk av radiospektrumet skal være kostnadsfritt for USA. Amerikanske styrker skal koordinere bruken av frekvenser med den norske administrative representanten med mindre presserende operasjonelle behov ikke tillater en slik koordinering.

Artikkel XXIX

Gjennomføring og tvister

1. Alle forpliktelser i henhold til denne avtalen skal være betinget av at nødvendig finansiering er tilgjengelig for disse formålene.
2. Dersom det anses hensiktsmessig kan partene eller deres administrative representanter inngå implementeringsavtaler eller -ordninger for å gjennomføre bestemmelsene i denne avtalen.

3. The Executive Agents shall consult as necessary to ensure the proper implementation of this Agreement. The Executive Agents shall develop procedures for consultation between their respective staffs on all matters concerning the effective implementation of this Agreement.
 4. Disputes concerning the interpretation or application of this Agreement shall be resolved at the lowest level possible and, as necessary, elevated to the Executive Agents for consideration and resolution. Those disputes that cannot be resolved by the Executive Agents shall be referred to the Parties for consultation and resolution, as appropriate.
 5. Disputes and other matters subject to consultation under this Agreement shall not be referred to any national court, or to any international court, tribunal, or similar body or to any other third party for settlement.
3. De administrative representantene skal konsultere hverandre ved behov for å sørge for at denne avtalen gjennomføres på behørig vis. De administrative representantene skal utvikle prosedyrer for konsultasjon med sine respektive medarbeidere om alle saker som gjelder en effektiv gjennomføring av denne avtalen.
 4. Tvister om tolking eller anvendelse av avtalen skal løses på lavest mulig nivå og, om nødvendig, løftes opp til de administrative representantene for vurdering og løsning. Tvister som ikke kan løses av de administrative representantene, skal overføres til partene for konsultasjon og løsning, når det er hensiktsmessig.
 5. Tvister og andre saker som det konsulteres om i henhold til denne avtalen, skal ikke henvises til nasjonale domstoler, internasjonale domstoler, tribunaler eller lignende organer eller til en tredjepart for avgjørelse.

*Article XXX***Entry Into Force, Amendment, and Duration**

1. This Agreement shall enter into force on the date of the later note in an exchange of notes between the Parties indicating that each Party has completed its internal procedures necessary for entry into force of this Agreement.
2. This Agreement may be amended by written agreement of the Parties.
3. This Agreement shall have an initial term of ten (10) years. After the initial term, it shall continue in force, but may be terminated by either Party upon one (1) year's written notice to the other Party through diplomatic channels.
4. Annex A to this Agreement shall form an integral part of this Agreement and may be amended by written agreement of the Parties or their Executive Agents.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned, being duly authorized by their respective Governments, have signed this Agreement.

DONE at Washington, United States of America, on the 31st day of March, 2021, and Oslo, Norway, on the 16 day of April, 2021, in duplicate, in the Norwegian and English languages, both texts being equally authentic.

For the Government
of the Kingdom
of Norway:

For the Government
of the United States
of America:

*Artikkel XXX***Ikrafttredelse, endring og varighet**

1. Denne avtalen skal tre i kraft på datoen for den siste noten i utveksling av noter mellom partene som angir at hvert part har fullført sine interne prosedyrer som er nødvendig for at denne avtalen skal tre i kraft.
2. Avtalen kan endres ved skriftlig avtale mellom partene.
3. Denne avtalen skal gjelde for en innledende periode på ti (10) år. Etter den innledende perioden skal den fortsatt være i kraft, men kan sies opp av hver av partene med ett (1) års skriftlig varsel til den annen part gjennom diplomatiske kanaler.
4. Vedlegg A skal utgjøre en integrert del av denne avtalen og kan endres ved skriftlig avtale mellom partene eller deres administrative representanter.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er behørig bemyndiget av sine respektive regjeringer, undertegnet denne avtalen.

UTFERDIGET i Washington, Amerikas forente stater, den 31. mars 2021, og Oslo, Norge, den 16. april 2021, i to eksemplarer på norsk og engelsk, der hver tekst har samme gyldighet.

For Kongeriket
Norges regjering:

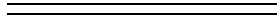
For Amerikas forente
staters regjering:

*Annex A***Agreed Facilities and Areas**

- Rygge Military Air Station and Airfield
- Sola Military Air Station and Airfield
- Evenes Military Air Station and Airfield
- Ramsund Naval Station

*Vedlegg A***Omforente områder**

- Rygge militære flystasjon og flyoperative flater
- Sola militære flystasjon og flyoperative flater
- Evenes militære flystasjon og flyoperative flater
- Ramsund orlogsstasjon

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 04/2022

